

**T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEZAI KARAKOÇ ŞİİRİNDEKİ COĞRAFYA

TUĞBA KARACA

110101007

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. M.FATİH ANDI**

İSTANBUL 2013

T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEZAI KARAKOÇ ŞİİRİNDEKİ COĞRAFYA

TUĞBA KARACA

110101007

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Edebiyatı

Bu tez 20/12/2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği /Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof.Dr.Fatih ANDI

Jüri Başkanı

Yard.Doç.Dr.Kevser ŞEREFOĞLU

Jüri Üyesi

Prof.Dr.Mustafa ÇİÇEKLER

Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlâk kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Tuğba KARACA

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10025103
Yazar Adı / Soyadı	TUĞBA KARACA
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 16213449932
Telefon	2163164552
E-Posta	tkaraca85@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	SEZAİ KARAKOÇ'UN ŞİİRLERİNDE COĞRAFYA
Tezin Tercümesi	SEZAİ KARAKOÇ'UN ŞİİRLERİNDE COĞRAFYA
Konu	Türk Dili ve Edebiyatı = Turkish Language and Literature
Üniversite	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Türk Edebiyatı Bölümü
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2013
Sayfa	110
Tez Danışmanları	PROF. DR. MUHAMMED FATİH ANDI 11461374906 YRD. DOÇ. DR. ZEYNEP KEVSER ŞEREFİOĞLU 16364206132 PROF. DR. MUSTAFA ÇİÇEKLER 38215817588
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama	36 ay süre ile kısıtlı

Tezimin, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine izin veriyorum. Ancak internet üzerinden tam metin açık erişime sunulmasının 10.02.2017 tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.
NOT: Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.

10.02.2014

İmza:.....

ÖZ

Türk edebiyatının önde gelen şair ve mütefekkirlerinden olan Sezai Karakoç, eserlerinde coğrafyaya ait unsurları bir medeniyet tasavvuru inşası için kullanmıştır. Karakoç, coğrafyayı salt terimsel anlamının çok daha ötesinde bölgelerin tarihi ve kültürel yapılarını da kapsayacak bir şekilde ele alır. Çalışmamızda şairin düz yazılarından hareketle şiirlerinde coğrafyaya nasıl bir yer verdiğini, biyografisinde coğrafyanın önemini ve şiirlerinde coğrafyanın işleniş biçimini inceleyerek coğrafya merkezli bir okuma yapılması hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler: Sezai Karakoç, edebiyat coğrafyası, coğrafya merkezli okuma

ABSTRACT

Sezai Karakoç is the most prominent poets and thinkers of the Turkish literature who organises the geographic terms while managing consideration of civilization. He approximates the geography with not only its real meaning but also including regional history and cultural structure. In this study, with the starter action of poet's prose, analyzing the approche of geography in his poems, the significance of geography in his biography and the form of the giving place to geography are aimed with reading to the centre of geography.

Key words: Sezai Karakoç, Literary Geography, Geographic Reading.

ÖNSÖZ

Sezai Karakoç Cumhuriyet devri Türk edebiyatı içinde gerek düz yazı gerek şiirleriyle önemli bir yer tutan, kendinden sonraki şair ve mütefekkirlerin yolunu açan, onların yolunu aydınlatan bir şahsiyettir. Bu yönüyle Karakoç, kendi ismiyle özdeşleşen “Diriliş” düşüncesi etrafında edebi meselelerin yanında tarihsel, toplumsal, siyasal birçok konuya da temas ederek bir medeniyet tasavvuru geliştirir. Şairin medeniyet tasavvurunda önemle üzerinde durduğu konulardan biri de coğrafyadır. Şair, gerek fikrî yazılarında gerek şiirlerinde bütün dünya coğrafyasına eğilir ve çeşitli meseleler etrafında bu coğrafyaları yazılarına veya şiirlerine taşır.

Tezimizin amacı şairin şiirleri üzerine yapılmış coğrafya merkezli bir okumadır. Sezai Karakoç’un coğrafyayı hangi temel unsurlarla şiirine konu ettiğinin incelenmesi hedeflenmiştir.

Tezimiz üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Karakoç’un şiirlerini daha iyi anlamak ve yorumlamak adına şairin kısaca hayat hikâyesine ve İkinci Yeni dönemindeki sanat ve edebiyat anlayışına yer verdik.

İkinci bölümde edebiyatın coğrafyayla olan ilişkisi, coğrafyanın edebiyata yansımaları, medeniyet kurucu bir unsur olarak edebiyat-coğrafya ilişkisi üzerinde durarak Sezai Karakoç’un biyografisindeki coğrafya üzerinde durduk.

Üçüncü bölümde coğrafyanın Sezai Karakoç’un şiirinin yapıcı bir unsuru olduğunu göstermeye çalışarak bu bölümü kendi içinde beş başlık altında inceledik. Bu başlıklar Anadolu coğrafyası, İstanbul, Ortadoğu, Batı ve Uzakdoğu olarak belirlenmiştir. Tezin son kısmında Sonuç ve Kaynakça bölümleri yer almaktadır.

Bu çalışmada Sezai Karakoç’un şiirleri temel alınmıştır.

Bu tezi hazırlarken karşılaştığım güçlüklerde bana yol gösteren, yanırlarıma sabırla yapıcı eleştiriler getiren, kendisiyle çalışmaktan onur duyduğum çok kıymetli hocam Prof. Dr.M.Fatih ANDI’ya teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SEZAI KARAKOÇ VE İKİNCİ YENİ'YE GENEL BİR

BAKIŞ.....	2
1.1 SEZAI KARAKOÇ'UN YAŞAM ÖYKÜSÜ.....	2
1.2. İKİNCİ YENİ VE SEZAI KARAKOÇ'UN İKİNCİ YENİ'DEKİ YERİ.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

COĞRAFYA-EDEBİYAT-MEDENİYET.....8

2.1. EDEBİYAT COĞRAFYA İLİŞKİSİ.....	9
2.2. SEZAI KARAKOÇ'UN HAYAT HİKÂYESİNDEKİ COĞRAFYA.....	12
2.2.1. Güneyli çocuk.....	12
2.2.2. Ergani.....	13
2.2.3. Piran.....	16
2.2.4. Maraş.....	17
2.2.5. Gaziantep.....	18
2.2.6. Ankara ve İstanbul.....	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEZÂİ KARAKOÇ'TA COĞRAFYA.....	20
3.1. ANADOLU COĞRAFYASI.....	22
3.2. İSTANBUL.....	38
3.3. ORTADOĞU.....	48
3.3.1. BAĞDAT-ŞAM.....	55
3.3.2. MEKKE-MEDİNE.....	58
3.3.3. FİLİSTİN-KUDÜS.....	61
3.3.4. İRAN.....	64
3.3.5. İSRAİL.....	66
3.3.6. DİĞERLERİ.....	68
3.4. AFRİKA.....	70
3.4.1. TUNUS.....	72
3.4.2. CEZAYİR.....	76
3.4.3. MISIR.....	80
3.5. BATI.....	83
3.5.1. ROMA.....	85
3.5.2. LONDRA.....	88
3.5.3. MACARİSTAN.....	90
3.5.4. AMERİKA.....	91
3.6. UZAKDOĞU.....	93
SONUÇ.....	100
KAYNAKÇA.....	103

KISALTMALAR

a.g.b.	adı geçen bildiri
a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
a.g.t.	adı geçen tez
S.	sayı
s.	sayfa
v.b.	ve benzeri
y.l.t.	yüksek lisans tezi

GİRİŞ

Yeni Türk Edebiyatı başlangıç çizgisini Tanzimat Fermanı ile koyduğumuz, bugüne kadar uzanan bütün bir edebiyatımızı kapsar. Edebiyatımızın Tanzimat ile gösterdiği büyük değişme ve yenileşme, bilindiği gibi kendisinin önce şekilde hissettirmiş, edebiyatımızda yeni türler kullanılmaya başlanmış, bu yeni türler eskilere kıyasla itibar kazanmıştır. Muhtevadaki değişim çok daha etkili olmuş hatta gelenekten kopma noktasına geldiği zamanlar yaşanmıştır.

Edebiyatımızda, şiirde reel mekân algısı Yeni Türk Edebiyatı ile giren bir kavramdır. Klasik şiirimizdeki mekân, reel mekân olmayıp sadece şairlerin hayal dünyalarında var ettikleri mevhum mekânlardır. Şiirlerde gerçek mekân yoktur. Şairlerin dünyayı kendi pencerelerinden bakarak şiirlerine yansıtıklarını görürüz. Reel mekânlara yer verildiğindeyse şaire ait anlam yüklemeleriyle karşılaşırız.

20. yüzyılın başlarında edebiyatımızda ortaya çıkmaya başlayan toplumu, toplumsal gerçekleri, mekânı gerçek yönleriyle anlatma eğilimi, Cumhuriyet döneminde Toplumcu Gerçekçilik adında bir edebiyat algısı oluşturur. 1930'larda Rusya'da güçlenen Toplumcu Gerçekçilik bizde de taraftar bularak kendisini edebiyat ve sanat ortamlarında gösterir. Marksist dünya görüşü üzerine oturan, dünyayı ve insanı bu görüş üzerinden değerlendiren akım, çatışmayı ve bu çatışmanın insan üzerine etkisini yansıtır.

Yaşanılan reel mekânı, coğrafyayı dikkate alan ve bunu eserlerine taşıyan Toplumcu Gerçekçiler mekâna siyasal söylem üzerinden anlam yükler ve bu amaçla şiirlerine taşırlar. Nazım Hikmet şiirinde memleket en belirgin kavramdır fakat entelektüel bir anlam yüklenemez. Şair coğrafyaya medeniyet unsuru olarak bakmaz.

Reele mekâna bakış algısını sosyal ve siyasal gözlüğünün arkasından okuyan isimler edebiyatımızda oldukça azdır. Çoğu şair, o şiire mahsus bir algıyla mekâna anlam yüklemiş, bunun genele yayarak bir dünya görüşü, bir medeniyet tasavvuru şeklinde şiirlerine taşımamıştır.

Sezai Karakoç reel mekân algısı, reel mekana yüklediği anlam, coğrafyanın kültürel mirası taşıyıcılığı ve bütünleştirici unsurları üzerine söyledikleriyle ve şiirine de bu coğrafyaları belirtilen özellikleriyle konu edinmesi bakımından ayrı bir yerde durur. Karakoç'ta gördüğümüz bu reele mekân yansımalarını hocası kabul ettiği Necip Fazıl'da göremeyiz. Mehmet Akif bu noktadan bakıldığında Karakoç'a daha yakın durur. "Birçok toplumsal meselenin dile getirildiği Safahat'ta, bu meselelerin mekânı olan çok sayıda ülke, şehir, köy, semt gibi yerler de benzer veya farklı yönleriyle tasvir edilmiştir."¹ Akif Osmanlı'daki çözülmeyi, sorunları, dini ve milli duyguları, toplumsal yaşantımızı, kendi zamanına kadar hiç kimsenin işlemediği bir tarzda başarıyla şiirine taşır.

Karakoç da kendisine kadar gelen edebiyat geleneğinden beslenir. "Hiçbir şair, hiçbir sanatçı tek başına ele alındığında, kendisinden sonrakine iletmek istediği bütün bir dünya görüşünü tek başına veremez. Onun bize vereceği dünya görüşü, hayat felsefesi geçmişteki şair ve sanatçıların görüşleriyle ilişkisi bakımından değerlendirilebilir. Onu tek başına değerlendiremezsiniz; onu ölümlerin arasına yerleştirip eserini onlarınki ile karşılaştırmalı ve mukayese etmelisiniz. Bunu sadece tarih açısından söylemiyorum. Bu eleştiride de estetik bir katedir."² Karakoç bu gelenekten beslenişine entelektüel kimliğini, dünya görüşünü, medeniyet algısını da dâhil ederek şiirini çok zengin anlam katmanlarıyla örür. Bunun yanında şairde çok kuvvetli bir tarih şuuru göze çarpar. "Sezai Karakoç da özgün bileşim şairidir bence. Modern şiirimizde manevi ve dinsel değerleri evrensel kültürlerle birlikte özümseyerek, gelenekle yenilik arasında dinamik ilişkiler kurarak benzeri olmayan

¹ Hanife Özer, "Safahat'ta İstanbul Ve Semtlerinin Tematik Tasvirleri", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C: 6, S: 24, Kış 2013

² T. S. Eliot, "Gelenek ve Şair", Edebiyat Üzerine Düşünceler, (Çev. Prof. Dr. Sevim Kantarcıoğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s.3

bir “mitopoesis” yaratmıştır. Karakoç, İslamiyet’e getirdiği yeni yorumların ötesinde, şiirinde çok yönlü ve özgün bir senteze ulaştı.”³

1950’lerin ilk yıllarında yayımlanan şiirleriyle edebiyat dünyasına giren Sezai Karakoç, modern Türk şiirinin önemli şairlerindedir. Edebiyatımıza şiirinin yanında fikrî yazılarıyla da katkıda bulunan şair “Diriliş” çevresinde bir medeniyet tasavvuru geliştirmiştir. Türk medeniyetinin, Osmanlı medeniyeti yıkılış sürecinde Batı karşısında hezimet yaşadığını düşünen şair, bu medeniyetin yeniden var olabileceğine, bir diriliş yaşayabileceğine inanmaktadır. Yeni bir medeniyet oluşumunda coğrafyayı kurucu bir unsur olarak gören Karakoç, şiirlerinde de buna vurgu yaparak sınırları keskin bir şekilde çizilerek yabancılaştırılan medeniyetlerin kardeşliğinden bahseder. Ülkelerin hudutlarını coğrafyanın müsaade ettiği ölçüde belirler. “Onun gerek düşüncesinde gerekse düşüncesinin yansıması şiirinde coğrafyanın bütünlüğüne vurgu yapması, bu coğrafyada hâkim olan medeniyetin birliğine olan inancı dolayısıyla.”⁴ Diriliş ekseninde sağlam bir medeniyet ortaya koymak bir milletin küllerinden yeniden doğmasına benzetilebilir. Bu da Karakoç’a göre İslam medeniyetinin dirilişiyle mümkün olacaktır.

Çalışmamızda coğrafyanın Sezai Karakoç’un şiirine ne ölçüde katkı sağladığını inceleyeceğiz. Coğrafyanın, Karakoç’un dünyasında bu kadar önemli olması, şiirinde sık sık karşılaştığımız bir unsur olarak öne çıkması sebebiyle bu çalışmada şairin şiirlerinde coğrafyanın yer alış biçimini incelemenin yanında şiirlerin imkân verdiği ölçüde coğrafya merkezli okuma yapmaya çalışacağız. Karakoç’un coğrafyayı tabii bir unsur olmaktan öte bir medeniyet unsuru şeklinde değerlendirmesi, gerek şiirlerinde gerekse düz yazılarında şairin metinlerini coğrafya merkezli incelemeye tabii tutmaya engel olmaktadır.

³ Talat Sait Halman, “Karakoç: Özgün Bir Sentez”, Hece Dergisi, S.73, s.373

⁴ Sezai Coşkun, “Sezai Karakoç’un Şiirleri Üzerinde Edebiyat -Medeniyet-Coğrafya İlişkisi Bağlamında Bir İnceleme”, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/1 Winter 2010, s.851

Çalışmada, bir yandan şairin hangi coğrafi bölgeleri hangi oranda ve hangi anlam dünyası etrafında işlediğini ele alacak bir yandan da uygun olduğunu düşündüğümüz şiirleri üzerinde coğrafya merkezli okuma yapmaya çalışacağız. Coğrafya merkezli okumamızda, bir bilim olarak coğrafyanın kapsamı içine giren dağ, göl, nehir, ova vb. kavramların incelemesi yapılmamıştır. Bizim bu çalışma için yaptığımız coğrafi okumanın sınırları “yer, zemin olarak coğrafya” şeklinde belirlenmiştir.

Bu çalışma Sezai Karakoç’un şiirini coğrafya merkezli bir okuma olarak değerlendirilebilir.

1.SEZAI KARAKOÇ VE İKİNCİ YENİ'YE GENEL BİR BAKIŞ

1. 1. SEZAI KARAKOÇ'UN YAŞAM ÖYKÜSÜ

Sezai Karakoç, 22 Ocak 1933'te Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde doğmuştur. Asıl adı Muhammed Sezai'dir.⁵ Babası Yasin Efendi, orta halli bir tüccardır. Annesi Emine Hanım, nüfus memuru olan Ahmet Efendi'nin kızıdır. Karakoç'un çocukluğu, babasının işi nedeniyle Ergani, Maden ve Piran'da (Dicle) geçti. İlkokulu 1944 yılında Ergani'de, ortaokulu Maraş'ta parasız yatılı olarak tamamladı. 1950'de Gaziantep Lisesi'nden mezun oldu. Felsefe okumak istediği için İstanbul'a gitti. Babasının isteği ve tavsiyesi İlahiyat Fakültesi'ne devam etmesiydi. Kendi imkânlarıyla okuyamayacağını anlayınca, parasız yatılı kısmı bulunan Ankara, Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) sınavına girdi. Sınav sonuçlarını beklerken felsefe bölümüne kayıt yaptırdı. Sınavı kazanamazsa felsefe tahsili yapacaktı. Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne kaydoldu ve 1955'te SBF Mali Şube'den mezun oldu. Fakülteyi bitirince bir ara asistan olmayı düşündü. Ancak, fazla para kazanıp ailesinin maişetine katkıda bulunmak niyetinde olduğu için bu düşüncesinden vazgeçti. 1955'te mecburi hizmetinin de icbarıyla Maliye Bakanlığı'nda göreve başladı. 3 Şubat 1959'da İstanbul'da gelirler kontrolü oldu. Görevi gereği çıktığı turneler sayesinde Anadolu'yu gezme ve tanıma imkânına sahip oldu. Annesi Emine Hanım, 1957 yılında 52 yaşındayken, 1963 yılında ise babası Yasin Efendi, 74 yaşındayken vefat etti. 1960- 1961 yıllarında askerlik hizmetini, yedek subay olarak Ağrı'da tamamladı.⁶ Askerlik sonrası eski memuriyetine devam etti. 1965'te istifa ederek resmi görevinden ayrıldı. 1971 yılında, tekrar bakanlıktaki görevine döndü ve gelirler kontrolü oldu. Daha sonra Gelirler Genel Müdürlüğü İdari Davalar Müşavirliği

⁵ Fatma Ömerustaoğlu, **Hatıralar İçindeki Otobiyografik Çizgi**, Kitap Dergisi Özel Sayı, 1998, s.36

⁶ Turan Karataş, **Doğu'nun Yedinci Oğlu**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998, s.19-22

görevini yürüttü. İstifa ettiği 1973 yılından bugüne dek hiçbir resmi görevde yer almadı. 1950’li yıllarda Büyük Doğu’da yayımlanan Sezai Karakoç’un yazıları 1963’ten itibaren Yeni İstanbul, Babıalide Sabah ve Milli Gazete’de yayımlanmıştır. 1960’lı yıllarda Diriliş dergisini çıkarmaya başlayan Sezai Karakoç, dergide ve yayımladığı kitaplarda İslam medeniyetinin yeniden dirilişini işledi. 1974’ten sonra Diriliş dışında hiçbir yerde yazmadı. Diriliş, edebiyat ve sanat dergisi olmasının yanı sıra İslam düşüncesi ve siyasetinin şekillendiği bir yayın organı da oldu. Dergide Doğu ve Batı klasiklerinin yanı sıra çağdaş şair ve yazarların eserlerine sıkça yer verildi. Edebiyat ve düşünce hayatını ‘diriliş nesli’ dediği yeni bir gençliğin yetişmesine adayan Karakoç’un adı ‘Diriliş dergisi ve düşüncesi’ ile özdeşleşti. Şiirlerinin yanı sıra hikâyeler ve piyesler de yazdı. Bütün şiirleri daha sonradan Gün Doğmadan adıyla tek kitapta toplandı. Kitaplarını kendi kurduğu Diriliş Yayınları dışında bir yayınevinde yayınlamayan Karakoç’un, 1960 yılında çıkarmaya başladığı ve 5 Şubat 1992’ye kadar çıkan bu dergisi kimi zaman da gazete olarak Türk basın ve edebiyat tarihinde önemli bir yere sahip oldu. Mütevazı bir hayatı olan Sezai Karakoç’un parti lideri oluncaya kadar kimse bir fotoğrafını dahi edinmemiştir.

26 Mart 1990’da kurduğu ve genel başkanlığını yaptığı kısaltılmış adı “DİRİ-P” olan Diriliş Partisi, Siyasi Partiler Kanunu gereğince Türkiye’deki toplam il sayısının yarısında şubelerini açamamak ve iki genel seçime üst üste katılamamak gerekçesiyle 1997 yılında kapatılmıştır.⁷

Sezai Karakoç, 1968’de MTTB Milli Hizmet Armağanı’nı, 1970 yılında Gümüş Hürriyet Madalyası’nı, 1982’de Türkiye Yazarlar Birliği Hikâye Ödülü’nü, 1988’de Üstün Hizmet Ödülü’nü, 1991’de XII. Dünya Şairleri Kongresi’nde World Academy of Art an Culture Ödülü’nü almıştır.⁸

2006 yılında, 1979’dan bu yana her yıl kültür bakanlığınca verilen Kültür ve Sanat Büyük Ödülü ile ödüllendirildi. Karakoç, “İnsanda insani duyguların canlı algılar halinde yaşayarak gittiği büyük şiir yatağında akması, insanlık macerasında

⁷ Hamit Can, “Siyasal Bir Tasarım Olarak: Diriliş Partisi”, Hece Dergisi Özel Sayı, 2003, s.133

⁸ Münire Kevser Baş, **Diriliş Taşları**, Lotus Yayınları, Ankara, 2008, s. 23

ruhun ve milletin özelinde yüksek bir ifadeye kavuşmuş olan tarihi yeniden yapılanma fırtınalarını şiirlerinde yansıtmaları” sebebiyle ödüle layık görüldü. Ödülün gerekçesinde ayrıca “Şiirlerinde çarpıcı benzetme ve imgelerle, daha önce denenmemiş sentezlere ulaşan bir sanatçı olarak tanınan Karakoç, Türk edebiyat dünyasında mümtaz bir yere sahip bulunmaktadır.” ifadesine yer verildi. Karakoç, bakanlığa, ödülün para kısmının kültür sanat işlerine harcanmasını; diğer kısmının ise posta ile bildirdiği adrese yollanmasını rica ettiği bir mektup yolladı.

2007 yılında Yüce Diriliş Partisi’ni kurdu ve halen partinin genel başkanlık görevini yürütmektedir. 2007 yılının Nisan ayından beri her cumartesi akşamı, Yüce Diriliş Partisi İstanbul İl Başkanlığı'nda değerlendirme konuşmaları yapmaktadır. Bu konuşmalar partinin internet sitesinden canlı olarak yayınlanmaktadır.

1.2.İKİNCİ YENİ VE SEZAI KARAKOÇ’UN İKİNCİ YENİ’DEKİ YERİ

Türk edebiyatında şiirin anlam gücü 1950’li yılların başında belirgin bir şekilde zayıflamaya başlamıştır. Şiir deyince akla alelade konuların esprili bir üslupla anlatıldığı, imzaları olmasa hangi şiir kime aittir sorusunun cevapsız kaldığı, dergi sayfalarını Garip akımının sıradan şiirlerinin doldurduğu bir dönem karşımıza çıkar. İkinci Yeni böyle bir ortamda belirir. Çeşitli edebiyat dergilerinde ilk örnekleri görülen akımın önde gelen şairleri Cemal Süreya, Turgut Uyar, İlhan Berk, Edip Cansever, Ülkü Tamer, Ece Ayhan ve Sezai Karakoç’tur. 1950 sonrası Garip akımına ve 1940 kuşağının Toplumcu Gerçekçi yazarlarına karşı tepki olarak Garip’in tam tersi bir noktadan İkinci Yeni yola çıkar.

İlk ürünlerine 1954’te değişik dergilerde rastladığımız bu hareket “1956’da haftalık Pazar Postası gazetesinde toparlanarak ilkeleri belirginleşmeye ve bir akıma

dönüşmeye başlamıştır.”⁹ İkinci Yeni, ilkeleri en başından belirlenmiş bir topluluk edebiyatı olarak doğmamıştır. Dil ve üslûp özellikleri, öncülerinin yayımladıkları şiirlerle zaman içinde şekillenmeye ve giderek sistemleşmeye başlamıştır. İkinci yeni Türk şiirinde önemli kırılma noktalarından biri olmuştur. Farklılık bu sürecin sonunda değil başında görülür. Ne yaptıklarının farkındadırlar ve bilinçli hareket ederler.

Şiir bir dil sanatıdır. İkinci Yeni bunu bildiği için işe önce dille başlamıştır. Onların asıl amacı alışlagelmiş mantığı yıkmak ve yeni bir gerçeklik ortaya koymaktır. Söyleyişteki rahatlığın yerine şiir dilini zorlamayı, anlaşılabilirlik yerine kapalılığı, somuta karşılık soyutlamayı getirmişlerdir. İkinci Yeniciler için şiirde, önce biçim gelir. Cemal Süreya bunu şöyle belirtir: “Biz şiir salt biçimdir demiyoruz, belki en çok biçimdir diyoruz. Bunu belirtmek için de soyut bir metotla diğer her şey aynı kaldığı halde biçimin beklenebilir değişmelerini arıyoruz. Biçimi önemsiyoruz, bunu da gerekli buluyoruz.” (varlık dergisi , 1.4.1960)

İkinci Yeni'nin dil konusunda yaptığı sapmalar alışlagelen dil mantığına sahip okuru çelişkiye düşürür. Okur şiir okurken bulmaca çözmeye çalışmıştır adeta. Böyle yaparak daha geniş çağrışımlar uyandırmayı hedeflerler. Yeni bir söyleyiş ortaya koymaya çalışmışlardır. Bunun için dilin yapısı zorlanır, söz dizimi bozulur, seslerle hecelerin, sıfatlarla fiillerin yerleri değiştirilir; öznesi olmayan ya da anlamı tamamlanmayan tümceler düzenlenir, birbiriyle ilgisiz ya da az ilgili sözcükler yan yana getirilir.

İkinci yeni şairleri kendi zamanlarının siyasal, düşünsel egemenliğine karşıdırlar. Politik veya poetik her şeye ve bu süreci yapan tarihe de karşıdırlar. İkinci Yeni'nin tavrı kesin bir realizm tavrıdır. Bu sorgulama sadece tarihsel süreç sorgulaması değildir. Kente karşı olmak noktasında da ortak bir tutum

⁹ Hulusi Geçgel, “İkinci Yeni Şiirinde Sapmalar”, “Uluslararası IV. Dil, Yazın ve Değişim Sempozyumu” Bildiriler, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, 17-19 Haziran 2004, s.1

içerisindedirler. İkinci Yeni, şiiri, bir dilsel anlama olarak görmenin yanlışlığı üzerinde durur. Dil, bize anlam olarak gelir. Dildeki edatlar, bağlaçlar ve zamirler hariç her gösterge bir kavramı karşılar. Zaten dilsel anlam dediğimiz şey zihnimizde duyduğumuzla gördüğümüzün aynı olması demektir. İkinci yenide dildeki her kelimenin sözlük anlamı ve görüntüsel anlamı vardır. Sınırlı kelime sayılarının farklı eşleştirmelerle bir araya gelmesini gerçekleştirir. Dil bu şekilde hayata zenginlik katma fonksiyonu da üstlenir.

Sezai Karakoç ikinci yeni kadrosu içinde gerek zihniyet gerek şiirlerinin özü ve teması bakımından ayrı bir yerde durur. Karakoç; imaj dünyası, düşünce beslenişi, şiirlerinin arka planı, mesaj, tema bakımından Müslüman kimlikli bir şairdir. Onun belki ilk birkaç şiirinde (Mona Rosa, Yağmur vb.) Necip Fazıl'dan gelen hececi bir başlangıç vardır. Necip Fazıl'ı üstat kabul eder. Sezai Karakoç ilk şiirinden itibaren usta bir şair olarak görülmüştür. Şiiri modern bir şiirdir. Şiiri baştan sona entelektüelliği esas alır. Cemal Süreya'da "Garip" fazlasıyla vardır, nükte kendisini gösterir. Sezai Karakoç'ta nükte yoktur. Sezai Karakoç'un dışında hiçbir şairde gelenek bu kadar özümşenerek gösterilmemiştir. İkinci Yeni içinde geleneğin izi yalnızca onda vardır denilebilir. Karakoç divan şiirini dışlamaz, özümser ve şiirine taşır. Sezai Karakoç bunun yanı sıra poetik yazılarıyla "İkinci Yeni"yi besleyen bir damar olarak da çıkar karşımıza.

İkinci Yeni hareketinin önemli temsilcilerinden biri olan şair, Pazar Postası'nın 29 Haziran 1958 tarihli 26. sayısında yayımlanan "Dişimizin Zarı" başlıklı yazısıyla, yeni şiirin çok tartışılan dil tutumuna bir açıklık getirmeye çalışır. Bu yazı "Karakoç'un İkinci Yeni'yi ve kendi poetikasını belirginleştirdiği en önemli yazıdır."¹⁰ Yazıda Garip, Türk şiirinin gerçekçi (realist) akımı; İkinci Yeni de, "gerçekliğin bir kopyasını değil, yeniden kurulmasını" getiren Yeni-Gerçekçi şiir (neo-realist) akımı olarak değerlendirilir.¹¹

¹⁰ Mehmet Can Doğan, "Sezai Karakoç İkinci Yeni'nin Neresinde?", "Şair Ve Düşünür Sezai Karakoç", Bildiriler, Fatih Belediye Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2008, s.103

¹¹ Hulusi Geçgel, a.g.b. , s.2

Şair İkinci Yeni kadrosundan dini temel alan “Diriliş” anlayışıyla ayrılır. “Karakoç, Mehmet Akif-Yahya Kemal-Necip Fazıl çizgisini belirginleştirip Kur’an’ı ‘asrın idrakine söyletmek’ üzere ‘diriliş’ düşüncesini geliştirir. Sezai Karakoç’un sosyal projesini fark eden edebiyat kanonu, İkinci Yeni’nin bu öncü şairini görmezden gelmeyi tercih eder.”¹²

Karakoç İkinci Yeni’nin neresinde sorusuna şairin kendisi 1964 yılında yapmış olduğu bir konuşmada cevap vermiştir. “...başlangıçta sanat planında görünüşte çok yakın bir noktadan çıktığım arkadaşlardan şiirim uzaklaşıyor. Ses ve biçim, motif ve imajlarda, başlangıçta çok yakın olduğumuz şair arkadaşlardan gittikçe o sesi dolduran ve o sesi fırlatan varoluşu idrak farkı yüzünden ayrılıyorum. Kişilik farkından. Ya da baştan beri olan bu farklılık, gittikçe daha çok beliriyor.”¹³

Sezai Karakoç 1960’lara geldiğimizde şiirini İslami bir zemine oturtur. Şiirini bu anlamda daha da zenginleştirir. “Dil sapmalarından kaçınmayan şairin imajlarında, kaynaklandığı yerin belirleyiciliği hissedilir. Bu da onun İkinci Yeni deneyimini dönüştürdüğünü gösterir.”¹⁴ Sezai Karakoç şiiri başlangıç noktasından bugüne zenginleşerek evrilmiş, kendini “Diriliş” düşüncesi etrafında oluşturmuş ve bir varlık ortaya koymuştur.

¹² Mehmet Can Doğan, **a.g.e.**, s.110

¹³ Sezai Karakoç, **Edebiyat Yazıları II**, s..36

¹⁴ Mehmet Can Doğan, **a.g.b.** , s.111

2.COĞRAFYA-EDEBİYAT-MEDENİYET

Coğrafya tamamen inceleme ve araştırmaya dayalı bir ilimdir. İlkelerle tetkik edilecek olan konular yeryüzündeki olayların gözlenmesiyle elde edilir. Araştırma seyahatlerindeki gözlemlerin önemi çok büyüktür. Bu sebeptendir ki, "Coğrafya bir gözlem ilmidir." denir. Gözlemler neticesinde elde edilen bilgiler önce tasvir yoluyla derlenir, sonra açıklanır. Tasvir, gözlenen olayları veya konuları çeşitli özellikleriyle söz, yazı çizgi ve harita şeklinde tanıtmaktır. Tasvir olmayan bir coğrafya düşünülemez.

“İnsanın bünyesinde hayat bulduğu ve karşılıklı bir etkileşimle şekillendiği / şekillendirdiği bir unsur olarak öne çıkan coğrafya, ‘Yerbilimi/Mekânbilimi’ olarak tanımlansa da, çok yönlü etkinliğiyle insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Coğrafyanın toplumlar üzerindeki etkisi birçok tarih felsefesinde söz konusu edilmesinin yanında bazı edebiyat nazariyelerinde de mühim bir kıtas olmuştur. Taine, edebiyat tarihini incelerken ‘ırk ve dönem’in yanında ‘ortam/muhit’i de sayarak, edebiyat incelemelerinde coğrafyanın vazgeçilmez bir unsur olduğuna dikkati çeker.”¹⁵

Coğrafya ilmi Doğulu ve Batılı düşünürlerin ilgisini çekmiştir ve her fırsatta önemi vurgulanmıştır. İbn-i Haldun, Mukaddime adlı eserinde coğrafyaya ve coğrafyanın insan üzerindeki etkisine değinir.

Coğrafyayı bir ilim olarak insanı açıklamada önemli bir unsur olarak gören İbn-i Haldun'a göre iklimin etki ettiği en önemli alanlardan biri insanın hayata bakışını, tavırlarını etkileyen dindir. İbn-i Haldun iklim-din ilişkisi üzerinde önemle durmuştur. İnsanların beden ahlâk yönünden en düzgün olanları ılıman iklimlerde yaşar. Peygamberlik kurumu buralarda bulunur. Kuzey ve Güney kutuplarına yakın

¹⁵ Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.3

bölgelerde peygamberlerin bulunduğu dair bir emâre yoktur. Bunun nedeni, Nebî ve Resullerin hem ahlaki hem de beden yönünden insanlar arasında en mükemmeli olma özelliğine sahip olmalarıdır.

Aşırı soğuk ve sıcak iklimlerdeki insanlar ise zorluklardan dolayı imkânsızlıklar içinde hayatlarını sürdürürler. Bu durum dindar yaşama biçimini de etkiler. Yaşam koşullarının güçlüğünden dolayı bu bölgelerde yaşayan çoğu insan ne din ne de dindarlık bilir. “Toprak ve iklim şartlarıyla sosyal realiteyi şekillendiren coğrafya, insanların duyuş tarzı, dünya görüşü, yaşama biçimi üzerinde etkili olurken sunduğu olanaklarla geleceği de yönlendirir.”¹⁶ İnsanların iklime göre karakteristiğinin oluşması, edebi eserde geçen karakterin yaşadığı yere göre kişilik özelliklerinin oluşmasında ve incelenmesinde önemlidir.” “Montesquieu’nun bu durumla ilgili somut örnekleri vardır. Montesquieu’ ya göre mutedil iklim, bireyleri kararsız yapar. İklim ile insanların güç, cesaret, beden ve ruh sağlıkları arasında bir bağ mevcuttur. İklimin fazla sıcak oluşu, insanların ağır ve güç işleri başarabilecek bir beden ve ruh sağlamlığına sahip olmasına olanak verir.”¹⁷

2.1.EDEBİYAT COĞRAFYA İLİŞKİSİ

Edebiyat hemen bütün sosyal bilimlerle dirsek temasında bulunan kapsamlı bir sahadır. Edebiyatın sahasına dâhil edilen şiir, roman, hikâye gibi türler ise hem zamanı hem mekânı kapsar. Bu açıdan bakıldığında edebiyatı coğrafya ile ilişkilendirmek kaçınılmazdır. “Hiçbir araştırma sahası edebiyat kadar geniş ve şümüllü değildir. Edebiyat araştırmalarının sadece edebî eser çerçevesi içinde kalmadığı muhakkaktır. Bunlar, bahis konusu edebî eserlerin yazıldığı devrin, hatta o devri hazırlayan evvelki devrelerin siyasi, sosyal, felsefi ve kültürel bütün

¹⁶ Emel Kefeli, “Coğrafya Merkezli Okuma”, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4 /1-I Winter 2009, s.424

¹⁷ Neşe Bilgiç, “Ahmet Mithat Efendi’nin Letâif-i Rivâyât Adh Eserinin ‘Edebiyat Coğrafya Merkezli’ İncelenmesi”, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008, s.2

faaliyetlerini de göz önünde bulundurmayı gerektirir. Batı dillerinde literatür kelimesinin kazanmış olduğu mana genişliği de bu şümulü düşündürecek bir delildir.”¹⁸

Edebiyat - Coğrafya ilişkisi her milletin edebiyatında az ya da çok kendini gösterir. “İnsan hayatının yeniden kurgulandığı edebî eser de kendisini yaratan coğrafyadan izler. taşır. Bu nedenle dünyadaki en az gelişmiş bir edebiyat örneğinde dahi içinde doğup büyüdüğü coğrafyanın damgası vardır.”¹⁹ Bu bağlamda coğrafyanın edebiyat incelemelerinde önemli bir rolü vardır. Coğrafyayı merkez alan edebiyat incelemelerinde, coğrafyanın eser üzerindeki üç farklı etkisi üzerinde durulur:

1. Fizikî bünye ve tabiî muhit tesiri
2. İctimaî muhit tesiri
3. Kültür muhiti tesiri ²⁰

Fiziki bünye yazarın hayatını idame ettirdiği yaşam sahasıdır. Yazarın doğduğu yer, ailesi hayat coğrafyası içinde değerlendirilir. Sosyal ve kültürel muhiti ise şairin yaşadığı yerler, beslendiği kaynaklar, kültürüne katkıda bulunan mekânlar olarak sayılabilir. “Edebiyat –Coğrafya ilişkisinde öne çıkan yazarın yetiştiği coğrafyanın yazar üzerindeki etkisi ve yazarın eserinde işlediği coğrafyanın gerek biyografik tecrübesi, gerek siyasal-sosyal konumu gerekse edebî şahsiyeti noktasında tuttuğu yerdir.”²¹

Özellikle Batı medeniyetinde edebiyatla coğrafya ilişkisi irdelenmiş, coğrafyanın Allah tarafından bir kader olduğunun üzerinde durulmuştur. “Bir milletin iktisadî, içtimâî, hatta uzvî ve ruhî hayatı, her şeyden önce, içinde yaşadığı coğrafi şartlara bağlıdır.”²² tespiti de bunu doğrular niteliktedir. “Braudel’in

¹⁸Orhan Okay, **Batı Medeniyeti Karşısında Ahmed Midhat Efendi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara,1991, s.7

¹⁹ Emel Kefeli, **Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz**, 3f Yayınları, İstanbul, 2006, s.7

²⁰ Can Kaya, “**Abdülhak Hamid Üzerinde Edebiyat Coğrafyası Bakımından Bir Araştırma**”, Bitirme Tezi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1952, s.3

²¹Sezai Coşkun, **a.g.m.**, s.847

²² Mehmet Kaplan, **Nesillerin Ruhü**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1999,s.55

medeniyet tarihinde coğrafyanın yerine dikkat çekerken dile getirdiği, ‘Uygarlıkların (boyutları ne olursa olsun, küçükleri gibi büyükleri de) harita üzerindeki yerlerini belirlemek, her zaman mümkündür. Uygarlıkların gerçekliklerinin esas bölümü, onların coğrafi yerleşimlerinin zorlama veya avantajlarına bağımlıdır.(...) Her uygarlık, sınırları aşağı yukarı sabit bir mekâna, buna bağlı olarak da kendine özgü bir coğrafyaya bağlıdır; bu onun coğrafyası olup, bazıları adeta sürekli olan ve bir uygarlıktan diğerine asla aynı olmayan, verili bir olanaklar ve zorlamalar demeti oluşturmaktadır.’ şeklindeki değerlendirmeler, medeniyet söz konusu olunca, çalışma hangi disiplinde yapılırsa yapılsın, coğrafyaya eğilmenin bir zaruret olduğunu göstermektedir. Psikolojide insanın ‘çevre ve irsiyetin ürünü varlık’ olarak tanımlanması, yapılan birçok incelemede coğrafyanın insanın şahsiyetinin oluşumunda büyük etki gösterdiğinin tespit edilmesi, edebiyat-coğrafya-medeniyet ilişkisinin derin bir anlam dünyası etrafında şekillendiğinin teyidi şeklinde düşünülebilir.”²³

Türk edebiyatında edebiyat-coğrafya ilişkisine ilk dikkati Mehmet Kaplan çekmiştir. “Orta-Asya Türk’ü Anadolu Türk’ü sadece tarih, müessesese, örf ve âdet bakımından değil, fizyoloji bakımından da birbirlerinden ayrıdır. Kezâ İran ve Arap coğrafyası, Müslüman medeniyetine dâhil olmakla beraber bizi Araplardan ve Acemlerden ayırır. Coğrafi şartları, coğrafyanın ebedi tesirini unutan hiçbir ideolojinin milli realiteyi kavrayamaması bundan ileri gelir.”²⁴

Mehmet Kaplan “bu yönde kaleme aldığı makalelerin yanı sıra Abdülhak Hamid üzerine bir lisans tezi hazırlatmıştır. Yakın zamanda ise Emel Kefeli’nin kaleme aldığı Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz isimli çalışma, konuya dikkat çekmesiyle yol açıcı olmuştur.”²⁵

Edebiyatın coğrafyayla olan ilişkisinde yazarların yaşadıkları topraklardan etkilendiğini belirtmiştik. Bu sebeple tezimize Sezai Karakoç’un hayat hikâyesindeki coğrafyayı inceleyerek başlamanın doğru olacağını düşündük.

²³ Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.845

²⁴ Mehmet Kaplan, **Nesillerin Ruhü**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1991, s.186

²⁵ Sezai Coşkun. **a.g.m.** , s.84

2.2.SEZAI KARAKOÇ'UN HAYAT HİKÂYESİNDEKİ COĞRAFYA

Sezai Karakoç Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde, 1933 yılında, “cumhuriyetin onuncu yıldönümünde, dışta Hitler'in iktidara geçtiği, içte de artık Cumhuriyetin ve devrimlerin yerleşmiş kabul edildiği bir yılda; eskilerin ‘gülan’ dedikleri (yani güller, gülün açıldığı ay anlamına) mayısın halk diline yeni yeni girdiği”²⁶ bir vakitte dünyaya gelmiştir. Herkes gibi sıradan yaşam koşullarına sahip olan bir ailenin içine doğmuştur. Bunu “tanınmış yazar, bilgin, şair ya da devlet adamı (paşa vb.) bir aileden gelme olarak doğmadım. Anadoluluyum: Güney Doğu Anadolu'danım”²⁷ sözlerinden anlıyoruz. Karakoç “Anadolulu oluşunu özellikle vurgular, ancak, tanınmış bir aileden gelmediğine üzüldüğü de söylenebilir. Yahut da, bu düşüncenin tam tersi: halk içinde tanınmamış, âlim ve şair bir aileye mensup olmamasına karşın büyük bir şair oluşu, bugünkü konumuna gelişi onun için bir övünç kaynağıdır, düşüncesi de vurgulanmış olabilir.”²⁸

2.2.1.GÜNEYLİ ÇOCUK

“Ben güneyli çocuk arkadaşım ben güneyli çocuk
Günahlarım kadar ömrüm vardır.
Ağarmıyan saçımı güneşe tutuyorum
Saçlarımı acının elinde unutuyorum
Parmaklarımdan süt içmeye çağırıyorum seni
Ben güneyli çocuk arkadaşım ben güneyli çocuk”²⁹

Kendini ‘doğulu bir güneyli’ olarak gören şairin şiirlerinde memleket, kan davası, tarla kavgaları, su anlaşmazlıkları, Doğu’ya özgü kış hazırlıkları, Dicle, Fırat

²⁶ Turan Karataş, **a.g.e.** , s.4

²⁷ Sezai Karakoç, **Diriliş**, nu: 3, 8 Ağustos 1988

²⁸ Turan Karataş, **a.g.e.** , s.4

²⁹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.44

Nehirleri ve Ergani ile Diyarbakır'a ait tarihsel, dinsel, kültürel ve coğrafi unsurlarla belirir. Diyarbakır'da varlığını sürdürmüş medeniyetlere ait motif, imaj ve söylenceler, Karakoç'un memlekete dair dizelerinde geniş bir uygulama alanı bulmuştur.

“ Karakoç kendini ‘güneyli çocuk’ diye nitelerken bir coğrafyayı ve bir coğrafyanın işaret ettiği ‘kaderi’ dile getirir. Şair, adeta bir coğrafyanın kucağında şekillenen hayatla gurur duymakta ve ‘güneyli’ olmasından dolayı farklı olduğunu vurgulamaktadır. Şairin doğduğu bölge, birçok şiirinde dikkati çekerek belirttiği Mezopotamya'ya aittir. Karakoç, dünya medeniyetinin beşiği olarak burayı görmektedir. Nitekim bu bölgede bulunan Ergani, coğrafi konumu, iklimi ve kültürel havasıyla Karakoç'a etki eder.”³⁰ Burada bir parantez açarak şunu da belirtelim ki Karakoç, Doğu sözcüğünü de memleket olarak kullanmaktadır. Genelde bu sözcüğe, Avrupa'yı sembolize eden Batı'nın karşıtı olarak yer verirken “Kaç kez yedim doğu sabahlarının/Yaz aylarında çatlattığı narlarını narlarını”³¹ ve “Saat bir doğu çıbanıdır kolda ... Doğu o yer senin ana oğul memleketin”³² dizelerinde de Doğu, doğduğu toprakları ve çevresini kasteder.

2.2.2. ERGANİ

Karakoç'un çocukluğu, babasının işi sebebiyle Ergani, Maden ve Piran'da geçmiştir. “1938 yılında Ergani'de üç ay kadar ihtiyat sınıfına devam etti. Altı yaşındayken ilkokul birinci sınıfa başladı. 1939 güzünden 1940 yazına kadar Piran'da (şimdiki Dicle) kaldığı için ilkokul ikinci sınıfı orada okudu. İlkokulu 1944 yılında Ergani'de tamamladı.”³³

³⁰ Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.847

³¹ Sezai Karakoç, **Gün Doğmadan**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 10. Baskı, s.187

³² Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.198

³³ Turan Karataş, **a.g.e.** , s.3

“Doğduğu yer olan Ergani, o zaman beş bin nüfuslu bir kasabadır. Kasabanın önu Karacadağ’a kadar uzayan bir ovadır. Ergani’den bakıldığında ‘güneyde ufukta bir bulut gibi uzayan’ Karacadağ görünür. Dünyanın en eski yerleşim yerlerinden biri olan Mezopotamya medeniyetinin bütün verimiyle odaklaşan asıl eski Ergani, daha yukarlarda bir tepenin üzerine kurulmuştur. Bu tarihi şehir, ‘zamanla kalenin hemen eteğine taşmış: böylece Kale mahallesi ve Ergani diye adeta iki parçalı bir yapı göstermiştir. Meşrutiyetten sonra ise, o Ergani de terk edilmiş, dağın eteğinde yeni bir Ergani doğmuştur. Bu İstanbul’dan gelip Diyarbakır’a giden ana yolun üzerinde yeni bir kasabadır. Eski Ergani tamamen terk edilmiş ve harabeye dönmüştür. Sezai Karakoç işte bu yeni Ergani’de doğmuştur.”³⁴ Sezai Karakoç bir iki yaşındayken ailesi Ergani’den Maden’e taşınır. 1937 yılında aile tekrar Ergani’ye döner. Şair, Maden’deki bu ilk çocukluk yıllarını tatlı hatıralar şeklinde anar. “Çocukluğunun Ergani’si, Karakoç’ta daha çok tatlı taraflarıyla yaşar. Bu masum çocukluk intibalarında her okuyucu kendi çocukluğunu bulur gibi olur. Sanki Anadolu’da doğup büyümüş her insandan bir parça vardır bu hatıralarda.”³⁵

Okumalarımız sonucu Ergani’nin memleket bağlamında önemli bir yere sahip olduğu belirlenmiştir. Şairin Ergani’den hareketle bütün bir kasaba atmosferini şiirine egemen kıldığı saptanmıştır. Karakoç’un dar manada doğduğu yerle sınırları saptanmış memleketi, bazen genişler ve bütün bir Mezopotamya olur. Önemli dinsel ve tarihsel olaylara öncülük eden ancak bugün yoksul olan bu toprakların bir gün İslam’dan aldığı ilham ile tekrar dirileceği düşüncesini inandırır. Çocukluk anılarının şiirlere serpiştirilmiş olması, memlekete dair imgeleri güçlendirmiştir. Şairin üzerinde derin izler bırakan çocukluk, acı tatlı bütün yönleriyle dizelere yansıtılmıştır. Şairin çocukluğuna dair bütün yaşadıkları dizelerinde vücut bulur.

Ergani’nin tasvirinde maddi unsurlarla manevî unsurların birlikte ele alındığı görülür. Ayrıca, şiirlerinde gördüğümüz coğrafyanın metafizik derinliğinin, onun

³⁴ Turan Karataş, **a.g.e.** , s.7

³⁵ Turan Karataş, **a.g.e.** , s.9

çocukluk dönemini geçirdiği Ergani'nin ve çevresinin halk tarafından metafizik algılar eşliğinde değerlendirilmesiyle de ilgili olduğu düşünülebilir.

Ergani'nin hemen yanında bulunan ve eski Ergani'nin üzerine kurulduğu Baba Piran dağının kasaba halkı üzerinde manevi bir ağırlığı vardır. Hatıralarında Ergani'nin eteğinde kurulduğu dağdan bahsederken dile getirdiği, “Mistik bir bağ vardır dağla aramızda. Arafat Dağı'nın, Tûr-i Sina'nın bir örneği gibidir kasabamızda.”³⁶ sözleri Ergani'de coğrafya ile kurulan mistik bağı ortaya koyar. Bu dağda Zülküfûl Peygamber'in makamı bulunmaktadır. “Sonraları Ankara'dan gelen bir emirle Zülküfûl makamı yıkılmış ve yerle bir edilmiştir. Ergani halkı *Makam* dediği halde oraya daha çok bir *türbe* gözüyle bakar. Kasabada Zülküfûl makamını yedi defa ziyaretin bir hac sevabına eşit olduğu inancı yaygındır. Bu yüzden bu mistik Baba Piran dağının bir adı da Zülfükûl dağıdır. Belki teferruat gibi görülecek olan bu bilgileri zikretmemizin sebebi şudur: Bu dağ ve makam, Sezai Karakoç'u hayli etkilemiştir. Zülfükûl onun bazı şiirlerinde belirgin bir motif olarak karşımıza çıkar. Ayrıca *Zülfükûl Makamında*, *Zülfükûl Canyonu* müstearıyla yazı yazmış ve bir eserine de *Makamda* adını vermiştir.”

Ergani'nin eski bir yerleşim yeri olması ve çevresinde bulunan medeniyet izleri Sezai Karakoç'un coğrafya ile medeniyeti bir arada değerlendirmesine katkıda bulunmuştur. Karakoç'un coğrafyayı, onu oluşturan unsurlardan ziyade taşıdığı kültürel ve manevî dokuyla incelediği fark edilmektedir. Şair, çocukluğuna ait bazı unsurları şiirine taşırken bu unsurları coğrafya üzerinden seslendirmektedir. Ergani'nin köklü bir medeniyet olması, şehirde ve şehrin çevresinde dinî bazı mekânların yer alması Karakoç'un coğrafya ile medeniyet inşasına daha çocukluk yıllarında dikkat etmesine imkân sağlamıştır.

Şairin üzerinde, çocukluğunun geçtiği bu yerlerin güçlü bir etkisi vardır. Öyle ki Karakoç'un birçok şiirinde çocukluğunun geçtiği bu güney şehirlerinin ve

³⁶ Sezai Karakoç, *Hatıralar V: “Doğduğum ve Doğmadığım Şehir: Ergani”*, Diriliş dergisi, nu:5, 1988

buralardaki hatıralarının izlerini bulmak mümkündür. Karakoç'un şiirlerindeki bu hatıraların varlığı, mekânın kendisiyle etkileşimde olan insanların kültürel kimliklerinin oluşumuna ve hayal dünyalarına yaptığı katkıyı örneklendirmesi bakımından da dikkat çekicidir.

“Karakoç'un şiir dilinde daha çok mistik bir memleket vurgusu vardır.”³⁷ Şakir Diclehan da, Karakoç'un doğduğu toprakları sembolist şair duyarlılığıyla betimlediğini vurgularken bu gerçeğe işaret etmek ister: “Karakoç, Anadolu'yu sembolist bir şiir üslubu içinde anlatır. Çocukluk yıllarının hatıralarıyla karışık biçimde gelenek ve töreleri, efsaneleri, kahramanlıkları ve fakir halkıyla Anadolu insanını terennüm eder. Hayat ırmağının zengin akışı içinde engin bir düşünceye ve hayal âlemine uzanan Anadolu toprağının o temiz, sert ve içli havasıyla dolu olan mısralarında bir insan şiirinin çocukluğunu yaşar.”³⁸ Diclehan'ın “Anadolu” sözcüğüyle kastettiği Diyarbakır ve çevresi olduğu muhakkaktır. Zira onun “ülke” si, “ Batısına Fırat'ı alıp/ Doğusuna Dicle'yi”³⁹alan topraklardır.

2.2.3.PİRAN

1939 yılında Sezai Karakoç'un babasının işi sebebiyle aile bir yıllığına Piran'a (şimdiki Dicle) taşınır. 1940 yılının yazı tekrar Ergani'ye döner. Beşinci sınıfı burada tamamlar. Kısa da olsa çocukluğunu bir yılını burada geçiren Sezai Karakoç, bu yılı şiirlerinde güzel hatıralarıyla anmadan geçmez.

“Kara incir ve nar
Piran ülkesinde bir pınar
Suyunun derin sülüklerden

³⁷ Hüseyin Yaşar, “Sezai Karakoç'un Şiir Evreninde Memleket Algısı Veya O Ülke”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, Summer 2012, Ankara, s.2612

³⁸ Şakir Diclehan, *Sanat Ve Düşünce Dünyasında Sezai Karakoç*, Bürde Yayınları, İstanbul, 1981, s.33

³⁹ Sezai Karakoç, *a.g.e.* , s.373

Örölmüş saçları var.”⁴⁰

“On bir yaşındaki Sezai, 1944 Haziranında, o zamanki uygulama gereği bitirme sınavlarını başarıyla vererek ilkokuldan mezun olur. Çocukluktan çıkıp gençliğe adım attığı bu yıldan sonra Karakoç, öğrenim hayatının kalan kısmını aile ocağından uzakta, gurbette tamamlayacaktır. Artık o yeni bir hayatın başlangıcındadır.”⁴¹

2.2.4.MARAŞ

Türk edebiyatında özellikle Cumhuriyet döneminde birçok isme kaynaklık eden Maraş, şairin ortaokul yıllarını geçirdiği dönemde içine kapalı küçük bir vilayet olmasına rağmen kültür ve edebiyat hayatı canlıdır.

“Maraş Ortaokulu yabancıların kolej olarak yapıp Cumhuriyetten sonra terk ettikleri büyük bir taş binadır... Bu yıl içinde evden götürdüğü bir kitaptan, gizli gizli, kendi kendine Arapça ve Farsça öğrenmeye çalışır.”⁴² Karakoç hatıralarında ortaokul yıllarında çok başarılı olduğunu belirtir ve o yıllarda kompozisyon öğretmeninin ondaki cevheri fark ederek bir gün onu ayağa kaldırdığını ve onu çok mahcup eden övgü dolu sözler söylediğini paylaşır.⁴³

Maraş, Karakoç’un hatıralarında yer verdiği “... çocuk yüreğimin ateş aldığı yer. Belki ondan önce rüya âlemi gibi bir iç dünyanın sahibiydim. Derinliğe aday bir dünya. Bu, Maraş’ta alev aldı denebilir.”⁴⁴ sözlerinden anlıyoruz ki Maraş, onun ufkunu açan ve kendisini keşfetmesinin sağlayan çok önemli bir şehir olmuştur. Bu

⁴⁰ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.147

⁴¹ Turan Karataş, **a.g.e.** , s.14

⁴² Turan Karataş, **a.g.e.** , s.15

⁴³ Sezai Karakoç, **Hatıralar**, Diriliş dergisi, nu.30, 1989

⁴⁴ Sezai Karakoç, **Hatıralar: XXVIII:Maraş, Diriliş**, nu:28, 30 Ocak 1989

yıllar çok ciddi okuma mesailerıyla doludur. “Bu yıllarda Büyük Doğu’yla tanışır. Bu dergi Karakoç’ta ayrı bir iz bırakmış, adeta onu durmadan kendisine çekmiştir. Ona belki de şimdiye kadar farkına varamadığı birtakım şeyleri duyurmuştur.”⁴⁵

Gençliğe adım attığı bu ilk yıllarda Sezai Karakoç, hayatını yazları ailesinin yanına, okul zamanı da Maraş’a giderek geçirir.

Ortaokul bitince memleketi Ergani’ye dönen Karakoç bu yazı çalışıp aile bütçesine katkıda bulunarak geçirir. Daha sonra Gaziantep Lisesi’ne kayıt yaptırır.

2.2.5.GAZİANTEP

Sezai Karakoç lise yıllarında edebi birikimini hayli artırmış, nitelikli bir öğrencidir. Lise birinci sınıfta özellikle Batılı yazarları okur, bazı yazarların bütün eserlerini bu yıl içerisinde bitirir. Büyük Doğu’nun bütün sayılarını okur ve aynı yıl okul kütüphanesinden edindiği birçok dergiyi inceleme fırsatı yakalayarak ciddi bir dergi kültürü edinir. Sezai Karakoç abisini bu yıl kaybetmiştir. Lise ikinci sınıfta da ağırlıklı olarak Batılı kaynaklar okumuştur ve okulun duvar gazetesine yazılar yazmıştır. 1949 yılında Büyük Doğu’ya yazılar göndermiştir ve Büyük Doğu’dan kendisine üyelik kartı gönderilmiştir. Lise üçüncü sınıfta şiir, mensur şiir denemeleri devam eder. Bir gün kendisini denemek amacıyla Büyük Doğu’ya Mehmet Leventoğlu imzasıyla bir şiirini gönderir. Çok geçmeden “Dergiye gelen üç yüz şiir arasından seçilerek yayınlanmıştır.” Notuyla şiiri yayımlanır. Karakoç’un çeviri denemeleri de lise son sınıfta başlar.⁴⁶

⁴⁵ Turan Karataş, **a.g.e.** , s.16

⁴⁶ Turan Karataş, **a.g.e.** , s.20

Gaziantep yılları, Sezai Karakoç'un hem okumalarıyla ciddi bir birikim oluşturduğu hem de ilk ürünleri ortaya koyma bakımından üretime geçtiği yıllar olmuştur.

2.2.6. ANKARA VE İSTANBUL

Sezai Karakoç, liseden mezun olduktan sonra Kasım 1950'de Ankara'daki 'Mekteb-i Mülkiye'ye kayıt yaptırır. Ankara'da da coğrafyadan ziyade kültürel doku etkilidir. Özellikle mülkiye etrafında gelişen yeni şiirde Karakoç'un da öne çıkan isimler arasında olduğu görülür. Şair, Ankara'yı tabiatıyla, coğrafi unsurları veya coğrafyasının temsil ettiği medeniyet unsurlarıyla söz konusu etmez. "Ankara, onun fikir dünyası açısından bir serpilme ve şekillenme dönemini işaret eder. Demokrat Parti dönemi olmakla beraber, 1950'lerin 'cumhuriyet heyecanının' had safhada olduğu Ankara'nın özellikle fikrî gelişim ve buna bağlı gözlem noktasında şair üzerinde etkili olduğu düşünülebilir."⁴⁷

Ankara'nın ardından şairin biyografisinde en etkili coğrafya parçası diyebileceğimiz İstanbul dönemi başlar. Sezai Karakoç'un gerek şiirinde gerek fikrî yazılarında İstanbul'un tuttuğu yer düşünüldüğünde İstanbul'un şairin dünyasında vazgeçilmez değerde olduğu görülmektedir. Karakoç için İstanbul, temsil ettiği medeniyetle önemlidir. İstanbul'un şairin şiirine nasıl aksettğini, düşünce dünyasında nasıl bir yer tuttuğunu müstakil bir başlık altında ele alacağız. Ancak burada şu husus belirtilmelidir ki Karakoç, İstanbul'un tabii dokusunu coğrafyasıyla beraber değerlendirir.

"İstanbul'dur bu otuz yıl kana kana yaşadığım
Taşlarına adeta resmim işledi
Ben İstanbul'da dağıldım zerre zerre

⁴⁷ Sezai Coşkun, **a.g.m.**, s.851

İstanbul damla damla içimde birikti⁴⁸

şeklindeki mısralar, şairin İstanbul ile kurduğu ‘ilişkinin’ en açık ifadesi olarak görülebilir. Karakoç, görevleri dolayısıyla İstanbul dışında zaman zaman bulunsa da onun hayatına yön veren, *Diriliş* düşüncesi için adeta bir uygulama sahası olarak gördüğü mekân İstanbul’dur denilebilir.

⁴⁸ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.658

3.SEZAI KARAKOÇ'TA COĞRAFYA

Şairlerin, yazarların, düşünürlerin, edebiyat sahasında herhangi bir ürün ortaya koymuş herkesin eseri belli metodlarla okumaya tabi tutulabilir. Burada önemli olan esere uygun olan metodu belirlemek ve bu bağlamda eseri okumaya çalışmaktır. Coğrafya her şairin şiirine tatbik edilebilecek bir ilim değildir. Coğrafyanın bir eseri okumada temel alınacak bir ilim olması için o eserin yapısına terimsel anlamının ötesinde bir değer katıyor olması gerekir. Sadece dağdan, denizden, tabiatın güzelliklerinden bahseden eserler coğrafyanın edebiyata katkısı olarak değerlendirilmez.

Karakoç coğrafyayı bir ilim olarak kapsadığı sınırlar içinden çıkararak ona yeni bir hüviyet kazandırır. Yer şekilleri, doğal sınırlar ve kara parçaları üzerinde o güne kadar yaşamış tüm milletlerin bugüne bıraktığı bütün miras şairi ilgilendirir. O yeryüzünü bunlara göre şekillendirir. Karakoç'ta İslam medeniyeti ve bu medeniyetin şekillendiği coğrafya önem kazanmaktadır. Coğrafyayı medeniyet kurucu bir unsur olarak şiirine taşır. Yeni yüzyılda vücut bulan batılı ülkeler Sezai Karakoç'un coğrafyasında yer edinemez. Onlar sadece insanlık üzerine bir söz söylenecek olduğunda şiire taşınabilir fakat bir medeniyet olarak karşımıza çıkmaz.

Şairin coğrafyasında doğduğu bölgenin büyük tesiri görülür. Bu bölgenin Mezopotamya'da olması, İslam'ın başkentlerine olan yakınlığı ve yakın çevresinde bulunan mistik unsurlarıyla Karakoç'u çocukluk yıllarından itibaren etkiler ve ilerleyen yıllarda da bu etkilenme şiirinde kendini gösterir. Karakoç'un doğduğu coğrafyanın birçok açıdan imkânsızlıklar içinde olması şairi isyankar bir söyleme taşımaz. Karakoç coğrafyaya bir kader algısıyla bakar. Doğduğu yerden şikayetlenmez hatta memnuniyet duyar. Çevrede bulunan dini ziyaret amaçlı

mekanlar Sezai Karakoç'un şiir coğrafyasının önemli bir kısmını oluşturur. Bununla birlikte Diyarbakır ve çevresinin adetleri, gelenekleri şairin şiirlerinde rastladığımız coğrafyaya ait motiflerdir.

Şairin coğrafyasında doğduğu topraklardan ve İstanbul'dan sonra en büyük yeri Ortadoğu coğrafyası tutar. Osmanlı'nın sınırları içerisinde varlık gösteren ve uzun yıllar boyunca aynı sancak altında gölgelendiğimiz bu milletlerin Birinci Dünya Savaşı'yla bu bütünlükten ayrılmalarına ve yeni kurdukları köksüz ve bağısız yapılanmaların da İkinci Dünya Savaşı ile batılı devletlerce sömürgeleştirilmesine üzülen Karakoç, bu devletler başta olmak üzere bütün insanlığın kurtuluşunu İslam medeniyetinin dirilişine ve İslam birliğinin kurulması şartına bağlar.

Karakoç'un coğrafyası doğduğu topraklardan filizlenerek bütün bir Ortadoğu'ya ve oradan da dünyaya köklerini uzatır. Şairin fikri yapı bakımından dini temel alan söylemi bütün insanlığı kuşatır. O İslam'ın hâkimiyetinde bir dünya tasavvur ederken insanların iradelerini hiçe sayan dayatmacı bir zihniyetten söz etmez. Şairin sözünü ettiği yapı Osmanlı yapısıdır. Bütün dinlerin hoşgörü sınırları içinde yaşadığı refaha ulaşmış bir dünya hayal eder. Bunun temelini de İslam'la atar. Çünkü İslam en üstün medeniyettir ve insanlığın refahı İslam'ın kaidelerinin uygulandığı ölçüde genişler veya daralır. Yaşadığımız toprakların bu manada önemi büyüktür. Türkiye gerek geçmişten getirdiği kültürel bağları gerekse coğrafi konumu ile İslam medeniyetinin öncülüğünü üstlenmek vazifesindedir. Diğer Ortadoğu ülkelerini maddi olanakları bakımından değerlendirdiğimizde müreffeh ülkeler görürüz fakat Karakoç bu ülkelerin de Batı karşısında kendisini ezik hissetme psikolojisinden kurtulamadıklarını belirtir. Medeniyet olarak büyük bir geçmişi taşıyan bu toprakların teknolojik olarak Batı'dan geri kaldıkları için kendilerini hep geri kalmış ve Batı'ya benzediği ölçüde gelişmişliğini gösteren özentili toplumlar olduğunu belirtir. "Biz Ortadoğulu Müslümanlar, çok medeniyetler, çok iyi ve kara günler ördük. Tecrübede bütün dünyayı aştık. Bizim duygu deneyimizin çok gerisinde kalır gerek batıların yeni yeni içine girdikleri acılar gerek ilkel kabilelerin durumları. Allah'a inanmanın, peygamberlere bağlanmanın, kutsal kitap Kur'an'a sarılmanın, ölümden sonra dirilmeye inanmanın müjdesini bütün dünyaya yaymak

ödevi bize düşer. Bu zaten bizim için de tek kurtuluş yoludur.”⁴⁹ Karakoç Ortadoğu’dan dünyanın yeniden inşası adına ümitlidir. İslam’ın insanlığa anlatılması ödevini Ortadoğu’ya verir.

Bir medeniyetten söz edebilmek için yaşanmışlıklardan ve nesiller boyu aktarılan kültürel bir mirastan söz edilebilmesi gerekir. İslam medeniyetinin ve İslam şehirlerinin temel unsur olarak alındığı Sezai Karakoç’un şiirlerine Batı’nın da konu edildiğini görürüz. Roma Rönesans’ı doğuran bir kültür olması sebebiyle Karakoç’un fikri yazılarında yer tutmuştur. Roma medeniyet olarak varlık gösterir fakat şaire göre Hıristiyanlığın ve Orta Çağ’ın karanlıklarına gömülmüştür Roma.

Batılı diğer medeniyetler Doğu’nun karşısında bir fon olarak şiire taşınır.

3.1. ANADOLU COĞRAFYASI

Anadolu, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış eski bir toprak parçasıdır. Sezai Karakoç, ‘diriliş’in mekânı olarak Anadolu’yu görür. Anadolu bir coğrafyanın adı olarak tabii unsurlarıyla yer yer söz konusu edilse de daha ziyade bu coğrafyanın tarihî birikimi ve insan unsuru üzerinde durularak şiire taşınır. Karakoç, *Sütun* adlı eserinde yer alan ‘Anadolu ve Zaman I, II, III, IV’ başlıklı yazılarında ve *Dirilişin Çevresinde* kitabına aldığı ‘Anadolu Tebessümü’ başlıklı yazısında Anadolu’nun kendi fikri dünyasında tuttuğu yeri tayin eder ve çeşitli tespitlerde bulunur. “Şair, ‘Anadolu’yu Dinlemek’ başlıklı yazısına, ‘Kulağımızı Anadolu toprağına dayayalım, bir Anadolu’nun göğsüne bastıralım: Bu toprağın derinliklerinde hangi ses var, bu insanın kalbi ne diyor?’ cümleleriyle başlar. Devam eden cümlelerde ise Anadolu’nun coğrafi unsurlarını ‘anlamaya’ çağırır: ‘Soralım: Başı metafizik bulutlarla kaplı, büyüklüğü ‘Mutlak’ın’ büyüklüğüne detay, Ağrı ne diyor? Türkiye’nin ruhu Sakarya ne diyor, yüreği Kızılırmak ne diyor, bileği Fırat ne diyor,

⁴⁹ Sezai Karakoç, **Ruhun Dirilişi**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.109

kafası Dicle ne diyor?’ Bu cümlelerde Karakoç’un Anadolu’yu bir insana benzettiği ve bu insanı da Anadolu’nun coğrafi unsurları üzerinden tanımladığı görülür.”⁵⁰

Karakoç Anadolu’yu insandan bağımsız olarak değil insanla bir anlama taşınmış yüce bir değer olarak tanımlar. “Ancak hemen devamında dile getirilen ‘Anadolu’yu dinlemek, tabiatüstüne çıkmaktır.’ Şeklindeki değerlendirme, şairin coğrafi unsuru metafizik düşünceye dayalı bir medeniyet tasavvurunu ortaya koymak için araç olarak kullandığı anlaşılmaktadır. Bu ‘araç’ olarak kullanma, coğrafi unsura önem vermeme değil, aksine verilen bir önemin göstergesi olarak yer alır. Anadolu’nun coğrafi unsurlarının kişileştirilerek anlatılmasını ‘Anadolu Tebessümü’ başlıklı yazıda da bulmak mümkündür. ‘Bütün haritasıyla Anadolu gülümseyen bir yüzdür.’ diyen Karakoç, Fırat nehrini ‘bir yayla efesine’ benzeterek bu nehrin ‘Anadolu’nun bileği’ olduğunu ifade eder. Şair devamla, Dicle’yi Anadolu’nun zekâsı, Kızılırmak’ı ‘Anadolu’nun ahlakı’, Sakarya’yı ‘Anadolu’nun ruhu’ olarak niteler.”⁵¹

Karakoç, bu değerlendirmelerde coğrafya üzerinden metafiziğe dayalı bir medeniyet tasavvurunu oluşturur. Şair Anadolu’yu bir medeniyet ve diriliş unsuru olarak tanımlarken veya Anadolu’nun bu yönde çerçevesini çizirken ilk başvurulan unsurlardan birini coğrafya olarak gördüğünü ortaya koyar. Şairin coğrafyadan hareketle temellendirdiği bu düşüncelerini *Taha’nın Kitabı*’nda anlatır.

Kudüs’ü Mekke’ye taşıyacak bir deve bulsam
Dicle’de savursam onu Fırat’ta yıkasam
Kızılırmak toprağından kına sürsem saçlarına
Sakarya’yı zincir gibi şıkırdatsam
Bardak bardak sunsam Porsuk’u Kevser gibi
Refref gibi uçuracak zemzem sunsam⁵²

Şiir, Anadolu’yu genel İslam coğrafyasının ve maneviyatının bir parçası olarak değerlendirmekte ve bir ‘oluşun’ unsurlarından saymaktadır. Karakoç’a göre

⁵⁰ Sezai Coşkun, **a.g.m.** ,s.855

⁵¹ Sezai Coşkun, **a.g.m.** ,s.856

⁵² Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.307

Anadolu, ancak söz konusu medeniyet unsurlarını içermesiyle kıymet kazanmaktadır: ‘Höyüklerden, Selçuk medreselerinden, Osmanlı köprü ve camilerinden tüten bir aydınlık olmasa, birdenbire ilk çağlara düşebilirsiniz bu mücerret ormanda’’⁵³ diyen şair, Selçuklu ve Osmanlı’yı Anadolu’yu ilk çağların bize ait olmayan bir toprak parçası olmaktan çıkaran devletler olarak gördüğünü belirtir.

Şairin biyografisinde Anadolu’nun batısının fazlaca yer tutmayışının bunda etkili olduğu düşünülebilir. Belki de Karakoç Anadolu’nun batısında bir şehirde doğup büyümüş olsaydı, güney bölgesi yerine eserlerine bu bölgeler yansıtacaktı. ‘‘Bunun olmaması, coğrafyanın edebiyatla taşıdığı yakın ilişkinin bir yansıması olarak da düşünülebilir. Batı Anadolu’da Selçuklu ve Osmanlı eserlerinin fazlaca olmaması, bugünün batı Anadolu’sunu ise ‘bir katedral saatinin gölgesinin kaplamış’ olması, Karakoç’un Anadolu’nun daha ziyade doğu tarafı üzerinde durmasına sebep olmuştur.’’⁵⁴

Sezai Karakoç’ta Anadolu insanının sıkıntılarını, yoksulluğunu işleme vardır. *Gül Muştusu*’nda da Karakoç, Anadolu topraklarını resmederken yoksulluk başat bir özelliktir:

‘‘Göğsünü vakte geren yoksul ülke
Zenginliğini baharda çobanların kavallarında
Çocukların türkülerinde
İğde kokularında üzüm asmalarında güllerde
Zengindir gülleriyle bu ülke her şeyden önce’’⁵⁵

Şair bu mısralarla bizi çocukluğuna, Ergani’ye ve oradaki halkın insanüstü gayretlerine götürür.

‘‘Gördüm Diyarbekir’i Konya’yı Bursa’yı İstanbul’u
Görmediğim şehirlere karşılık
Şiraz İsfahan Semerkant

⁵³ Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar II-Sütun*, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.473-474

⁵⁴ Sezai Coşkun, *a.g.m.*, s.857

⁵⁵ Sezai Karakoç, *a.g.e.*, s.374

Basra Bağdat Şam kaybolmuş ve karanlık”⁵⁶

Bu mısralarla İslam coğrafyasının parçalanmış bütünlüğüne bir göndermede bulunan Karakoç, Anadolu topraklarına dair ümit içinde olduğunu kıyaslama yoluyla belli eder. İslam’ın diğer başkentlerinin karanlıkta olduğunu söyler.

Şair, Ergani ve Diyarbakır’ı şiirine taşırken çocukluğu önemli yer kaplar. Çocukluk, kasaba atmosferinin ayrılmaz parçasıdır. Şiirleri, çocukluk yıllarından nice kesitler taşır. Çocukluğuna dair anılarını “Gül Muştusu” şiirinde yoğunlaştırarak aktarır. Şiirde çocukluk anılarından memleketine dair hatırlarını olumlu bir atmosfer içinde şiirine taşır:

“Develer çölde neyse geceleri
Ben de öyle saklarım anılarımda o ülkeyi”⁵⁷

Sezai Karakoç’ta memleket, anılarda saklanan bir büyülü ülke olmuştur. Bu şiirde şairin, yaşadığı yer olan Ergani’yi, Ergani’nin sırtını dayadığı Zülküfül dağı, Dicle’yi görür gibi oluruz. Çocukluğun hatıraları şiire ilham kaynaklığı eder.

“Bir kere elime aldım mı çocukluğumu
Üstüne kerametler yazılı derilerde
Geleceği bildiren derilerde”⁵⁸

Çocukluk, Karakoç’u güçlü bağlarla doğduğu coğrafyaya bağlar. Çocukluğunda yaşadıkları, hep hatırında kalmış ve hatıralarının en güzel bölümünün oluşturmuştur. Sıcak bir iklime sahip kasabada, geceleri damda geçirilir. Damda serilen yataklarda büyükler sohbet ederken küçükler, uyku öncesi yıldızları ve samanyolunu gözlemlerler. Güneydoğu’da hemen hemen bütün çocukların

⁵⁶ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.616

⁵⁷ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.374

⁵⁸ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.150

kaçınılmaz bir şekilde yaşadığı bu anlar, Karakoç'un zihnine silinmez bir şekilde kazınır. "Dicle ve Fırat nehirlerinin arasında muhteşem yaz gecelerinin yere yakınlığı, yıldızlarla dolu bir gökyüzü, adeta gökyüzüne atlastan sarılmış bir kuşak gibi sarılmış samanyolu"⁵⁹ Karakoç'un ruhunun besleyen, çocukluğunun en güzel ve en mistik yanlarının ortaya koyan ifadelerdir.

"Çocukken çok gözledim Samanyolularını
Yaz akreplerinin bile bakamadan edemedikleri samanyollarını
Kaç kez yedim doğu sabahlarının
Yaz aylarında çatlattığı narlarını narlarını
Gelinler götürülürken Perşembe akşamları
Kaç kez yerinde durdurdum güvey atlarını"⁶⁰

Şair son iki dizede doğduğu kasabanın kültürüne dair önemli ipuçları verir. Dinsel bir ritüelden bahsedilir. Düğünler Perşembe gecesinden başlar, İslam'da da Cuma, gecesini ve günüyle mübarek sayılır. Bununla birlikte resmiyet kazanmasa da geleneğin bir devamı olarak "Cuma günü yöre halkı tarafından dinlence günü olarak kabul edilmektedir. Gündelik işçilerin, Cuma günü tatil bilip işe gitmemeleri söz konusu dinsel gelenekten kaynaklanır."⁶¹

Sezai Karakoç, Ergani için kasaba sözcüğünü uygun görür. Karakoç, Ergani'yi hatıralarında en başköşeye oturtur. Şair, bu kasabayı İran'ın Şiraz şehrine benzetir:

"Şiraz özentili kasabalar
Kiraz ağaçlarıyla Şiraz'a dönüşenler
Sizi buluyorum bir kere daha içimde"⁶²

⁵⁹ Sezai Karakoç, **Ruhun Dirilişi**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.76

⁶⁰ Sezai Karakoç, **a.g.e.**, s.187

⁶¹ Hüseyin YAŞAR, **Sezai Karakoç'un Şiir Evreninde Memleket Algısı Veya O Ülke**, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, Summer 2012, Ankara, s.2625

⁶² Sezai Karakoç, **a.g.e.**, s.371

“Ergani’nin Şiraz’a özenmesi iki nedene bağlanabilir. Birincisi gül ve kiraz bahçeleridir; Şiraz’ın kilometrelerce yol boyunca uzanan gül bahçeleri vardır; Gül, bu şehrin sembolüdür. İkincisi ise kültürel ve tarihsel derinliktir; Gülistan’ın yazarı, ünlü şair ve düşünce insanı, Sadi’yi bağrında yetiştirmiş ve birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Ergani’nin birçok peygamber kabrini bulundurması ve Sezai Karakoç gibi büyük şair ve düşünce adamını yetiştirmiş olması bu özentiyi haklı kılar. Aynı şiirin yedinci bölümünde de Ergani, artık model aldığı Şiraz’a özenmez zira Şiraz’ın minyatürü halini alarak onunla özdeşleşmiş ve Şirazlaşmıştır.”⁶³

“Bir kucak dolusu gül gibi
Kokuyordu küçük Şiraz
Doğduğumuz kasaba avuçlarımızda”⁶⁴

Köpük şiirinde yer alan Ergani’ye ait dinsel mekânlar, bahçeler, bitki adları, doyumsuz tadı olan Karacadağ pirinci onun hafızasında diriliğini muhafaza etmektedir. Ergani’de bulunan Zülküfül Dağı bütün yöre halkının ziyaret ettiği bir mekândır. Peygamber çiçeği ancak burada hayat bulur:

“Zülküfül Dağı’nın bahçeleri
Yalnız orda açar özel bir peygamber çiçeği
Ağız yakan özel bir peygamber çiçeği
Sultan Şehmus ve Veysel Karani”⁶⁵

“Özellikle yöre halkının Makam Dağı veya Zülküfül dedikleri yerde yaşananlar şairin hafızasında canlılığını yitirmemiştir. Şair, burada toplananların başıboş ve kuru bir kalabalık olmadığını aksine halkın bir bütün hatta bir tek insan olduğunu açıkça vurgular. Buradakiler kortej düzeninde dağ yolunu tutarken

⁶³ Hüseyin Yaşar, **a.g.m.** , s.2620

⁶⁴ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.377

⁶⁵ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.134

aralarındaki iletişimi normal insanların ilişkilerinden soyutlayarak ulvi bir söyleme oturtur.”⁶⁶

“Herkesin birbirine
Güneşten bir demet
Birkaç tüy
Bir güldeste
Bir firkete
Bir avuç çıplaklık
Ve portakal büyüü
Ve özgürlük sundukları”⁶⁷

Gül Muştusu'nun on ikinci bölümünde Ergani'den yola çıkılarak Güneydoğu'nun bütünde yapılan kış hazırlıkları anlatılarak yazınsallaştırılır:

“Kuşlar dolmuş bahçemize
Konmuş nişasta güneşe
Domates suyu ve ipe dizili biber
Tarhana ve bulgur
Evin kışı yazda hazırlanır
Kazanlar kaynar
Ateşler yakılır
Dut kurutulur
Tesbih taneleri gibi kiraz ve vişne
Biriktirilir evin kilerine
Yaz bir yay gibi gerilir yılın üstüne
Kış sıkıştırılır
Düşünceden başlayarak
Ellerin emeğiyle
Bütün bunlar kadınların sanatı”⁶⁸

Yukarıdaki dizelerde Sezai Karakoç Güneydoğu'nun sosyal yaşamını betimlerken yöresel bazda yapılan bu hazırlıkları şiirine taşımış olması şairin, geleneğe bağlılığını gözler önüne sermesi bakımından yeterlidir.

⁶⁶ Hüseyin Yaşar, **a.g.m.** , s.2620

⁶⁷ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.137

⁶⁸ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.392

Karakoç'un memleketi bazen daha da genişler ve Mezopotamya olur. Yunanca iki nehir arası anlamına gelen Mezopotamya, önemli tarihsel olaylara tanıklık eder. Bunlardan biri Nuh Tufanıdır.

“Nuh Tufanı'nın armağanı
Arılar karıncalar
Filler güvercinler
Cudi tepelerinden
Yayılan akan
Mezopotamya'ya
Dünyaya”⁶⁹

Sezai Karakoç, doğduğu yer ile güçlü aidiyet bağları olan bir şairdir. Aidiyetini şiirlerinde ve düzyazılarında sık sık belirtir. Çocukluğunun geçtiği mekânları, küçüklüğünde oynanan oyunları, oradaki insanların güç koşullara inat üstün özelliklerini, sıkıntılarını kendi imge evreni çerçevesinde şiirine içkinleştirir. Ancak bunu yaparken aşırı bir söylem kullanmaz ve aidiyetini kimlik düzlemine indirgemez.”⁷⁰

“Kara incir ve nar
Piran ülkesinde bir pınar
Suyunun derin sülüklerden
Örölmüş saçları var.”⁷¹

Karakoç bu mısralarda çocukluğunda Dicle'de pınar başında gördüğü kiraz, nar ve incir gibi meyveleri anar. Bu mekânlar, meyveleri ve pınarlarıyla şiirde birer imgeye dönüşür. Sezai Karakoç hatıralarında “bahçe” kavramının ne anlama geldiğini şöyle aktarır: “Evimizin önündeki bağ, arkasındaki bahçe, kendine mahsus suyu ve havasıyla, kasabanın üstünde adeta biraz bağımsız bir hayat kurmamızı sağlamıştı. Kışın bol kar yağardı; hatta bazen evin kapısını açmak zor olurdu. (...) yaz geceleri ya zaten toprak olan damlarda, ya da bahçelerde yatılırdı. Gök, yıldızlarıyla adeta yere yaklaşır ve sonsuz zenginliğini bir ziyafet sofrası gibi

⁶⁹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , .s.273

⁷⁰ Hüseyin Yaşar, **a.g.m.** , s.2612

⁷¹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.147

sunardı. Yere serilmiş yataklarda adeta gözümüz yıldızlar dünyasına kaymış dalar giderdik; sanki uykuyla göklere yükselir, yıldızlar âleminde bir rüya ikliminde dolaşır gibi yaşırdık. Sabah kuş sesleri arasında uyanırdık”⁷²

Karakoç, Diyarbakır’ı önemli bir unsur olarak yazınsal söylemin içine katar. “Şair, Diyarbakır için ‘kent’ sözcüğünü kullanmaktan kaçınır. Zira kent, modernizmin insana yaşattığı olumsuzlukları çağırıştırır. Kent, şair için itici ve zararlı bir mekândır.”⁷³

“Ey batıdaki mağaralar
Beni afyonunuz bağlasaydı da
Uyusaydım
Bu katı, bu sert kente gelmeseydim”⁷⁴

Şair, Diyarbakır için “şehir” ifadesini kullanır, bunun ayrı bir önemi vardır. Diyarbakır, şiirlerinde Diyarbakır, Amid, Kara Amid, şehir ve ülke olarak geçmektedir. Diyarbakır’a ait unsurlar imgeye dönüşür. Diyarbakır, bu imgelerle geniş bir açılıma kavuşur. Dört ayaklı minare, Karacadağ, Ulucami, meyan kökü şerbeti ve geçtiği yerleri yeşile boyayan Dicle Nehri başat imgelerdir. Bütün bu imgeler, yazınsal söylemin taşıyıcı öğeleridir. Şehir, hem ‘cennet titremesi’, hem ‘eski kanatlar ülkesi’ olur. Sıcak iklimlerin coğrafyasına ‘güneyli’ sözcüğüyle işaret ettikten sonra Diyarbakır’ı şöyle betimler:

“Dicleyle Fırat arasında
İpekten sedirlerinde Kur’an okunan
Açık pencerelerinden gül dolan
Güneşin beyaz köpüklerinde yanmış
Bir şehir bir eski kanatlar ülkesi.”⁷⁵

⁷² Turan Karataş, **a.g.e.** , s.22

⁷³ Hüseyin Yaşar, **a.g.m.** , s.2613

⁷⁴ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.175

⁷⁵ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.372

“Fırat ve Dicle nehirlerinin şairin şiirlerinde önemle yer aldığı görülmektedir. Çocukluğunun geçtiği coğrafyanın onun üzerindeki bir diğer etkisini şair hatırlarında şu şekilde dile getirir: ‘Neslimin birçok mensubu gibi ben de birkaç yıkılmışlık içinden geliyorum. Önce devletimiz yıkılmış, yeni kurulan devlet henüz 10 yaşında. Yani devletin yıkılmışlığı yıllarının uzantısında doğumum. Yıkılmış ve yeniden doğmaya çalışan bir toplumun, bir kültürün, yıkılmış, yeniden yapılan bir şehrin (Ergani’nin) ve savaşın, siyasî, sosyal, ekonomik yıkıntıların içinde doğrulmaya çalışan bir ailenin ferdi olarak Zülküfül Dağı eteğindeki o küçük kasabada, Mayıs ayı başlarında bir gün dünyaya geldim. Giden kopa kopa gidiyordu. Bir kopuş, bir yıkılış izi bırakıyordu. Gelense, bir yabancı gibi geliyordu. Hızlı bir değişmeyi yaşadık.’ Bu cümleler, şairin çocukluğunun geçtiği şehirde, ailede bir değişim dönemini yaşadığı, bunun da onun dünyasına büyük etkiler bıraktığı şeklinde okunabilir.”⁷⁶

Şakir Diclehan, Karakoç’un Diyarbakır’ı bir kültür şehir çerçevesinde gördüğünü irdelerken Diyarbakır’ın tarih içinde şehrin sahip olduğu değerinin konumuyla ilişkilendirir. “Tarihi bir ihtişam içinde Doğu ve Batı’nın en önemli merkezlerine bağlanmış, demir kapılarında büyük bir mazinin olanca azamet ve mehabeti sinmiş Diyarbakır, Mezopotamya’nın sonunda Siirt, Bitlis, Mardin, Urfa, Malatya, Adıyaman, Elazığ ve Bingöl illeriyle sınırdaş Karacadağ’dan Dicle’ye doğru uzanan geniş bazalt platosunun doğu kıyısında nehir vadisinden büyük bir yükseklikte ve açıkça görülen Dicle kavisinin tepesinde ufki bir satıh üzerinde kurulmuş bir şehirdir.”⁷⁷ Mezopotamya’nın bereketli toprakları, çevresindeki kutsal mekânlarla birleşince mistik atmosfer kendiliğinden oluşur. Buna bağlı olarak, yöre halkının dinsel eğilimleri güçlenmiştir. İpekten sedirlerinde Kur’an okunması halkın olduğu kadar Sezai Karakoç’un da düşünce dünyasını etkilemiştir. “Eski kanatlar ülkesi” dizesiyle mekânın tarihsel derinliğine vurgu yapmak ister. Anılan dizelerde dingin bir şehir çağrışımı vardır.

⁷⁶ Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.850

⁷⁷ Şakir Diclehan, **a.g.e.** s.154

“Karakoç, Diyarbakır’ın kutsal mekânlarını anmakla yetinmez, şehrin tarihsel dokusuna da işaret eder. Bazı dizelerde bir sanat tarihi bilimcisinin özeniyle bu mekânlarda yer alan kabartmaları aktarır.”⁷⁸ Hızır ile Kırk Saat adlı şiirinde ‘yolculuk’ motifiyle aynı zamanda evrensel bir geleneğe de yaslanmış olmaktadır.⁷⁹ “Söz konusu şiirden alınmış aşağıdaki dizelerde de şair, Diyarbakır’ın tarihine bir yolculuk yapar. Bunu yaparken değişik zaman katmanlarının havasını teneffüs ettirir ve bütün yerel unsurları gizemli bir atmosfere sokar.”⁸⁰

“Gündüzde bile
Bir toz var yaz yaralarının
Bir akrep kabartması surlardan Asur’dan
Güneşi bir taş gibi fırlatan
Dicle’nin köpüklü dudaklarından
Dicle saralarından
Aslan başlı çeşmelerden
Taçlı güneşli aslan heykellerinden
Latin harfleriyle yazılmış
Kaç kitap gelmişse Bizans’tan
Eriyecektir bakır gibi mahzenlerde
Karartacaktır yapraklarını
Yükselen bir duman zamanı bodrumlardan.”⁸¹

Bu mısralarda, şair, Diyarbakır’ın zenginliğini tarihsel unsurlarla bütünleştirir. Düşünce, burada vurucu bir özelliğe sahiptir. Düşünce imgeye dönüşürken sınırlı bir unsur değil tam tersine şiirin tamamına egemendir.

Karakoç, “Modern şiirin imkânlarını kullanarak, İslami düşünceyi, mistisizmi, Doğu’yu ve bu coğrafyaya ait değer hükümlerini çarpıcı, bağımsız ve özgün bir üslup ve muhtevayla kaleme aldı”⁸² cümleleri yukarıdaki şiir için de söylenebilir. Şiirde memleketine ait tarihsel değerleri ‘özgün’ ve ‘bağımsız’ bir içerikle yorumlar. Bu içeriği kavramak için, imgelerin arka planındaki kültürel dünyayı bilmek gerekir.

⁷⁸ Hüseyin Yaşar, **a.g.m.** , s.2615

⁷⁹ Beşir Ayvazoğlu, **Geleneğin Direnişi**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1997, s.209

⁸⁰ Hüseyin Yaşar, **a.g.m.** , s.2616

⁸¹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.272

⁸² Özcan Ünlü, “**Doğu’nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç**”, Türk Edebiyatı, Eylül 2002, S.347, s.42

Karakoç, eski adı Amid olan bu kadim şehrin tarihsel derinliğini bu sefer bir düzyazısında aktarır. “Diyarbakır’ın etrafını çevirmiş taştan Asur tanklarını andıran surlarını bir boydan bir boya kateden Kufi yazılı Kur’an ayetleri, güneş taçlı aslan kabartmaları, Ulu Cami’nin avlusunda insana sanki zamanla birlikte gelmiş duygusunu veren güneş saati, ağzından billur bir su akıtan İç Kale kapısındaki aslanlı çeşme İlk Çağ’ı Orta Çağ ve Yeni Çağ’lardan toprağın üzerine demir su verilmiş çelik bir zamanı yerleştirmiştir.”⁸³ “Şair, bu şehri şiir ve sanat beldesi olarak görür ve en ince ayrıntıları bile efsunlu bir geçmişle yoğurur. Latin harfleriyle yazılmış kitap ifadesiyle şair, Diyarbakır’ın her yerinde rastlanılan yazıtları işaret eder. Her biri tarihten bir sayfa olan bu yazıtlardan ikisi Ulu Cami’de yer alır. Latince yazılı iki büyük taş cami avlusunun duvarında bulunmaktadır.

Ahmet Arif de “Hamravat suyu dondu,/ Dicle’de dört parmak buz”⁸⁴ dizelerinde olduğu gibi yerel unsurları ve Diyarbakır surlarına ait burç isimlerini kullanır. Arif de ‘Diyarbakır’ yerine ‘Diyarbakır’ sözcüğünü tercih eder. Her iki şairi uzlaştıran bir başka nokta ise bu coğrafyada acının egemen olması duyumsatmasıdır. Arif’in “Biz kuyudan işliyoruz kaba-kacağa, /Çayı kardan demliyoruz”⁸⁵ ve Karakoç’un yukarıda yer alan “Saçlarımı acının elinde unutuyorum”⁸⁶ dizelerinde Anadolu insanının sıkıntılarını ve açlığa varan yoksulluğunu işleme vardır”⁸⁷. Gül Muştusu’nda da Karakoç, bu ülkenin panoramasını çizerken yoksulluk başat bir özelliktir:

“Göğsünü vakte geren yoksul ülke
Zenginliğini baharda çobanların kavallarında
Çocukların türkülerinde
İğde kokularında üzüm asmalarında güllerde
Zengindir gülleriyle bu ülke her şeyden önce”⁸⁸

⁸³ Hüseyin Yaşar, **a.g.m.**, s.2616.

⁸⁴ Ahmed Arif, **Hasretinden Prangalar Eskittim**, Cem Yayınevi, 15. Basım, İstanbul, 1978, s.72

⁸⁵ Ahmed Arif, **a.g.e.** , s.73

⁸⁶ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.44

⁸⁷ Hüseyin Yaşar, **a.g.m.** , s.2616

⁸⁸ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.374

“Yoksulluğu dillendirme bağlamında her iki şairin söylem biçimi farklılaşır. Karakoç, “Doğunun açılan alinyazısı/ Yırtılan kalbimin çile çiçeği” dizelerinde olduğu gibi yoksulluğun yol açtığı acıları, en derin bir şekilde yüreğinde hisseder. Ancak kimseyi suçlamadan sadece duyumsatır. Bütün bu yoksulluk ve acılar içinde, Karakoç kimseye dil uzatmaz ve “Gül saçarım düşmanıma bile” der.

Sanayileşme bağlamında az gelişmiş ülke doğallığı şairde teselli yaratır. Burası henüz bozulmamış otantik bir yerdir. Çobanların kavalların susmamış olması, çocukların türkülerini hala söyleyebilmeleri kültürel zenginliğin yozlaşmadığını gösterir. Maddi zenginliğin karşısına manevi zenginliği yerleştirir. Bitki örtüsünün özellikle güllerin hala çok olması bu ülkeyi farklılaştırır. Doğduğu coğrafyada, insanların gönülleri gül ile açılır ve gül ile kapanır. Ahmet Arif ise acıları haykırır. “Dostuna yarasını gösterir gibi” (Arif, 1978: 85) söyler. Onun ülkesinde bahar diriliş için değil, kurtuluş için beklenir. Karacadağ’ın uzayan zemherisinde şair, sevgiliyi bahar, baharı sevgili gibi düşünür. Bahar acıların hafiflediği mevsimdir. Törelere arasında sevgilinin saçlarına kan gülleri takmak ister şair”⁸⁹ Karakoç, şiirin aktüel kaygısı ve sosyal görevini memleket bağlamında dile getirir.

Şakir Diclehan, Karakoç’un diğer sol görüşlü şairlerden ayrıldığını vurgular: “O, Anadolu insanının dertlerini bilir, fakat Marksist şairler gibi istismar etmez. Örneğin Nazım Hikmet çizgisinde, daha doğrusu Nazım Hikmet’in de bulunduğu çizgide gelişen Ahmet Arif, dağları söyler, kurdun kuşun arasında bir hançer kabzasına işlediği şiirlerini türkü söyleyerek çarpışan, yaralıyken de arkadaşları için tarih özeti çıkaran, buna felsefesini ve inancını katmayı ihmal etmeyen Ahmet Arif’in şiiri adeta bir gerilla şiiridir.”⁹⁰ Diclehan, Ahmet Arif’in şiiri için kullandığı ‘istismar’ ifadesine aşağıdaki dizeleri örnek gösterir:

“Vurun ulan,
Vurun,
Ben kolay ölmem.
Ocakta küllenmiş közüm,
Karnımda sözüm var
Halden bilene. (Arif, 1978: 85)

⁸⁹ Hüseyin Yaşar, **a.g.m.** , s.2617

⁹⁰ Şakir Diclehan, **a.g.e.** , s.33-34

Bunlar,
Engerekler ve Çıyanlardır,
Bunlar,
Aşımıza ekmeğimize
Göz koyanlardır,
Tanı bunları,
Tanı da büyü”
(Arif, 1978: 74)

Karakoç, güneyin çeşitli imkânsızlıklarına, yoksulluğa karşın yine de doğduğu coğrafyadan bir kaçış peşinde değildir. Tam tersi bir duygu seliyle buraları sahiplenir ve tekrar dünyaya gelse burada doğmak istediğini söyler:

“Develer çölde neyse geceleri
Ben de öyle saklarım anılarımda o ülkeyi
Bir kere daha doğsam orda doğarım elbet
Batsam orda batmak isterim
Bir güneş gibi”⁹¹

Mehmet Kaplan, yukarıdaki dizelerden ve şiirin geneline egemen olan memleket havası dolayısıyla Karakoç’un “bütün varlığıyla bu ülkeye bağlı” olduğunu vurgular. Gül Muştusu’nda yaşadığı toprakları betimlerken “memleket” sözcüğü yerine ‘ülke’ sözcüğünü yeğler. ‘Ülke’ sözcüğü daha şümüllü ve zengin çağrışımlar meydana getirir. “Fransızcada da benzer bir kullanım vardır. Fransızlar, memleket sözcüğüne karşılık olarak ‘pays’ yani “ülke” sözcüğünü kullanırlar; örneğin ‘doğum yeri’nin karşılığı ‘pays natal’dır. ‘Pays’in ilk anlamı sınırları çizilmiş yer, devlet anlamında iken ikinci anlamı ise kişinin doğduğu topraklar anlamındadır.”⁹²

“Nasıl ki Meryem de bir çocuk sezmişti Cebrail sularından
Nasıl ki yeşil sancaklar inmişti bir gün Diyarbakır surlarından”

Karakoç’un bu mısralarındaki Diyarbakır eski bir Osmanlı diyarı olma özelliği gösterir. Osmanlı zamanında Diyarbakır yirmi dört sancaklı bir şehirdir.

⁹¹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.374

⁹² Hüseyin Yaşar, **a.g.m.** , s.2618

Osmanlı'nın yıkılmasıyla birlikte bayrak da değişir ve yeşil sancaklar şehir surlarından iner. Şiirin devamında da bozulmuş bir Hıristiyanlıktan bahseden Karakoç, doktoru medeniyet yıkıcı bir kişi olarak öne çıkarır.

Dicle nehri Karakoç'un memleketine dair unsurların önemli bir taşıyıcı unsurudur. Dicle, Fırat ve Nil ile beraber en kutsal yer cennetten akar:

“Cennetlerden çağlayan
Nil'in Fırat'ın Dicle'nin”⁹³

Dicle geçtiği topraklara can verdiği, onları suladığı gibi Karakoç'un düşünce evrenini de zenginleştirir. Dicle, çocukluk anılarında silinmez bir şekilde yer edinir. Çocukluk yıllarında şair, nasıl eğlendiklerini, çocukların nelerden haz aldığını şiirlerine yansıtır. Motorlu taşıtların yaygınlaşmadığı yıllarda Dicle nehrinde şehir merkezine kum, eşeklerle taşınır. Bu işlem sırasında eşeklerin sırtlarındaki ağır kumun etkisiyle kuma batmaları bütün çocukları güldürür:

“Yazın Dicle kıyılarındaki kuma
Gömülen eşekten daha çok ne var
Güldürecek çocukları.”⁹⁴

Şair, Alınyazısı şiirinin ikinci bölümünde Dicle gibi bir nehrin önemini geç fark ettiği için hayıflanır. Dicle'nin önemini ve büyüklüğünü memleketinden uzaklaşınca anlar. Onun imgelem dünyasında Dicle, memleketinden ayrıldıktan sonra haklı yerini alır. Zira bu nehir, İslam tarihinin en önemli bir şehrini, Bağdat'ı doğurur:

“Dicle ki aşağılarda köpüklerinden
Bir şehir doğurmuş Bağdat'tır bu senin ülken
Bağdat'tır bu kardeşim senin ülken”⁹⁵

⁹³ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.276

⁹⁴ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.193

Dicle, Karakoç için normal bir nehir imgesinden uzaklaşarak kutsal bir imge olur. Bin yıllardan beri Bağdat'a doğru akan bu nehir, "Peygamber armağanı, veliler armağanı"⁹⁶ olma özelliğini kazanır. Zira doğduğu topraklarda peygamberler ve veliler yatmaktadır.

Dicle, Mezopotamya'ya doğru ilerledikçe gürleşir, genişler ve taşıdığı manevi unsurlarla Bağdat'ı inşa eder. Bu bağlamda, inşa edici bir özelliğe sahiptir. Dicle, Bağdatlaşır. Bağdat, bu nehrin yansımasıdır. "Gök yaratılmadan önceki gökten"⁹⁷ haber veren Bağdat, bu büyük nehrin yaratımıdır. Dicle, Ortadoğu topraklarını sulayıp yeşerttiği gibi Bağdat da Dicle'den aldığı güç ve ilhamla burada yaşayan halkları manevi olarak besler. burada kastedilen İslam birliğinin sağlanmasıdır. Nasıl ki Dicle maddi bir verim kaynağı olarak Bağdat'a akıyorsa tam tersi yönünde de manevi bir akışla iki medeniyetin kucaklaşmasından söz edilir. Müslüman coğrafyayı ruhen ve bedenen arındırmaktadır. Sezai Karakoç'a göre Dicle, tarihsel ve dinsel derinliğe sahip Diyarbakır ve Bağdat'ı, bu iki şehri birleştirir. Bir köprü vazifesini görür. Dicle nehri, inşa edici olduğu gibi birleştirici ve yapıcı özelliğini kazanır. Dicle, Bağdat'ı Bağdat yapan atmosferi meydana getirdiği gibi Taha'yı Taha yapan özellikleri o vermiştir. "Taha'nın Kitabı'nda Taha, Diriliş neslinin eri olmaya aday olarak yazgılandırılır."⁹⁸ Karakoç, öncü er olarak tasarlanan Taha'yı söz konusu nehirle değişime tabi tutar:

"Taha'daki değişme böyle oldu
Emdi emdi de Dicle'yi
Bir çocuk nasıl emerse annedeki memeyi
Bütün bunlar iyi dedi."⁹⁹

⁹⁵ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.632

⁹⁶ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.632

⁹⁷ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.632

⁹⁸ Hüseyin Yaşar, **a.g.m.** , s.2619

⁹⁹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s. 299

Değişim, yeniliğin müjdecisidir, gelişmeye katkıda bulunur. Taha da gelişim bağlamında kendisini değiştirir. Karakoç, Taha'daki değişimi Dicle'de başlatır. Dicle'nin Taha'da yeniliğe yol açması Karakoç'un Dicle'ye yüklediği anlamı derinleştirir. Bir değişim ve gelişim mekânı olarak tasarlanan Dicle, tıpkı annenin çocuğuna beslediği duygular gibi sonsuz merhamet ve karşılıksız verme özelliğine sahiptir. Dicle, Taha için besleyici bir güç olmuştur.

Sezai Karakoç Arif Nihat Asya'nın "Dicle niçin, Fırat niçin bende doğar, bana dökülmez?" dizesiyle, bu nehirleri konuşurup, aslında İslam milletinin bu yapay suni parçalanmasına bir göndermede bulunmakta, bu nehirleri konuşurmaktadır: "Sen nasıl parçalanmazsan, bir bütünsen, ben de bir bütün olarak, yalnız Türk'ün, yalnız Arab'ın, yalnız Kürd'ün değilim. Hiç kimse bana tek başına sahip çıkmasın. Ben İslam milletinin suyuyum, onun can damarıyım. Siz de ibret alınız ve parçalanmayınız, bölünmeyiniz."¹⁰⁰

Şair Anadolu'da bu coğrafyalardan başka Erzincan (Köpük), Ağrı (Hızırla Kırk Saat 10. , Alinyazısı Saati 11.), Merzifon (Alinyazısı Saati 11.), Gümüşhacıköy (Alinyazısı Saati 11.), Erzurum (Alinyazısı Saati 11.), Konya (Alinyazısı Saati 11.) , Bursa (Hızırla Kırk Saat 21.) Ve Köseadağ (Hızırla Kırk Saat 10.) da şiirlerindeki diğer coğrafyalardır.

3.2.İSTANBUL

İstanbul var olduğu günden bugüne birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir kültür şehridir. Coğrafi konumu, Hıristiyanlık için önemli bir merkez olması ve Hz. Muhammed(s.a.v.)'in kutlu hadisine konu olması ile dinler açısından da büyük öneme sahiptir. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethiyle dünya sahnesinde bir çağ kapanmış, yeni bir çağ başlamıştır. Osmanlı gibi büyük bir imparatorluğun asırlarca başkentliğini yapmıştır.

¹⁰⁰Sezai Karakoç, **Çıkış Yolu I**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.104

Sezai Karakoç'un biyografisinde Ankara'dan sonra en etkili coğrafya parçası İstanbul'dur. "Karakoç, Yahya Kemal'in İstanbul'la ilgisini anlatırken 'Onun için İstanbul her şeydi. Kemal'in İstanbul'la ilgisini anlatırken 'Onun için İstanbul her şeydi. Yani dünyası hatta ukbası bile İstanbul'dur.' değerlendirmesini yapar."¹⁰¹ Sezai Karakoç'un dile getirdiği bu fikirleri kendisinin de taşıdığını söylemek mümkündür. Şairin yazımında coğrafyanın büyük bir bölümünü İstanbul oluşturur.

İslam Sitesi, fazilet esasına dayanan sitedir. İslam şehri ki toplumun temelidir, evet o şehir, ancak ve ancak fazilet esasına dayanırsa yaşar inancı vardır. Yani "*devlet i ebed-müddet fikri*" İslam'ın temel fikridir. Devlet-i ebed müddet fikri yorumlanırsa medeniyet fikrine çıkacağını söyleyen Karakoç'a göre,¹⁰² Farabi'nin de Medinetü'l Fazılası'nda dediği gibi "*İslam Medeniyetinde en büyük değer iyiliktir, erdemdir, yani fazilettir, hayırdır.*"

Sezai Karakoç'ta İstanbul, İslam birliğinin merkezi olarak görülür. Şair, İslam'ın dirilişinin bu topraklarda olacağına ve bu topraklardan bütün dünyaya yayılacağına inanır. "Onun içinde *damla damla* biriken, *kana kana* yaşadığı *zerre zerre* dağıldığı bu şehir, Karakoç'un medeniyet projesinin başkentidir. İbrahim Tüzer, İstanbul'un Karakoç'un şiirinde sadece tarihten şimdiye taşınmış olan kültürel dokusuyla ve medeniyet birikimiyle değil aynı zamanda sahip olduğu metafizik derinliğiyle de şiirinde (2010: 286) yer aldığını vurgular."¹⁰³

Çok kesin ve keskin çizgilerle olmamakla beraber, şair "kent ve "şehir" kelimeleri etrafında adeta bir kavramlaştırmaya doğru gider. Modern zamanların yerleşim merkezleri ile modern çağların geleneksel yerleşim merkezlerini "kent" ve

¹⁰¹ Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.851

¹⁰² Sezai Karakoç, **Düşünceler I**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.18

¹⁰³ Hüseyin Yaşar, **a.g.m.**, s.2614

“şehir” olarak birbirinden ayırmak ister gibidir.”¹⁰⁴ “Sezai Karakoç, genel itibariyle İstanbul’un medeniyeti temsil ettiğine inandığı noktalarda ona ‘şehir’, medeniyet şehri vasfını kaybettiğini dile getirdiği noktalarda ise ‘kent’ diye seslenir. Nitekim burada da İstanbul’un ‘kent’ durumuna düştüğü ifade edilir. Şairin, ‘kent durumuna düşme’, şeklinde bir değerlendirmede bulunması, ‘kent’ olma halinin ‘aşağı bir hal’ olarak değerlendirdiğini işaret etmektedir. Şaire göre İstanbul’un bir medeniyet şehri olmaktan kimliksiz bir kente dönüşümü, ruhunu kaybetmesini de beraberinde getirmiştir.”¹⁰⁵

“Taha yürüdü yarasaların üstüne
Biliyordu kentten kendine bir fayda yoktu
Kent savaşçı değil belki bir savaşçı”¹⁰⁶

Şehirler medeniyet inşasında önemli roller üstlenir. Bir medeniyetin varlığından söz etmek için bir topluluktan bahsetmek şarttır. Şehirler de bu toplulukları bir araya getiren merkezlerdir.

İstanbul, Karakoç’un şiirinde çok yerde, çok farklı kullanımlarla ama her kullanımda zengin bir içerik ve estetik bir bakışla yer alır. “Şair, ‘Çağın Kutsal Savaş Atlısının çıkması için en şiddetli tabiatüstü kamçımı İstanbul’a ayırdım.’ diyerek en büyük ‘uyanışı ve dirilişi’ İstanbul’da gerçekleştirmek istediğini ortaya koyar. Şaire göre ‘tarih-tabiat anıtı Son Başkent’ olan İstanbul, çağın barbar kuvvetlerini geri plana itecektir. İstanbul’un içinde bulunduğu durumu, ‘Kurtarıcı kahramanını bekleyen, ama şuuruyla değil varoluşuyla bekleyen bir kent durumunda. Bir esir kent durumunda. Düşünmeyi terk etmiş olmayı tercih etmiş gibi... İstanbul’un ruhu, yangın geçirmiş bir arsa gibi. İstanbul’un anlamı, insandan uzaklaştırılmış bir ses

¹⁰⁴ M.Fatih Andı, “İstanbul’a İki Bakış: Sezai Karakoç ve Cemal Süreya’nın Şiirlerinde İstanbul”, Güneşe Tutulan Ayna, HAT Yayınevi, İstanbul, 2010, s.143-144

¹⁰⁵ Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.867

¹⁰⁶ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.299

gibi çağın göğünde sallanıp duruyor.’ şeklindeki cümlelerle tasvir eden Karakoç, ‘Ama ben, buna razı değilim.’ diyerek İstanbul’un uyanması gerektiğini belirtir. İstanbul, aksiyondur. Şam’da ve Bağdat’ta bulunan ruhu aksiyona dökerek, medeniyete şekil verecek harekettir. Bu bakımdan da ‘oluşumda’ en önemli pay ona ait olacaktır. Şaire göre İstanbul’un ‘dirilişi’, bütün bir hakikat medeniyetinin ‘dirilişi’ anlamına gelmektedir.”¹⁰⁷

Sezai Karakoç’un şiirinde İstanbul denizinden çeşmelerine, sokaklarına kadar ayrıntılı bir biçimde konu edilir:“Gün doğmadan kiralık ev aradım Şehzadebaşı’nda”¹⁰⁸ mısraı şiirine hayatını ne ölçüde yansıttığına kaynaklık edebilir.

“Çeşmeler ve ruhum Ulu Kent’te
Bir köşeyi dönerken yapayalnız
Gece vakti”¹⁰⁹

Şairin müstakil bir eser olarak da *Ayinler/Çeşmeler* isimli bir eseri bulunmaktadır ve bu adlandırmadan başlayarak çeşmelerin onun dünyasındaki ehemmiyeti gözler önüne serilmiştir.

Karakoç’un İstanbul’u bütünüyle, taşıyla toprağıyla, köşe bucağıyla şiirlerine taşıyor olmasında, şairin biyografik coğrafyasında İstanbul’un tuttuğu yerin büyüklüğü kadar İslam medeniyeti açısından oynadığı büyük rol de hatırlanabilir.

Karakoç, İslam medeniyetinin dirilişi açısından büyük anlamalar taşıyan İstanbul’un farkına varılmadığı kanaatindedir. Sezai Karakoç “İstanbul’un farkında mıyız? İstanbul’un bir deniz gibi hangi fikri, hangi aşkı, hangi anlamı, hangi rüyayı med ve cezirlendirdiğinin farkında mıyız?” diye soran şair, ‘İstanbul’u mesajsızlaştırdık’ diye şikayette bulunur. Karakoç’a göre herhangi bir varlığın

¹⁰⁷ Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.866

¹⁰⁸ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.139

¹⁰⁹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.469

‘mesajsızlaşması’, var oluş gerekçesini kaybetmesi demektir.”¹¹⁰ Şair, bu anlamda İstanbul’un var oluş gerekçesinden, bir medeniyet şehri olma idealinden uzaklaştırıldığı kanaatini taşır. Çünkü “İstanbul’u İstanbul yapan şey, Hakikat Uygarlığı, Vahiy Uygarlığının en son ve en olgun şekli İslam Uygarlığının büyük ve adeta eşsiz açılımlarından biri, varyasyonlarından bir tanesi olan, tarihçilerin Fatih rönesansı diye adlandırdıkları atılımla gerçekleşme yolunu tutmuş Osmanlı Uygarlığıydı ve onun çağımızda çökmeğe başlamasıyla da anlamını yitiren bir kent durumuna düştü. Onun yıkılışıyla yıkıldı.”¹¹¹

Bundan dolayı bugünkü İstanbul şairin İstanbul’undan çok uzaktır. Onun “Dinle İstanbul” başlıklı yazısı, kullanılan şiirsel üslubunun yanında şairin, şehir hakkındaki fikirlerini içeren metin olması, bir bütünlük içerisinde İstanbul’u çok yönlü ortaya koyması ve İstanbul’a düşünce dünyasında nasıl bir yer verdiğini göstermesi açısından dikkati çekicidir.

“Şair, ‘Medeniyetler başşehriydin, dünyanın başşehriydin. Şimdi ne oldun? Bir uçtan bir uca işportacı pazarı. Çingene panayırına döndün İstanbul! Seni haramiler mağarasına çevirdiler. Nasıl değiştirdiler seni? Nasıl değiştin? Nasıl kaybettin kendini? Ve ne gün kapalı kapıların açılacak? Kararmış güneşin ışıklanarak, kendine geleceksin? Seni hangi kahraman, hangi doğu kartalı pençesinin içine alacak? Kartal, pençesinde seni ezercesine sıkacak da öyle mi kendine geleceksin?’ diyerek seslendiği İstanbul’la konuşmasını devam ettirir, ona, ‘kendini hatırlatmaya’ çalışır ve sonunda hem sitem hem af içeren bir biçimde, ‘Yoksa yavaş yavaş, kırılarak, parçalanarak, ufalanarak, deşilerek, yırtılarak, kazılarak, oyularak müzelere mi taşınmaktasın? Ve bu taşınman bittiği gün ansızın boynuna bir hafta mı asılacak: ÖLÜ. Yoksa bu hafta çoktan asıldı da bizim haberimiz mi yok? Yoksa ey kutlu İstanbul, bir yatrın türbesinin eşiğinde bir kurban gibi boynunu uzatmış mukadder saatin çalmasını mı bekliyorsun? O ermişin sabrına eş bir sabırla bir derviş gibi türbe eşiklerinde misin? Sessizliğin bir dua sessizliği mi? Eğer böyleyse beni

¹¹⁰ Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.867

¹¹¹ Sezai Karakoç, **Diriliş Muştusu**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2003, s. 97

affet, bütün bu söylediklerimi affet!’ seslenişiyle”¹¹² diriliş’e davette bulunur. Şairin İstanbul’dan beklentisi kendine dönmesi, özünün bulması, İslam’ın dirilişinde başkentlik yapması yönündedir.

Karakoç’un şiirinde İstanbul’un tarihî hüviyete sahip hemen her semtini bulmak mümkündür. Bu semtlerden bazıları, biyografisiyle ilgili olması bakımından şiire taşınırken bazıları İstanbul’a genel bir bakış şeklinde olmuştur.

Şair, İstanbul’u dirilişin başkenti ve onu kurucu biricik unsur olarak görür. “Ancak Türk şiirinde genel olarak İstanbul kompozisyonu içerisinde denizin olumlu anlamda çok önemli bir yeri varken Karakoç İstanbul’un denizine ihtiyatla yaklaşır hatta yer yer olumsuz bir öge olarak kullanır. Bu, onun varlığı anlamlandırırken toprağa yaptığı vurguyla da ilgili olmalıdır.”¹¹³ Şair bu şiirinde İstanbul’a özüne dönmesi için çağrıda bulunur ve ondan “sevgili şehir” diye bahseder.

“İstanbul ey sevgili şehir
Dön dön karadan gelen sesime
Son veren zaman yatırında
Denizden getirilen biçimine”¹¹⁴

Sezai Karakoç’un en sevilen şiirlerinden biri de şüphesiz ‘Köşe’ şiiridir. Bu şiirde de İstanbul bir coğrafya olarak varlığının ortaya koyar:

“Atların en güzel biçimini kalbime indiriyor
İçimde İstanbul çalkanırken bozbulanık bir çeşme
Bir dans için can vermeye hazır bekliyorum
Sen orada gelirayak kuklalara insan gibi konuşmasını öğretme”¹¹⁵

¹¹² Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.868

¹¹³ Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.868

¹¹⁴ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.457

¹¹⁵ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.57

Karakoç'un bu şiirinde sevgilinin onun gönül dünyasındaki büyüklüğünün ne ölçüde olduğunu görüyoruz. Büyüdükçe büyüyen, çoğalan bir İstanbul algısı, bizi bütün hayatı kuşatan bir sevgi anlayışına götürüyor:

“Su akıyor birikiyor kan lekeleri
Kurtulsam diyorum bir eser buna engel
Öyle büyüyor öyle çoğalıyorsun
İstanbul kalmıyor”¹¹⁶

Sezai Karakoç'un İstanbul'a yaklaşımını en öz halinde ortaya koyan şiirlerden biri *Alınyazısı Saati*'dir. *Alınyazısı Saati*'nde şair İstanbul'u önce kendi dünyasında, biyografisinde tuttuğu geniş yerle söz konusu eder.:

“Yeryüzüne ayı indir o bir şehir olsun
Yaklaştıkça büyüyen
Ayrıntıları setleri bahçeleri
Yumuşak çizgileriyle ortaya çıkan
İşte ben o şehri yaşadım yıllarca
İstanbul'da parça parça”¹¹⁷

Yaşanan yerle bütünleşmeyi içeren ifadelerde Karakoç'un İstanbul'u hep 'şehir' diye nitelemesi, onun hissettiği, duyduğu, bütünleştiği İstanbul'un 'kent' değil, 'şehir' olduğunu göstermektedir.

“O Tanrı'nın kılıç halindeki hilali
İslam ruhunun kristalleşmiş heykeli
İçimin sesi rüyamın öfkesi merhametimin şehri”¹¹⁸

¹¹⁶ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.57

¹¹⁷ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.657

¹¹⁸ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.657

Verilen örnekteki ‘İslam ruhunun kristalleşmiş heykeli’ tanımlaması, aslında Karakoç’un İstanbul’a yüklediği bütün değerlerin özünü oluşturur diyebiliriz. Şair, İstanbul’un asıl hüviyetine İslam medeniyetinin dirilişine başkentlik yaptığı gün kavuşacağına inanır:

“Birliğin şarkısını işittim dinledim derinliklerinde
Sedeflerinden yapılmış İstanbul camilerinin taşları
Beyaz güvercin kanadı köpüklerinde kubbelerini gördüm camilerin
-Ama gizleyerek saklayarak itiraf etmeyerek-”¹¹⁹

Osmanlı’nın inşa ettiği medeniyeti çıkardığımızda İstanbul’un bir Bizans kalıntısından öte bir özellik gösteremeyeceğini düşünür. Bu, Karakoç’un İstanbul’a salt coğrafi konumu, özellikleri, güzellikleriyle değil tarih içerisinde edindiği medeniyet birikimiyle baktığının göstergesidir. Şiirde Ayasofya’dan, Karacaahmet’ten, Merkezefendi’den bahseden şair İstanbul’u manevi olarak fethetmek ister:

“Şehrimin altına özgür Tanrı aşkını yazmak
İstanbul’u yeniden Tanrı şehri yapmak
Bunun için savaşırım ben”¹²⁰

Savaşı sonunda kazanacağına dair ümitlenir ve şiirini “İstanbul olacak yine gerçek özgürlüğün türküsü / Kıyamete kadar söylenecek türkü” mısralarıyla ‘diriliş’ ümidiyle bitirir.

Şiir, İstanbul’a hem bir teselli hem bir çağrıdır. Şair için her bitiş bir başlangıçtır ve İstanbul’un bugünkü durumu şair için bir ‘diriliş’in habercisidir. Güneşin güneş, ayın ay, dünyanın dünya, insanın insan olması varlığın var

¹¹⁹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.658

¹²⁰ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.658

olma/yaratılma gerekçesine dönmesi demektir. “Karakoç, birçok yazısında ve şiirinde yaşanan çağın varlığı var olma bunalımına veya yabancılaşmaya sürüklediğini ifade eder. Burada da İstanbul’un ‘diriliş’inin bu varoluş şuuruna bağlanması, dirilişin aynı zamanda varlığın hakiki manasının idrak edilmesi anlamına geldiğinin de göstergesidir.”¹²¹

Karakoç, *İstanbul’un Hazan Gazeli* şiirinde ise divan edebiyatına yaptığı göndermelerle hem o kültür dünyasını yeniden inşa eder hem de İstanbul’un tarihî ve kültürel birikimine vurgu yapar. Modernizmin bir anlamda da eleştirisi olan bu şiirde eski İstanbul’a bir özlem vardır:

“Ne yapacaksın plaj yerlerini
Gidelim Kağıthane’ye Sadabat harabelerine

Şad etmek için Nedim’in ruhunu
Ağzımızı dayayalım kurumuş çeşmelerine”

“sinemaya gidiyorum” de annene
Cuma namazına gidelim onun yerine”

Bakalım hayranlıkla Süleymaniye’ye
Sultanahmed kubbe ve minarelerine

Sahaflarda kitapların sonbaharında
Erelim geçmiş baharların menekşelerine

İstanbul’un kaybolan geçmiş tarihini tabiatını
Son kez tadalım başlamadan ahiret seferine

Dünyadan daha dünya ahiretten ahiret
Bir kent ki bezer divan şiiri kasidelerine ¹²²

Bu eski İstanbul İslam medeniyetiyle özdeşleşmiş, kendi varlığının İslam’la ortaya koymuş bir şehirdir. Şair şiirin sonunda İstanbul’un “çok boyutlu ve çok anlamlı” bir yer olduğunu öne çıkartır. Şair, İstanbul’un eski eğlence unsurunu ve o

¹²¹ Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.874

¹²² Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.618

eğlence unsurunun modern hayatta aldığı biçimi tenkit eder. Bu şiirde İstanbul, tarihi mekanlarıyla ve yüklendiği kültürle geçmişten günümüze uzanan bir köprü niteliği taşır.

Karakoç İstanbul'dan her zaman olumlu çağrışımlarla söz etmez:

“İstanbul'a küflenmiş
Bir Avrupa akşamı dadanmıştır”¹²³

Batı'daki gelişmelerden gerektiğinde istifade ederek ait olduğumuz kültürle, medeniyetle yabancılaşmadan varlık göstermek yapılması gerektirir. “İstanbul'da, klasik batı vakti, tortusunu bırakıyor. Ve insanlar bir şarap artığından sarhoş olmuş gibi batı vaktinin baygınlığında.”¹²⁴ Karakoç, İstanbul'un bu sarhoşluktan bir an evvel ayılmasını istemektedir.

Birinci Dünya Savaşı'yla köklerimizi ait oldukları coğrafyalardan teker teker koparmamız ve İstanbul'un kendi özünden uzaklaşması, koparıldığı topraklarla bağlarını kaybetmesi, onu oluşturan İslam medeniyetinden uzaklaşması üzücü bir gelişme olsa da Karakoç, ümitlidir. Şairin “İkinci Dünya Savaşı bittikten bu yana Türkiye'nin geçirdiği değişme, fikir, politika ve teknik açılarından bakılınca, Anadolu insanının genel olarak bir canlanış içinde olduğunu görmemeğe imkan yoktur.” sözleri bu tespiti doğrular niteliktedir.

Sezai Karakoç'un şiirlerinde İstanbul'un tuttuğu büyük yerin bir başka göstergesi, şairin şiirlerine verdiği isimlerde şehir olarak sadece İstanbul'a veya İstanbul'daki herhangi bir mekâna yer vermesidir. Beş şiirinin adında İstanbul veya İstanbul'la ilgili bir mekâna yer veren şair, ele aldığı bu mekânlar etrafında derin bir anlam dünyası barındıran şiirsel bir dünya kurmuştur. Bu yönüyle Karakoç'un şiirinde söz konusu edilen İstanbul, şairin şiir dili içerisinde farklı ve yeni bir imaj olarak öne çıkar.

¹²³ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.160

¹²⁴ Sezai Karakoç, Sütun,Diriliş yayınları, İstanbul, 2011, s.509

3.3.ORTADOĞU

Yeni Türk Edebiyatı, Tanzimat Döneminden bugüne içinde bulunduğu sosyal olaylardan bağımsız kalmamış, kendinin soyutlamamış, dönemlerin rengini eserlere yansıtmıştır. “Bu görünüm, bir yandan toplumun meselelerinin, ilgi ve ihtiyaçlarının edebi eserlere taşınması, edebiyatçıların birer aydın olarak bu meselelere dikkat çekmeleri yahut çözüm aramaları şeklinde karşımıza çıkarken, bir yandan da günün gelişen siyasi olaylarından etkilenme, hatta bu siyasi olaylar karşısında taraf olma, saf tutma, tepki gösterme, onaylama veya reddetme tercihleri, ideolojik tavır alışlar şeklinde de belirir.”¹²⁵

Karakoç, bütün bir insanlığın ortak kültürü olarak İslam’ı, daha dar çerçevede Ortadoğu’nun kültürü ve Anadolu’nun kültürü olarak yine İslam’ı, öz kültürümüz olarak değerlendirir. Karakoç’a göre Osmanlı, Avrupa’nın yeni bir felsefeyle dünyaya bakmasının gerçek yorumunu yapamamış, başlangıçta bu değişim sürecini umursamamış ve zaman kaybetmiştir: “Sanıyoruz ki geçmişi hatırlamamayı becerirsek, onun tesirleri kaybolur. Hâlbuki biz geçmiş zamanı unutsak; geçmiş zaman bizi unutmamıştır. Başarı ve başarısızlıkların en derin felsefi sebep ve köklerine inip yeni yaşama imkânları derlemeli, toplamalı, toparlamalı ve bu fani zaman ortamında şan ve şerefle ve bize mahsus, şahsiyetli bir yaşayış tarzı tutturmalıdır.”¹²⁶ Karakoç’a göre geleceğe geçmişin penceresinden bakarak öngörüle bulunmak izlenmesi gereken yoldur. Geçmişi bir tarafa bırakarak geleceğe bakmak ya da onu sadece bir renk, bir esinti olarak bugüne taşımak, ondan gerektiği gibi istifade edememek anlamını taşır:

¹²⁵ M.Fatih Andı, **a.g.m.** , s.179

¹²⁶ Sezai Karakoç, **Diriliş Çevresinde**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2000, s.190

“Ey İslam ülkeleri
Birlik sizin ana ilkenizken
Paramparça oldunuz
Niçin ve neden
Her gün biriniz bir ziyafet konusu
Kurda kuşa
Kalanlarınız da giriyor sıraya”¹²⁷

“Biz bozgun dönemimizde iç muhasebemizi gereği gibi yapmadık. İlk başarısızlıklar, askeri yenilgiler olduğu için, ters taraftan, sebeplerden değil neticelerden, askeri ıslahatlardan başlamışız. Sonra yenilgiler sürünce, ona bitişik olan idareye el atmış, idari ıslahatlar yapmışız. Onun da elvermediği anlaşılınca, siyasi ıslahata, rejim değişikliğine başvurmuşuz. Fakat bunların hiçbiri imparatorluğun çatır çatır çökmesini önleyememiş ve biz bu hengâmede, anayurt parçasını güç bela kurtarmışız ve bütün bu ıslahatlarda da tek metodumuz, bizi yenenlere, düşmana benzemek olmuştur. Bu yüzden farkında olmadan, kendi kendimize düşman olmuşuz. Bütün bu ıslahatlar fayda vermeyince suçu kendi özümüzde bulmuş, bu kez, işi sosyal inkılâplara kadar götürmüşüz. Hâlbuki bir kere, işe ilkin dünya görüşünde, sonra sosyal yapıda, sonra eğitimde, sonra idarede, daha sonra da askeriyede olmak üzere düzeltmeler yapmakla başlanmalıydı. İşte biz, işe, başlangıçta, ruhtan değil vücut uçlarından başlamak ve sonunda da, ruhumuzun özünü imha edip yerine yabancı bir ruh tedarik etmek gibi hatalar işledik ve bugüne geldik.”¹²⁸

Sezai Karakoç, Birinci Dünya Harbi sonrasında kurulan yeni devletle bir millet ortaya konulmadığını belki de bunun tam aksine millet olma fikrinden çıkarıldığımızı söyler.

Karakoç, Ortadoğu'nun Batı'nın sömürgeci bir istilasını altında olduğunu düşünür: “İlk çağlarda din açıkça puta tapıcılıktı. Fakat daha sonraları, insanların Allah'a ortak koşulduğu veya Allah'ın inkâr edilip yerine bir takım ölümlerin

¹²⁷ Sezai Karakoç, **Ahnyazısı Saati Şiirler VIII**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2003, s.35

¹²⁸ Sezai Karakoç, **Diriliş Çevresinde**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.192

sevgisinin konduğu ve puta tapıcılık olduğu gibi var demektir. Çağımız bu bakımdan belki yarı veya tam putlaştırılmış kişilerin bir tufan çağıdır. Allah'ı inkâr eden Marksizm, tarihi materyalizm akımı put üreten bir ortamı dünya yüzüne yaymaktadır. Öte yandan onun karşısında bulunan kapitalizm ve taklitleri de türlü adlar altında irili ufaklı putlar ordusunu üretmektedir. Bugün Ortadoğu gerek komünist gerek kapitalist dünyanın etkisinde bu putların taklitlerinin istilası altındadır. İnsanlar, Allah'tan uzaklaştırılarak, birtakım putlaştırılmış kişilerin kısa süreli dogmalaşmış buyruklarıyla kösteklenmekte, ileriye gitmekten alıkonmakta, kritik ruhu öldürülmekte gerçek hürriyetten mahrum birtakım köleler gibi şaşkın, ağır bir yükten başka bir şey olmayan hayatlarının bitmesini beklemektedirler.”¹²⁹

Karakoç, Doğu medeniyetinin de Batı medeniyetinin de aşırılıklarda kaybolduğunu söyler: “Doğu, bir tefrittir, Batı bir ifrattır. İfrat, aşırılık. Doğuda, tersi olan bir aşırılık, tepki yetersizliği. Biz Doğulu değiliz. Biz Batılı da değiliz. Biz ortayız. Ortadoğuluyuz. Biz Müslümanız. Ayrı bir dünyanın insanıyız. Ayrı bir medeniyetin insanıyız. İslam, Ortadoğu'nun tüm dünyaya ve insanlığa mesajıdır. Bir hakikat mesajıdır. Ve bir kardeşlik ve eşitlik mesajıdır. Öbürlerinde olmayan, Doğuda olmayan, Batıda olmayan. Birinin ifratı, birinin tefriti, her zaman insanlığı felakete götürmüştür ve götürür.”¹³⁰

Karakoç Ortadoğu'da bir türlü sonu gelmeyen gerginliklerin asıl sebebinin, Batı kaynaklı olduğunu düşünür. Batı'nın bu topraklara ektiği nifak tohumları toplumu sınıflara ayırmıştır. “Halkla aydın arasındaki problem ciddi bir problemdir. Halkın değerlerine yabancılaşan aydın, halktan koparak; beslenme, evlenme, düğün, dini inançlar konularında ülkesine tam bir yabancısıdır. Yerli düşünceler yasaklanıp, genç nesiller nereden gelip nereye gittiklerinin bile farkında olamayacakları son

¹²⁹ Sezai Karakoç, **Ruhun Dirilişi**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.49–50

¹³⁰ Sezai Karakoç, **Çıkış Yolu I**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.40

derece sathi bir hayata şartlandırılmışlardır. Kritik bile dıştan gelmekte, dıştan telkin edilmektedir.”¹³¹

Ortadoğu’da kurulacak bir İslam devletleri birliğinin Batı’yı çok rahatsız edeceğini öngördüğünü ve nitekim bunun da gerçekleştiğini söyler: “Bağdat Paktı; Pakistan, İran, Irak ve Türkiye’nin kurdukları bir birlikti. Gelişmesi halinde Ortadoğu Süper Gücü oluşmuş olacaktı. Ne İran-Irak Savaşı ne de Körfez Savaşı meydana gelecekti. Bunu gören Batılılar, ilerdeki emellerini gerçekleştirebilmek için, o paktı bozdular ve o paktın kurucuları olan Adnan Menderes, Nuri Sait Paşa ve Şah gibi liderlerin sonu acı olmuştur.”¹³²

Karakoç, yeni yetişen kadronun tam anlamıyla Batı’ya adapte olmuş bir kadro olduğunu belirtir. İslam dünyasının her tarafında böyle bir neslin köşe başlarını tuttuğunu, yetişen, yetiştirilen bu nesillerin Batılılardan çok kendi kültürümüze karşı koyan, direnen ve savaş açan bir nesil olduğunu söyler.¹³³ Asya, Afrika, Ortadoğu ve İslam ülkelerinde birkaç yüzyıldır ülkeleri içten çürüten taklit hastalığının sona ermediğini, bir Avrupa’ya bir Amerika’ya, bir Rusya’ya özenen, hiçbirinin gerçeğini ve ruhunu kavrayamayan bir aydınlar sınıfı, yetersiz ve temelsiz devrimler, ihtilallerle ülkelerini kavurup durmakta olduğunu belirtir¹³⁴. “İslam ülkelerindeki Batıcılar ve Marksistler düşünce köleleridir. Asıl kölelik düşünce köleliğidir, bilinen kölelikten çok. Savaşta esir düşmekten doğan kölelik bir gün biter, ama kendi ruhun ve kafasını köleleştirmiş insanın işi çok daha zordur. Esaretten doğma kölelikte, insan ruhu, büyük bir direniş göstermekte ve içinde kendi ülküsünü yaşatabilmektedir. Ama kültürce köleleşmiş insan, asıl direnecek olan gücünü satmış demektir. 20. yüzyılda, biz doğu çocukları, kendimizi bu son varoluş savaşına

¹³¹ Sezai Karakoç, **Çağ ve İlham I Metafizik Gerilim Şartı**, Diriliş Yayınları, İstanbul , s.22

¹³² Sezai Karakoç, **Tarihin Yol Ağzında**, İki Röportaj, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.52

¹³³ Sezai Karakoç, **İslamın Dirilişi**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.9

¹³⁴ Sezai Karakoç, **Çağ ve İlham I Metafizik Gerilim Şartı**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.21

adamak zorundayız. Düşünce köleliğine savaş açmak zorundayız. İnsan olmanın tek onuru buradadır. Gerisi kölece bir yaşayıştır.”¹³⁵

Karakoç toplumların kurtuluşunu reçetesini İslam’ın dirilişine bağlar. “İnsanlığın ihtiyacı olan büyük değişim ve ona denk düşen din kavrayışı, geniş ve taze, derin ve kapsamlı bir İslam’ın dirilişi değişimidir. Radikalizm ve devrim, sözde değil, ancak ruhta olan bir yenilenme, derinleşme ve kökleşme ile mümkündür. Aynı şekilde, tüm manevi yolları ve oluşumları inkâr eden bir zahir kuralcılığı ya da sözde sırf maneviyatçılık iddialı tarikatçılık, bir çıkar yolu olamaz. İslam’ın yeniden dirilişi, geçmişten bugüne tüm olumlu değerleri koruyan ve günümüzün imkânlarını bütünüyle kullanan, bütün insanlığı hedef almış, ruha öncelik tanımakla birlikte maddeyi ihmal etmeyen, özcü, fakat şekil ve kuralları da küçümsemeyen, yeni bir aydın ve aydınlık hareketidir.”¹³⁶

Karakoç’a göre, Rönesans’la beraber medeniyet atılımını gerçekleştiren Batının metafizikten koparak, maddeci anlayışa sarılması Batı bunalımında esas etkindir. “Rönesans, İslam Medeniyeti karşısında, eski Roma ve Yunanın, Hıristiyanlığı da büsbütün gözden çıkarmadan, onu, yolunmuş ve soyulmuş, uslandırılmış bir duygu eğitime indirgeyen daha çok maddi bir diriliş denemesidir. Ve yüzyılımızda artık bu denemenin de sonu gelmeye yüz tutmuştur.”¹³⁷“Bu uygarlık bunalımı kaynağını, Batı Uygarlığının Rönesans’la başlayan son varyasyonunun açılım imkânını artık tüketmeye başlamış bulunmasından almaktadır. Beş yüzlük gelişme ve açılmadan sonra, modern Batı, nefesinin kesilmeye başladığını duyuyor. Metafiziği ikinci plana atış, arkaik Batı medeniyetinin yeni-doğuşu biçiminde olan bu gelişmeyi uzun ömürlü kılmayan, ana faktördür. Maddeci akıl, dengede durması gereken fizik-metafizik ilişkisini bozmuş, usul esası, pratik, teoriyi, araç, amacı, yapılan yaparı boyunduruğu altına almaya başlamış, tekniğin, insan ilişkileri ve

¹³⁵ Sezai Karakoç, **Günlük Yazılar II Sütun**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.366–367

¹³⁶ Sezai Karakoç, **Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.100

¹³⁷ Sezai Karakoç, **Çağ ve İlham IV**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1996, s.25

bilimleriyle orantısız bir güç düzeyine erişti, insanın dünya ve zaman içindeki konumunu yeniden absürditenin pürtük yüzüyle karşılaştırmış, onu, varoluşunu yeni ve güvenli bir anlama kavuşturma “tasa”sıyla sarsmıştır. Batı’nın bu teknik şoku, yer yuvarlığının her noktasında idrak edilerek, bunalım, sadece Batı için söz konusu olmamış, belki yüzyıllardır uyku içinde ezilen ve sömürülen Asya, Afrika ülkelerinin, beyaz, sarı, siyah, esmer tenli insanlarını yeni bir yol aramaya, bilinçli, bilinçsiz, yöneltmiştir.”¹³⁸

Karakoç, Ortadoğu’nun adının gelişini de orta yollu oluşuna yorar. Aşırılıkların arasında Ortadoğu tam ortada durur. “Batı ve Doğu medeniyetlerinin dışında, Orta’nın medeniyeti vardı. Bu medeniyetin adı İslam Medeniyetidir ve Mezopotamya bu medeniyetlerin temelidir. Ama Mezopotamya medeniyetlerini bilinenin dışında tanımak lazımdır. Onları peygamberler kurmuştur. Bir Hakikat Medeniyetidir, Mezopotamya Medeniyeti. Dejenere olduğu zaman peygamberler aracılığıyla düzeldiklerine şahit oluyoruz. Mısır Medeniyetini de bu bağlamda değerlendirebiliriz. Ondan sonra da, Filistin’de, peygamberlerin doğrudan doğruya kurdukları medeniyeti görüyoruz. Ondan sonra da, o, devam ediyor, İslam Medeniyeti çıkıyor. İslam Medeniyeti, Ortadoğu’nun özgün medeniyetidir. Yani orijinal medeniyetidir.”¹³⁹

Karakoç’a göre, İslam insanı en üst mertebeye yani insan-ı kâmile ulaştırma vazifesini üstlenir. Bu vazife ve İslam devletlerinin de Batı’ya karşı üstünlüğü Avrupa devletlerinde kıskançlığa ve intikam alma duygusunun bilenmesine sebebiyet vermiştir. Avrupa’nın Endülüs örneğine bakarak sırf Müslümanlara madde gücüyle üstün gelmek için yeni bir hamleye giriştiğini savunur: “Rönesans bir yandan Hıristiyanlığa bir tepki, bir yandan Müslümanların madde alanlarında ilerleyişine bir özeniş, bir yandan da Müslümanları kaba güçte geçmenin bir hazırlığı idi. Rönesans’la beraber metafiziği ikinci plana atıp, kendilerini dünyaya vererek, Endülüs’ten öğrendikleriyle yeni bir dünya nimetleri medeniyeti kurdular. Rönesans, eşyada fiziğe, insanda insan vücuduna eğildi. İnanç, fizikötesi üzerinde düşünme,

¹³⁸ Sezai Karakoç, **İnsanlığın Dirilişi**, Diriliş Yayınları, İstanbul , s.141

¹³⁹ Sezai Karakoç, **Çıkış Yolu I**, Diriliş Yayınları, İstanbul , s.57

erdemini gerçekleştirmek için hamle yapmaktan çok, fizik, kimya, biyoloji, sonra sosyoloji gibi gözle görünür, elle tutulur konuları olan bilim alanlarında çalışıldı. Bundan bugünkü teknoloji ve Batı Medeniyeti dediğimiz yeni bir gelişme doğdu. Madde alanındaki ilerlemelere denk bir erdem özünden mahrumdur. Nitekim bu teknik üstünlük, Batılıların bütün dünyayı yüzyıllarca hiçbir çağda görülmemiş bir şekilde ezmelerine, sömürmelerine, soysuzlaştırmalarına, değer yıkımına sebep olmuştur. İslam, girdiği yere aydınlık, umut, refah götürmüşken, Avrupa doğusundan batısına, güneyinden kuzeyine her yere medeniyet taşıdığı iddiasıyla Asya ve Afrika halklarını ezmekten bir an için geri durmamıştır. Ancak zulüm ve batıl, payidar olamaz ve bir gün mutlaka çökmeye mahkûmdur.”¹⁴⁰

Sezai Karakoç Ortadoğu ve Batı hakkındaki fikirlerini formülize ederek şöyle der: “Size tarihin matematik kuralını söyleyeyim: İnsanlığın dirilişi, Ortadoğu’nun dirilişiyle doğru, Avrupa’nın dirilişiyle ters orantılıdır.”¹⁴¹

“Ortadoğu’da İslam ülkesinde, bir süper İslam devletinin olması gerekmektedir. Siyasi faaliyetin temelini bu teşkil etmelidir. Nitekim bu devletin eksikliğini, çağımızda misalleriyle görmekteyiz. Bosna-Hersek’te, Azerbaycan’da Filistin’de, Irak’ta kolayca bunca kan akıtılamazdı.¹⁴² Rusya’da izin almadan ezan okuyamayan Müslüman toplumun günümüzdeki hali de gösteriyor ki, insan, ancak kendi devletinde dinini özgürce yaşayabilmektedir.

Karakoç’a göre ‘Büyük İslam Federasyonu’ şarttır: “Müslümanlar, Rusya’da, Çin’de, Hint’te ve ülkeleri işgal edilen her yerde, her haktan mahrum, hor ve hakir durumdadırlar; çarçabuk kendilerine gelip, Doğu Asya’da Doğu İslam Federasyonunu, Ortadoğu’da Orta İslam Federasyonunu ve Afrika’da Batı İslam Federasyonunu ve daha sonra bu federasyonları sinesinde toplayan Büyük İslam Federasyonu’nu kuramazlar ve buna kültür temeli olarak, geçmişte olduğu gibi,

¹⁴⁰ Sezai Karakoç, **Ruhun Dirilişi**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.73

¹⁴¹ Sezai Karakoç, **Günlük Yazılar III Sûr**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.50

¹⁴² Sezai Karakoç, **Çıkış Yolu II**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.97

insanlık amaçlı İslam ülküsünü canlandırıp ruhlarda ateşleyemezlerse, bu hayat memet çözümüne eremezlerse, ölüm yok olma ve esaret mukadderdir.”¹⁴³

“Osmanlı Devleti İslam Âlemi’ni geniş çapta toplayıcı bir devlet olmuştur. Biz bunu geçmişte gerçekleştirmiş bir milletiz, bir halkız ve bu İslam Milletinin önderliğini yapmışız ve bunu yirminci yüzyıla kadar getirmişiz. Ancak tabiidir ki, her şeyin bir ömrü vardır. Ebedi olan, düşmeyen kalkmayan yalnız Allah’tır. Biz de düştük; ama bu bir daha ayağa kalkmayacağız anlamına gelmez ve çok daha güçlü bir şekilde ayağa kalkmanın fırsatı doğmuştur.”¹⁴⁴

Karakoç Ortadoğu için umudu Anadolu’da görmektedir: “Anadolu, inşallah, yeni bir oluşuma sahne olacaktır. Bu oluşum, yeni şartlarda eski kültürlerin nesle aşılması ve geleceğin büyük devletinin temel taşlarının atılması olacaktır. Ortadoğu’da o büyük devleti kuracak olan diriliş neslinin mayalanması misyonuna başlayacaktır Anadolu.”¹⁴⁵

3.3.1.BAĞDAT-ŞAM

Sezai Karakoç’un *Hızır’la Kırk Saat* adını taşıyan ve kırk bölümden oluşan şiirinde, şairin Hızır’la yapmış olduğu kırk saatlik yolculuk destansı bir dille anlatılır. Bu yolculuk İslamiyet’in doğduğu ve geliştiği Ortadoğu coğrafyasının önemli şehirleriyle ilgili düşüncelerin anlatılması için bir zemin oluşturur. Başta Kudüs, Mekke ve Medine olmak üzere Ortadoğu’nun Müslüman başkentleri tarihsel ve dinî boyutlarıyla şiire girer. Şair, bazen doğrudan Hızır’ın ağzından bazen de kendi ağzından bu kentlerin İslam kültürü ve medeniyeti için taşıdıkları önemi anlatır. Sezai Karakoç’un düşüncesinde şehir, sadece bir mekân olmanın çok ötesindedir,

¹⁴³ Sezai Karakoç, **Çağ ve İlham IV**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.93

¹⁴⁴ Sezai Karakoç, **Çıkış Yolu I**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.98

¹⁴⁵ Sezai Karakoç, **Unutuş ve Hatırlayış** Diriliş Yayınları, İstanbul, s.35

şehirler onları oluşturan tarih ve kültür birikimiyle bugünlere uzanan köprüler gibidir: “Kentlerle uygarlıklar arasında, var oluşları ve var oluşlarına anlam veren eşyayı ve zamanı yorumlama yönünden âdeta bir kan bağı vardır. Uygarlıkların, siteleri vardır mutlaka. Kentler ve sitelerse uygarlıksız olmaz.”¹⁴⁶

Şairin Hızır’la yaptığı yolculuğun ilk durağı Şam’dır. Burada İslam kültürünün ve medeniyetinin manevî liderlerini hatırlar. Mevlâna, Şems ve İbn Arabî gibi önemli isimleri hatırlatan şair, Mevlâna’nın sokaklarında Şems’i aradığı Şam’a duyduğu özlemi anlatır.

“Şam çarşılarında Mevlâna
Aradı durdu Şems’i
Bir yitirip bir buldu Şems’i
Şems bir bengisuydu O’na”¹⁴⁷

“Şairin Şam’la kurduğu ilişkinin bir başka cephesi ise, bozulan İslam birliğinin kendisinde bıraktığı hüzündür. “*Alın Yazısı Saati*”nin üçüncü şiirinde dağılan medeniyet birliğinin ve bu birlikten kopan Şam’ın neden olduğu hüznü dile getirilir.”¹⁴⁸

“Ben Şam’ı bin yıl öncesinden bilirim
Annemin sütü kadar yakın bana
Babamın uğradığı son antik çarşı
Dedemin kılıcını dayadığı surlarına
Şam Şam Şam
Sana hangi kadırgamı göndersem
Sana hangi çektirimi yollasam
Sana hangi kucağımı uzatsam”¹⁴⁹

¹⁴⁶ Sezai Karakoç, **İnsanlığın Dirilişi**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2008, s.59

¹⁴⁷ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.230

¹⁴⁸ Murat Kacıroğlu, “**İkinci Yeni Şiirinde Öteki Dünya: Ortadoğu ve Afrika**”, *Türkiyat Mecmuası*, C. 21/Güz, 2011, s.203

¹⁴⁹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s. 638

Şam'dan sonra şiirde Bağdat'a geçilir. Şair, İslam medeniyetinin Mekke ve Medine'den sonra en önemli şehirlerinin başında gelen Bağdat'ı Hallac--ı Mansur'un yaşadığı bir kent olarak önemser. Bağdat'ı İslam uygarlığının başkenti olarak gören şair, onun bütün Müslümanların ruhunu şekillendiren özelliğine vurgu yapar:

“Senin şehrin benim şehrim ve hepimizin şehri
Bir nehrin şehri ki bizi yıkamıştır ruh ve beden
İçimize akmıştır gece gündüz demeden”¹⁵⁰

Şam gibi Bağdat da bütünlüğün dağılmasından payını almıştır. Şam'a duyulan özlem aynı şekilde Bağdat'a da duyulmaktadır. İslam birliğinin sağlanabilmesi için bu şehirlerin ayağa kalkmasına ihtiyaç vardır:

“Görmedim Bağdat'ı ne kadar görmek istemişken
Bizi mahrum bırakmışlar birbirimizden
Kendimizi mahrum bırakmışızdır kendimizi kendimizden
Bağdat ki Kerbelâ şehitlerinin kanıdır harcı
İslâm uygarlığının başkenti”¹⁵¹

Hızırda Kırk Saat'in yirmi yedinci bölümünde bütün bir İslam coğrafyasını birlikte sunan şair için bu bütünlük büyük önem taşımaktadır. “Çünkü Karakoç, bu şehirleri birlikte anarak bu şehirler arasında bugün görülen bir takım ayrılıklara rağmen esasta güçlü bir bütünlük olduğu inancını ortaya koyar. Bu mısralar, söz konusu inancın yansımasıdır.”¹⁵²

¹⁵⁰ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s. 631

¹⁵¹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s. 632

¹⁵² Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.663

“Mursiye’de Tunus’ta Mısır’da
Kudüs’te Mekke’de Konya’da
Malatya’da Şam’dayız
Yolları bir urgan gibi
Ayağına sarmış Muhyiddin’iz
Güneş hep arkada biz öndeyiz”¹⁵³

Şair, coğrafyanın bütünleştirici unsurlarına vurgu yapar ve diğer İslam coğrafyası ülkelerini ayrı tutmadan şiirine taşır.

3.3.2.MEKKE-MEDİNE

Sezai Karakoç’un İslam coğrafyası içinde üzerinde durduğu şehirler olan Mekke ve Medine, *Hızırla Kırk Saat*’te üzerinde önemle durulan iki şehirdir. “Şairin, Mekke ve Medine’yle kurduğu ilişkinin niteliği coğrafyanın insanı şekillendiren ve onun ruh dünyasını üreten yönüdür. Şair, bu şehirlerin ürettiği ruh ikliminde şekillenen karakteriyle bir Ortadoğuludur. *Hızırla Kırk Saat*’ten önce *Çocukluğumuz* adını taşıyan şiirde, Mekke ve Medine’nin şairin ruhunda çocukluğundan gelen bir izi olduğu ve bunun dinî algıyla ilişkili olduğu ortaya konulur.”¹⁵⁴

“Peygamber’in günümüzde küçük sahabileri biz çocuklardık
Bedir’i, Hayber’i, Mekke’yi özlerdik, sabaha kadar uyumazdık
Mekke’nin derin kuyulardan iniltisi gelirdi”¹⁵⁵

Bugün Mekke Medine’yi içine alan Suudi Arabistan, Karakoç’a göre, tüm zenginliğine ve modernleşme sürecini yaşamasına rağmen, geçmiş zamanların medeniyetimize has problemlerine ve imkânlarına yabancı durmaktadır: “ Sanki

¹⁵³ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.235

¹⁵⁴ Murat Kucuroğlu, **a.g.m.** , s.205

¹⁵⁵ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.98

geçmiş ve gelecek, çevre ve bölge gerçeği yok Suudi Arabistan'ın. Ekonomik güçle ayakta duruş, çağla kaplanmış “an”ı yaşama hâkim varoluşuna ve haritada duruşuna bu ülkenin.”¹⁵⁶

Karakoç, Mekke’de yükselen Allah’a inanış sesinin yüzyıllar boyunca insanlığın ufkunu aydınlattığını, gerçek insanlığın İslam’ın prensipleriyle var olduğunu söyler. Allah’ın hükümlerinin hâkim kılınıp şeytanın hakimiyetine son verme yolunda İslam, ulu peygamberin Mekke sabahlarından birinde ilk ses yükseldiği tarihten bu yana savaşını sürdürmektedir.¹⁵⁷

Şair Arap dünyasından şu sözlerle bahseder: “Arap serazatlığı seviyor. Bir araya gelmekten doğacak sorumluluğu üstlenmek istemiyor. Bedevilik döneminden gelen bu aşırı özgürlük tutkusu, büyük bir disiplin isteyen büyük bir yapı oluşturmaya engel teşkil ediyor Arap dünyasında. Arap, ruhça İslam öncesi durumuna dönmüş gibi gözüküyor. Şimdiki Araplar, sanki o eşsiz dönemin sahipleri kendileri değil de başka bir halkmış gibi soğuk ve ilgisiz gözüküyorlar geçmişin ihtişam dönemine. Bugün ne büyük bir devlet fikri, ne de büyük millet fikri var Arap’ta. Adeta paramparça oluştan hoşlanıyorlar.”¹⁵⁸

Karakoç, İslam’ın bu önemli topraklarında hüküm süren anlayışı doğru bulmamakta ve bu anlayışı suni olmakla eleştirmektedir: “Önceleri, dini bir iddia ve bir mezhep olarak ortaya çıkan Vehhabiliğin siyasi bir amaçla kullanılması sonucunda doğmuş, petrolün bulunuşuyla birlikte, maddi bir önem kazanmış, önce İngilizlerle, sonra Amerikalılarla işbirliği yapmakta fayda ummuş yönetici ailesinin önce Osmanlılardan, sonra da Arap Âleminde Hicaz Bölgesini ayırması sonucunda, suni olarak vücut bulmuş bir ülkedir. Hiçbir zaman kabile zihniyetinden öteye gidememiş, resmen şeriat devleti olduğu halde, İslam’ın tüm İslam Âlemini kavrayan geniş anlamına erememiş, en yakın geleceği idrak edip memleket içi ve dışıyla

¹⁵⁶ Sezai Karakoç, **Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s. 22

¹⁵⁷ Sezai Karakoç, **Ruhun Dirilişi**, , Diriliş Yayınları, İstanbul, s.72

¹⁵⁸ Sezai Karakoç, **Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III**, , Diriliş Yayınları, İstanbul, s.76

bağlantılarını uzun vadeye göre ayarlayamamış, ilkel bir zihniyetin hâkimiyeti hüküm sürmektedir.”¹⁵⁹

Sezai Karakoç, Mekke ve Medine'nin İslam ruhundan uzaklaşmasından derin bir üzüntü duyar. *Kış Anıtı* şiirinde, İslam birliğinin dağılışını şehirlerin özlerini kaybetmeleriyle açıklayan şair, coğrafyanın insan üzerindeki etkisini vurgular.

“Şam ve Bağdat kırklara karışmıştır
Elde kala kala bir Mekke bir Medine kalmıştır
O da yarım kalmıştır
Urfa ufala ufala
Bir pul olacak çarpık balıklar üstünde”¹⁶⁰

Karakoç Mekke ve Medine'yi şiirine taşıırken “Saadet Asrı”na göndermelerde bulunur. Bu topraklar şair için çocukluk yıllarında anlatılan hikâyelerle özlenen ve bu özlemlerle sabaha kadar uyutmayan, ancak düşlerde varılabilecek güzellikteki şehirlerdir.

“Peygamber'in günümüzde küçük sahabeleri biz çocuklardık
Bedir'i Hayber'i Mekke'yi özlerdik, sabaha kadar uyumazdık”¹⁶¹

Ortadoğu coğrafyasının çok önemli merkezleri olan, İslamiyet'in ortaya koyduğu düşünceyle şekillenen bu şehirlerden Şam ve Bağdat kendilerini oluşturan İslamî özden uzaklaşmıştır. Elde kalan Mekke ve Medine, şair için kaybedilen kentlere bir tesellidir. Ancak bu mutluluk yarım bir mutluluktur. Urfa da bu şehirlere bağlı olarak aynı akıbete maruz kalmıştır. Tarihsel geçmişini ve içinden çıktığı medeniyeti unutan Urfa da bu şehirlerle aynı kaderi paylaşacağı izlenimi vermektedir.

¹⁵⁹ Sezai Karakoç, **Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II**, , Diriliş Yayınları, İstanbul, s.186

¹⁶⁰ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s 161

¹⁶¹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.98

3.3.3.FİLİSTİN-KUDÜS

Sezai Karakoç'un Ortadoğu coğrafyasında ön plâna çıkardığı önemli şehirlerden biri Kudüs'tür. Sadece Müslümanlar için değil, Hıristiyanlar ve Musevîler için de çok önemli bir kent olan Kudüs'ün şairin ruh dünyasındaki yeri çok ayrıdır. İslam tarihinin birçok önemli olayının yaşandığı ve birçok kutsal mekânın olduğu bu şehrin tarihi ve bugünü arasındaki fark, bütün bir Ortadoğu coğrafyasının yaşadığı dramın bir özeti gibidir.

“Ve Kudüs şehri. Gökte yapıлып yere indirilen şehir.
Tanrı şehri ve bütün insanlığın şehri.”¹⁶²

mısralarıyla bu şehrin önemini ortaya konulur. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte Osmanlı'nın elinden çıkmasıyla adeta öksüz kalan bu şehirde o günden sonra gözyaşı hiç dinmemiştir.

“Ve Kudüs'ü terk ettiğin o ikinci
Birinci Cihan Harbi günü vakti
Kan sızdırıyor kaburga kemikleri
Karlı dağlardan indirdiğin atların
Bir evde perdeyi indiriyor bir kadın
Mahşerin perdesini kıyametin perdesini
Ağlıyor yere inen saçları
Göğü yırtan kefen beyazı elleri”¹⁶³

“Hızırla Kırk Saat”inde bütün bir İslam coğrafyasını tarihsel ve kültürel derinliğiyle anlatan Sezai Karakoç, “Alın Yazısı Saati”nde Ortadoğu coğrafyasının şu an içinde bulunduğu durumu lirik bir üslupla dile getirir. Medeniyet birliğinin dağılmasının sonucunda, Kudüs artık hüznün ve dramın şehri olmuştur. Ayrıca,

¹⁶² Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.627

¹⁶³ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.628

Ortadoğu’da Yahudi devletinin kurulması ve sonrasında başlayan süreç içinde, bu kutsal şehir ölümün ve gözyaşının şehri olmuştur. İsrail’in işlediği insanlık suçuna da dikkat çekilir.

“Ve Kudüs şehri. Artık yer şehri, toprak şehri.
Bakır yaprakların, çelik gövdelerin, acımasız yüreklerin
Demir köklerin, tunçtan ve uranyumdan dalların.
Kurşundan çiçeklerin şehri.”¹⁶⁴

mısralarında “gökten indirilmiş” bir şehrin şimdi yaşamakta olduğu duruma vurgu yapılır. İnsanlığın ve medeniyetin doğduğu bu şehirde artık ölüm dolaşmaktadır. İsrail’in bu coğrafyada yaptığı katliamı aynı lirik dille anlatan şair, kendini de bir ferdi olarak gördüğü Ortadoğu’nun dramını en derinden yaşamaktadır. Bu bağlamda *Alınyazısı Saati*’nin birinci şiirinde İsrail’in yaptıkları insanlık adına bir utanç tablosu olarak sunulur.

“Gülle kusuyor ana rahmi
Bomba parçalıyor ana rahmi
Bomba parçalıyor beynini bebeğin.
Tanklar saldırıyor evlere bir anda ev yok tank var
Uçak var gök var utanç var
Kime karşı bütün bunlar
Masûm insanlara karşı”¹⁶⁵

Şair, aynı şiirin beşinci bölümünde modern zamanlarda bütün bir Müslüman coğrafyasında yaşanan dramları anlatmaya devam eder. Şair, “Mehmet Âkif’in “Bülbül” şiirindeki söyleyişini hatırlatan bir yaklaşımla İslam coğrafyasının durumu karşısında ağlama duygusunu ifade eder.”¹⁶⁶

¹⁶⁴ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.629

¹⁶⁵ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.629

¹⁶⁶ Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.880

“Bırak ben ağlayayım
Esir pazarında satılan Afganistan’a
Açlıktan milyonları kırılan Afrika’ya
Filipinler’e
Habeşistan’a Eritre’ye Filistin’e”¹⁶⁷

Sezai Karakoç için Ortadoğu çok önemli bir coğrafyadır. Anadolu’yu da bu coğrafyanın içinde gören şair için dün ve bugün farklılığının hüznü ön plâna çıkar. İslam kültürünün merkezi olan bu coğrafyanın şimdiki hâli şairin duyduğu hüznün kaynağıdır.

Sezai Karakoç yaşadığı çağa ve insanlara karşı son derece duyarlıdır. İsrail-Filistin savaşları da şiirine taşınmıştır ve 1969 yılında Diriliş Dergisi’nin birinci sayısında yayınlanan “Ey Yahudi” adlı bir şiiri vardır. O günden bugüne aradan kırk yıl geçmiş. O yıllarda Yahudiler, Mescid-i Aksa’yı yakmışlardı. Karakoç da bu çirkin olay üzerine *Ey Yahudi* adlı şiirini yazmıştı:

Nihayet Mescid-i Aksa’yı da yaktın ey Yahudi!..
Asırlardır insanlığın ruhunu yaktığın gibi ey Yahudi!..
Aya çıkararak göğe çıktığını sandın ey Yahudi!..
Göğe çıktığına inanır inanmaz
Büyük Peygamberin göğe çıktığı yeri yaktın ey Yahudi!..
Mescid-i Aksa’yı yaktın ey Yahudi!..
Daha doğrusu yaktığını sandın ey Yahudi!..
Senin yaktığın gökteki Mescid-i Aksa’nın ancak
gölgesidir ey Yahudi!..
Senin yaktığın Mescid-i Aksanın ruhu değil,
Taş, toprak ve ağaçtan işaretidir ey Yahudi!¹⁶⁸

Filistinli Müslüman kardeşlerine uzaktan bakan, yüreği sızlamayan, yardıma koşup da kanayan yaralarını sarmayan ahir zaman ümmetine kızgınlığını dile getirir. Mescid-i Aksa’nın ateşinin ümmetin ruhundaki ve körelen vicdanındaki buzları çözmesi temennisinde bulunur:

¹⁶⁷ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.644

¹⁶⁸ Sezai Karakoç, **Diriliş Dergisi**, S.1, 1969

Ölüler gibi donmuş bizlere de
Belki Mescid'in ateşinden bir köz düşer de
Buzlarımız çözülür ey Yahudi!¹⁶⁹

Karakoç, bu sözleriyle İslam dünyasının vicdanına seslenir ve yapılan zulme sessiz kalınmaması gerektiğini söyler. İslam'ın dünya medeniyetlerine katkısına değinir: “Bugün Müslümanlar olmasaydı, Kur'an-ı Kerim'in ufukları çınlatan özgürlük, bağımsızlık, gerçek barış, kötüyeye karşı kıyamete kadar savaş mesajı olmasaydı, bütün dünya, her nasılsa teknik üstünlük gücüne ermiş bulunan Avrupa'nın önünde dize gelirdi. Fakat Müslümanlar, en zayıf zamanlarında, silahça kıyas kabul etmeyecek kadar güçsüz oldukları anda bile teslim olmayıp savaşı sürdürdüler. Filistin'de, Etiyopya'da, Afganistan'da, Filipinlerde sürdürüyorlar bağımsızlık savaşlarını. Böylece dünyaya örnek oldular ve olmaya da devam ediyorlar. Afrika, Çin ve Hint, Müslümanların geçmişteki ve bugünkü eşsiz direnişinden kuvvet ve cesaret aldı. Batının adeta yenilmez, metafizik bir güç olmadığını anladılar. Başkaldırdılar Batı'ya.”¹⁷⁰

Şaire göre “Kudüs bitmeyen bir kış”¹⁷¹ yaşamaktadır.

3.3.4.İRAN

İran günümüz dünyasında şariat kurallarıyla yönetilen, gelişmiş bir ülkedir. Bilimde ve teknolojide diğer İslam devletlerinden ileride olması nedeniyle İslam birliğini kurabilecek ve bu kuruma başkanlık edebilecek maddi olanaklara sahiptir. Sezai Karakoç, İran'ın kendisini ayrı bir dünya olarak gördüğünü söyler ve İslam dünyasının birleştirmekten çok uzaktır bugünlerde. İran'ı geçmişiyle de

¹⁶⁹ Sezai Karakoç, **Diriliş Dergisi**, S.1, 1969

¹⁷⁰ Sezai Karakoç, **Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II**, , Diriliş Yayınları, İstanbul, s.187

¹⁷¹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.161

değerlendiren Karakoç,” İranlıların peygamberimizin yakınlarına yapılan haksızlıkların, onların çektikleri acının etkisinde kalarak, şuurlatından kendi benliklerini aradığını iddia etmektedir: ‘Hıristiyanlar, Hz. İsa’yı, çektiği acıların etkisinde kalarak nasıl dinlerinin merkezi haline getirdilerse, İranlılar da şuurlatından, kendi benliklerini Hz. Ali ve evlatlarının çektiği çilede aradılar. İran ruhunun yeni şartlarda şekillenışı, Peygamber soyunun uğradığı haksızlıklar ve zulümlerle birleşti; Hıristiyanlığın çarmih imajı ve propagandası da biçim değiştirerek, şahıs değiştirerek bu ıstırap hadisesinin içine, tarihi ve adeta arkaik bir motivasyon gibi sızdı. Şiilik, Doğunun yarım yorumu oldu İslam’ı.’ Karakoç, İranlıların, hiçbir zaman, İslam Alemi’ni geniş çapta toplayıcı bir Osmanlı Devleti gibi bir devlet kuramamış olduğunu söyler. Kendi içine kapalı olan bu devleti İslam âlemine olan ilgisinden şüphe duyar.”¹⁷²

“Dünyayı bir kefeye
Kendini bir kefeye
Koyan
İran
—Yalnız kendine açık
Kendi sorunu dışında sorun tanımayan-
Umursamadı yanı başında
Gözler önünde
Çiğnenmesini bir kardeş ülkenin”¹⁷³

“Her an batılılaşacakmış gibi duran yönetimi, yerli bir Fransız ihtilalini andıran bir ayağa kalkışla devirdi. Buna İslam devrimi ismini verdi İranlılar, her zaman ki abartılı mizaçlarının gereğiyle. Bu hareket, Şiiliğin klasik konumuyla direnişinden başka bir şey değildi ve birinci raundu almıştı. Halka dayanan bu platformdan hareketle evrensel İslam’ın aydınlar kadrosundan payını alan bir yükselişe ermezse, uzun süre, şimdiki düzeni koruma imkânını bile ilerde bulamayacak gibi gözüküyor.”¹⁷⁴

¹⁷² Kadir Analay, **a.g.t.**, s.74

¹⁷³ Sezai Karakoç, **Alnyazısı Saati Şiirler VIII**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.35

¹⁷⁴ Sezai Karakoç, **Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III**, Diriliş Yayınları, İstanbul,s.23

İran İslam İnkılabını yorumlayan Karakoç; “Şah’ın maddi imkân gururuna kapılarak, sözde çağdaşlaşma, gerçekte ansızın geçmişten sıyrımla denemesi, İran’da tam bir tepkiyle karşılaşmış, batılılaşma özentili bu rejim silinip gitmiş, mollaların ülke üstündeki geleneksel nüfuzu tüm siyasi ve idari işlemleri de kapsayacak boyuta ulaşmıştır. Diğer bir deyişle, uzun süredir değişmeyen bir geçmişi yaşayan halk, kimliği oluşturan bu manevi dayanaktan birdenbire mahrum edilmek istenince, inadına ona ısrarla sarılmak ihtiyacı duydu. Her an batılılaşacakmış gibi duran yönetimi, yerli bir Fransız ihtilalini andıran bir ayağa kalkışla devirdi. Buna İslam devrimi ismini verdi. İranlılar, her zaman ki abartılı mizaçlarının gereğiyle. Bu hareket, Şiiliğin klasik konumuyla direnişinden başka bir şey değildi ve birinci raundu almıştı. Halka dayanan bu platformdan hareketle evrensel İslam’ın aydınlar kadrosundan payını alan bir yükselişe ermezse, uzun süre, şimdiki düzeni koruma imkânını bile ilerde bulamayacak gibi gözüküyor.”¹⁷⁵ diyerek İslam dünyasının tek bir amaç için ortaklaşa hareket etmeleri gerektiğini savunur.

3.3.5.İSRAİL

İsrail Yahudilerin kurduğu, şimdiki topraklarına Birleşmiş Milletler kararıyla 1948 yılında sevk edilen bir millettir. Tarih sahnesine, varolduğu günden bu zamana kadar Müslüman devletlerle yaptığı savaşlarla konu olmuştur. “Yahudi bütün inancını kaybetmiş bir eski zaman kalıntısıdır. Peygamberlerin önünde utanmayıp seslerini yükselttiklerinden bu yana, her şeye sahip olsalar da bu tarihi ukde yüzünden mutsuzdurlar. Utançsız adam mutsuzdur.”¹⁷⁶

“İsrail bir tarihi gece gezerek geçirdi

Altını altın bildi

Gümüşü gümüş bildi

¹⁷⁵ Sezai Karakoç, **Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.23

¹⁷⁶ Sezai Karakoç, **Kıyamet Aşısı**, s.44

Elçiyi elçi bilmedi”¹⁷⁷

Mutsuzlukları onları gelecek adına da ümitsiz kılar. Oysa Müslüman umutludur ve her zaman umutlu olması öğütlenir. Kutsal kitabımız Kur’an-ı Kerim’de de “Allah’ın rahmetinden umut kesmeyin. Çünkü kafirler topluluğundan başkası Allah’ın rahmetinden umut kesmez” (YUSUF:87) denilerek geleceğe dair ümitvar olmanın önemi ayetle de belirtilmiştir.

“Musa’yla büyücüler karşı karşıya geldi
İsrail ve Mısır karşı karşıya geldi
Kızıldeniz bir ceylan derisi gibi gerildi”¹⁷⁸

“Mısır medeniyetinde, gayb dünyası inancı yok değil. Fakat bu, daha çok, yabancı ve düşman bir dünyadır. İki dünya, birbirini yiyip bitirmeye çalışan, hükümdarları ayrı iki imparatorluk gibidir... Yahudi diliyle itiraf etmese de gayba asla inanmaz. İşte Yahudi’yi Hz. Musa’dan ve bizden ayıran kapatılmaz uçurum budur. Hıristiyanlıkta gayb inancı bir lüks, bir fantezi, bir afyon dünyasıdır. Yalnız İslam’dadır ki gayb dünyası bu dünya gibi vardır.”¹⁷⁹

Yahudilik anlayışında onlar kendilerinin üstün ırk olarak kabul ederler. “Yahudilik, Hristiyanlığı ve İslam’ı ve öteki ırkların Yahudi ırkına eşitliğini, insanlar arasında birinin diğerini ezmemesi ve sömürmemesi gerektiği gerçeklerini reddetmekle insanlığın geleceği için en ufak bir kurtuluş vadetmediği gibi belki de bu kurtuluşun en büyük engeli olarak insanlığın karşısına çıkıyor. Gerçekten bugün dünya ekonomisine hakim olan Yahudilik, gerek inanç hayatını gerek dünya ve ahlak düzenini gerek düşünce ve bilim hayatını kendi çıkarlarına göre ayarlamakta ve soysuzlaştırmaktadır. Dünya basını Yahudilerin ellerindedir. Dünyaya, sefahatı,

¹⁷⁷ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.199

¹⁷⁸ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.239

¹⁷⁹ Sezai Karakoç, **Kıyamet Aşısı**, s.25

dünyaya tapmayı, öteki dünyaya inanmamayı, dinlere bağlanmamayı yayan kuruluşların tümü Yahudilik doktrininin kontrolü altındadır.”¹⁸⁰

3.3.6. DİĞERLERİ

Sezai Karakoç bir kerelik olsa dahi bunlardan başka Ortadoğu coğrafyalarını da şiirine taşımıştır.

“Bırak ben ağlayayım
Eski pazarında satılan Afganistan’a
Açlıktan milyonları kırılan Afrika’ya
Filipinler’e
Habeşistan’a Eritre’ye Filistin’e
Esaret parangasıyla kıvranan
Kafkaslar, Azerbaycan Türkistan’a
Bütün milletlere ülkelere
Irmaklar gibi ben ağlayayım”¹⁸¹

Sezai Karakoç bu mısralarında İslam coğrafyası sınırları içerisinde bulunan fakat türlü sebeplerle hem coğrafi hem fikri manada parçalanmış bu toprakların kaderine ağlamakta, bunun için hüzünlenmektedir.

“Günaydın
Bedir’de Yermuk’ta
Hendek’te Uhut’ta
Birinci Cihan Savaşı’nda
Yemen’de Kafkaslar’da
Can verirken bile
Salavat getiren
Şehit olurken
Tekbirlerden
Bir cennet kenti yükselen
Dudaklarında”¹⁸²

¹⁸⁰ Sezai Karakoç, Ruhun Dirilişi, s.167.

¹⁸¹ Sezai Karakoç, a.g.e. , s.644

¹⁸² Sezai Karakoç, a.g.e. , s.271

Şair *Hızır la Kırk Saat* şiirinin otuz üçüncü bölümünde ise eskiden Osmanlı egemenliğinde olan toprakların Birinci Dünya Savaşı ile kaybedilmesine üzülür. Fakat ebediyete göçmüş bu insanlara “günaydın” der, çünkü onlar yüksek bir ideal uğrunda canlarını feda eden ve şehitlik mertebesine yükselen kutlu insanlardır. Azerbaycan da Sezai Karakoç’un şiirinde kaybedildiği için hayıflanılan coğrafyalardan biridir:

“Kar yağıyordu Baku’da
Önce bizim aldığımız
Sonra geri verdiğimiz Baku’da”¹⁸³

Sezai Karakoç’un bir diğer uğrak yeri Semerkand’dır. Semerkand İslam coğrafyasının önemli şehirlerindedir. Sezai Karakoç da İslam’ın önemli şehirleri arasında sayarak Semerkand’ı konumlandırır:

“Mekke’ye Medine’ye Şam’a
Kudüs’e Bağdat’a İstanbul’a
Semerkand’a Taşkent’e Diyarbekir’e
Yetiş Peygamber imdadı yetiş
Yetiş Allah’ın izniyle
Yetiştir erlerini”¹⁸⁴

Ayinler kitabının içinde yer alan *Dördüncü Ayin* şiirinde şair Semerkand ile Bosna arasına bir tel gerer. Burada eskiden aynı medeniyete ait toprakların bugün nasıl uzak düştüğünü anlatır. Karakoç Semerkand’ı kaybedilen bir şehir olmaktan öte benliğini kaybetmiş bir medeniyet olarak görür:

“Şiraz İsfahan Semerkand
Basra Bağdat Şam kaybolmuş ve karanlık”¹⁸⁵

¹⁸³ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.278

¹⁸⁴ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.404

¹⁸⁵ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.616

Karanlıkta kalmış ve kaybolmuş bu şehirler “bir anının uzak akisleri”¹⁸⁶dir, kurumuş bir ağacın sararan yapraklarıdır adeta. *Diriliş*’e ihtiyacı vardır bu ağacın ve sararan yapraklarının.

Şairin şiir coğrafyasında geçen Ortadoğu’nun bu coğrafyaları, genellikle Osmanlı topraklarından koparılmış ve kendi benliğini, öz kültürünü yitirmiş toprak parçalarıdır. Şair, *Diriliş* düşüncesini bu coğrafyaları kapsayacak şekilde genişletir ve bütün bir İslam coğrafyasını *Diriliş*’e dâhil eder.

3.4.AFRİKA

Afrika kıtası Karakoç’ta özel bir öneme sahiptir. Yorulmamış bir ırk olduğu için, Afrika’nın gerçekte büyük bir dinamizmi, bir potansiyeli bağrında sakladığını söyler ve İslam fikrinin bunu ateşlemesinden korktuklarını belirtir: “Emperyalistlerin, sömürgecilerin boyunduruğundan kurtulmaya çalışan Afrika, aslında uyanışını yaşamaktadır. Paramparça vaziyette, her ülkede kımıldanışlar var ve bu kımıldanışlar sebebiyle, Afrika bugün henüz bir varlık göstermemektedir. Ama eğer bu bölünmüşlüğü üzerinden atarsa, yani Batının böl parçala oyununu bozarsa, yarın Afrika da, dünya karşısına, büyük, yeni bir güç olarak, hatta tek bir devlet olursa, bir süper güç olarak çıkabilir. Buna ‘Kara Irkın Uyanışı’ deniyor. Irkların yorulmuş olanı vardır, beyaz ırk yorulmuştur düşüncesi Avrupa’da büyük bir endişe uyandırıyor. Evet, doğrudur, Afrikalılar, genç, dinç, yorulmamış bir ırktır. Karakoç, “Afrika Afrikalılarındır. Afrika tek ülkedir, Afrika tek millettir.” diye bir fikre sarılırlarsa, gerçekten Avrupa’nın yanı başında, onlar için, çok büyük bir tehlike, korku sebebi olacaklarını düşünmektedir..Avrupa’nın korkulu rüyalarından biri de Afrika’nın bu uyanışıdır aslında.”¹⁸⁷

¹⁸⁶ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.616

¹⁸⁷ Sezai Karakoç, **Çıkış Yolu I**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.44

Sezai Karakoç'un Cemal Süraya'nın Hamza Süiti'nden bir yıl sonra yayımlanan Afrika şiiri, beş mısralık kısa bir şiirdir. Bu şiirin yazılması ve şairin Afrika'ya duyduğu ilginin nereden geldiğiyle ilgili Sezai Karakoç'un hatıralarında şöyle bir bilgi yer alır:

“O kadar aynı konuları konuşmuşuzdur ki, aynı şeyi birbirimize danışmadan, sormadan sonradan bulduğumuz çok olmuştur. Diyelim ben kütüphanede adı gotik harflerle yazılı ‘Afrika’ adlı bir gazete gördüm. Onun verdiği çağrışımla Afrika adlı bir dergi çıkarmayı düşündüm. Afrika üzerine konuşup durduk. Nereye kadar? Bunu hatırlamak imkânsız. Herhâlde sömürgeciliğe değindik. Batılılar’ın Afrika devletlerinin sınırlarını çizdiğini de konuştuk. Bir de bakarsınız Cemal “Afrika dediğin bir garip kıta” diye yazmıştır bile şiirini. Benim şiirime girişi ise daha geç ve yavaş olur Afrika’nın.”¹⁸⁸

“Afrika dediğin bir garip kıta El bilir alem bilir
Ki şekli bozulmasın diye Akdeniz’in
Hala eskisi gibi çizilir
Haritalarda.”¹⁸⁹

Şiirde Afrika'nın hem tarihsel hem de bölgesel niteliklerini temel alan şair, bu niteliklerin nasıl hüzünlü bir ironiye dönüştüğünü vurgulamak ister gibidir. Aslında Afrika'nın “garipliği” sadece modern çağla veya sömürge çağıyla ilgili değildir. Afrika, tarihin başlangıcından beri sahibi olmayan, yalnız ve garip bir kıtadır. Çünkü ilk çağlardan itibaren burada, halkın üzerinde mutlak güç olan ve insanın köleliği esasına dayanan devletler kurulmuştur. Afrika insanını köleleştiren bu ilkel imparatorluklardan sonra Roma ve Mısır medeniyetleri de ihtişamlarını ve zenginliklerini bu garip kıtanın insanların bedenleri üzerinde yükseltmişleridir. Şair, “şekli bozulma[yan] Akdeniz” diyerek bu iki medeniyetin-- ki bunlar Akdeniz

¹⁸⁸ Sezai Karakoç, **Hatıralar**, Diriliş dergisi, nu.51, 7 Temmuz 1989, s.9

¹⁸⁹ Cemal Süreya, **Sevda Sözleri**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005, s.34

medeniyetidir-- Afrika insanını köleleştirdiğini vurgulamak ister. Afrika'yı sadece insan gücü olarak değil yer altı ve yer üstü zenginlikleri açısından da sömüren Mısır ve Roma'dan sonra modern zamanların sömürgeci/kapitalist anlayışı da aynı şekilde Afrika'yı sömürmeye devam etmiştir. "Haritalarda hâlâ eskisi gibi çizilen Afrika", sürekli bir öteki olarak algılanmıştır.

Akdeniz/köleci/sömürgeci ve modern/kapitalist/emperyalist dünya kendi zengin ve lüks hayatını, toplumsal düzenini Afrika'nın bedeni, toprağı, taşı ve suyu üzerinde kurmuştur. Bu nedenle de Afrika'nın haritadaki şekli hep Akdeniz'e göre konumlanmıştır. Sırf Akdeniz'in şekli/huzuru/zenginliği bozulmasın diye Afrika hep aynı kalmıştır. Afrika'nın haritadaki görüntüsü de bu söylediklerimizi destekleyecek niteliktedir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra başta İngiltere ve Fransa olmak üzere Batılı sömürgeci devletler tarafından sınırları masa başında oluşturulan Afrika ülkeleri ve halkları sanki gerçek değilmiş de bir oyuncakmış gibi algılanmıştır.

3.4.1. TUNUS

İkinci Yeni şairleri içinde Afrika'yı daha çok ideolojik bir bağlamda ele alıp işleyen şairlerin başında Sezai Karakoç gelmektedir. "Bu ideolojik ilişkinin bir Doğu/Batı, biz/onlar veya sömüren/sömürülen zıtlığı içerisinde şekillendiğini söylemek gerekir. Bu anlamda, Sezai Karakoç'un Afrika, Ortadoğu ve Asya'yı da içine alan geniş bir coğrafyayı aynı kültürün ve dünya görüşünün şekillendirdiği coğrafyalar olarak tasarlar."¹⁹⁰ Sezai Karakoç'un şiirinde geçen coğrafyalar, tarihi ve kültürel değerlerinin yanı sıra Batıya karşı bir başkaldırının bir dik duruşun göstergesidir. "Bu bağlamda Sezai Karakoç'un Eylül 1953'te yazılan ve daha sonra Büyük Doğu'nun 24 Haziran 1956 tarihli sayısında yayımlanan "Ötesini Söylemeyeceğim" isimli şiiri, "Cezayir Bağımsızlık Savaşçılarına" ithafıyla başlar. O yıllarda devam etmekte olan Cezayir ve Tunus'taki bağımsızlık mücadelelerine

¹⁹⁰ Murat Kacıroğlu, "İkinci Yeni Şiirinde Öteki Dünya: Ortadoğu ve Afrika", Türkiyat Mecmuası, C. 21/Güz, 2011, s.198

dikkati çekmek isteyen şair, oradaki mücadeleyi sadece iki farklı dine mensup insanlar arasındaki çatışma olarak algılamaz, bu mücadeleyi ezilmiş ve sömürülmüş Doğu halklarının sömürgeci emperyalist Batı dünyasına karşı verdikleri bir onur mücadelesi olarak da ele alır. “Ötesini Söylemeyeceğim”, Sezai Karakoç’un şiir ve düşünce dünyasının oluşum noktasında durması açısından da önemlidir. Daha sonraki yıllarda yürüttüğü bütün sanat, edebiyat, düşünce, hatta siyaset faaliyetlerinin temel esprisi, üzerinde ilerlediği eksen meydana getiren “Diriliş” kavramı, köklerini bu sıralarda atmaya başlar.¹⁹¹

“Sizin def olup gitmenizi istiyorum işte o kadar
Ali de istiyor ama söylemekten çekiniyor
Halbuki siz insanı öldürmezsiniz değil mi?
Gidiniz ve öteki yabancıları da beraber götürünüz
Tuhaf ve acaip şapkalarınızı da beraber götürünüz emi
Boynunuzdaki o uzun ve süslü şeritleri de
Kirli çamaşırları tahta döşemelerin
Üzerinde bırakmamanızı yalvararak istiyeyeğim
Yalvararak istiyeyeğim diyorum Medeni Adam
Siz bilmezsiniz size anlatmak da istemem”¹⁹²

Sezai Karakoç’un modernizm eleştirisi yaptığı bu şiirin birinci anlam katmanı on yaşındaki bir kız çocuğunun ülkesini işgal eden Batılı askerler hakkındaki konuşmasından oluşur, bu bir anlamda Doğu-Batı karşılaşmasının şiir formatındaki hâlidir.¹⁹³ Şiirde konuşan bir çocuk fark edilir ve bu on yaşlarındaki Tunuslu bir kız çocuğudur:

¹⁹¹ M. Fatih Andı, “Afrika Bağımsızlık Savaşlarının İkinci Yeni Şiirine Yansımaları ve Sezai Karakoç, Güneşe Tutulan Ayna, HAT Yayınevi, İstanbul, 2010, s.184

¹⁹² Sezai Karakoç, **a.g.e.**, s.47

¹⁹³ Zekeriya Başkal, “Sezai Karakoç’un Şiirlerinde Modernlik Eleştirisi”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih -Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, C.17, s.2, Ankara, 2010, s.51–65

“Ben yağmuru çok seviyorum Bay Yabancı
Sizin ıslak saçlarınızı hiç sevmiyorum
Tunusluların saçlarına benzemiyor sizin saçlarınız
Bizim saçlarımıza benzemiyor sizin saçlarınız”¹⁹⁴

Bu çocuğun konuşturulması üzerinden Doğu Batı çatışması anlatılır. Batının sömürgeci anlayışı şiirde yer yer hissettirilir. Başta Tunus ve Cezayir olmak üzere, “Müslümanlar üzerindeki yabancı zulmüne karşı bir başkaldırının söz konusu olduğu”¹⁹⁵ şiirde, birbirine zıt olan bu iki kültür ve coğrafyayı karşılaştırır ve Batı’nın sömürgeci anlayışı eleştirir. Yağmur temizliği ve saflığı ifade eden bir unsur olarak şiirde taşınır:

“Melekler bir demir parçasının üzerine oturmuşlar
Her biri bir damla atıyor aşağıya
İşte yağmur bunun için yağıyor
Ben bunun için yağmuru seviyorum”¹⁹⁶

Şiirde bu küçük Tunuslu kızdan başka iki çocuk daha vardır. Birincisi kardeşi Ali, ikincisi ise amcasının oğlu Süleyman’dır. Doğu’yu temsil eden bu çocuklara karşılık “Bay Yabancı” diye seslenen bir işgalci Fransız subayı vardır. “Küçük kız, diğer iki çocuk adına konuşurken aslında bütün ezilmiş ve sömürülmüş milletler adına konuşur”¹⁹⁷

Burada Ali ile ilgili vurgulama çok önemlidir. Bay Yabancı’ya işgal ettiği ülkesinden çekip gitmesi gerektiğini söylemekten çekinen “Ali, ülkesine fiilen veya dolaylı yollardan tasallutta bulunan düşmanın varlığından önceleri rahatsızdır. O da

¹⁹⁴ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.47

¹⁹⁵ Turan Karataş, **a.g.e.** , s.228

¹⁹⁶ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.47

¹⁹⁷ Murat Kacıroğlu, “İkinci Yeni Şiirinde Öteki Dünya: Ortadoğu ve Afrika”, *Türkiyat Mecmuası*, C.21/Güz, 2011, s.200

onlardan kurtulmayı ister. Ama bilincin eyleme dönüştüğünü radikal bir tavırla ifade edememekte, çeşitli kaygılarla çekingen davranmaktadır. Bu çekingenliği ise giderek onu, düşmanıya uzlaşmaya doğru sürüklemektedir.¹⁹⁸

Şiirde Tunus özelinde Ortadoğu, Afrika ve Asya'yı da içine alan Doğu'nun kültürel ve tarihsel kodlarıyla Batı'nın kültürel ve tarihsel kodlarının farklılığı ve zıtlıkları da anlatılır. "O sırada Tunus İstiklal Savaşı sürüyordu. Ben de 'Ötesini Söylemeyeceğim' adlı bir şiir yazmıştım. (...) Derginin (Yeni Ay) orta sayfasında da o gün için aktüel olan Tunus¹⁹⁹ ve Cezayir İstiklal Savaşları için 'Bir Milletın Ba'sübadelmevti' adlı yazım vardı. İşte diriliş fikri bende o yıllardan itibaren oluşmaya başladı. (...) öte yandan Tunus ve Cezayir'in bağımsızlık savaşlarında Fransızlar'ın yaptığı zulüm ve katliamlar, halkın çektiği çile, bende, ancak metafizikten politikaya kadar geniş kapsamlı diriliş atılımının bir çıkış, bir kurtuluş yolu bulmaya imkan vereceği düşünceini doğurdu."²⁰⁰

Tunus özgürlük mücadelesi şiirde çeşitli imgeler üzerinden yapılır. "Bunlardan ilki 'yağmur' ve 'kirlilik' ilişkisiyle kurulur. 'Yağmur' şiir boyunca

¹⁹⁸ M. Fatih Andı, "Afrika Bağımsızlık Savaşlarının İkinci Yeni Şiirine Yansımaları ve Sezai Karakaç", Güneşe Tutulan Ayna, HAT Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 187-188

¹⁹⁹ **İslam ansiklopedisi**, cilt 41, s.392, Tunus sömürge dönemi: Fransızlar 1881- 1956 yıllarında Tunus'a yirmi bir vali tayin ettiler. Bunların içinde ilk vali Theodore Justin Dominique Roustan'dan sonra 28 Şubat 1882-23 Haziran 1885 tarihleri arasında valilik yapan Pierre Paul Cambon himaye adı altında sömürgeleştirme sürecini tamamladı. ... Tunus'taki Avrupalı sayısı giderek arttı. Toplam 148.000 Avrupalı bu topraklara yerleşti. Müslümanların sayısı aynı dönemde 1.700.000 kadardı. 1. Dünya Savaşı'nda Fransa sadece Tunus sömürgesindeki yerli gençlerden 63.000 kişiyi cephelere sürdü. Tunus'ta Fransız sömürgeciliğine karşı ilk düzenli siyasi hareket Abdülaziz b. İbrahim es-Sealibi'nin 1920'de kurduğu el-Hizbü'd-düsturi ile başladı. Ancak hareket içinde on beş yıl gibi kısa bir süre sonra ayrılımlar başladı. 17 Kasım 1942 – 13 Mayıs 1943 tarihlerinde 2. Dünya Savaşı'nın en kapsamlısı olarak bilinen Tunus Savaşı cereyan etti ve Almanlarla İtalyanlar geri çekilmek zorunda kaldı. Mücadelenin devam ettiği günlerde Almanlar, 1942'de Habib Burgiba'yı serbest bırakarak Roma'ya götürdüler. Ardından İtalyanların safına çekmeye çalıştılar, ancak başarılı olamayıp 7 Nisan 1943'te Tunus'a geri getirdiler. Habib Burgiba, Fransızlarla iş birliği yapmayı ülkesinin geleceği adına daha faydalı gördü. 26 mart 1945'te gizlice Sefakus'a, oradan Trablusgarp'a ve Arap Birliği'nin kurulduğu Kahire'ye geçti. Tunus'a 1947'de dönebildi. 1950 li yılların başında Tunus Beyi Lamine Bey denen emir bey bağımsızlık mücadelesini sürdüren gençleri destekledi. 20 Mart 1956 da Tunus bağımsızlığına kavuşurken hüseyini ailesinden gelen emin bey on dokuzuncu bey sıfatıyla Osmanlılardan kalan bir geleneği sürdürdü; 27 Temmuz 1957 tarihine kadar Tunus kralı oldu. Bu tarihte Tunus'ta cumhuriyet ilan edildi. Habib Burgiba ilk devlet başkanı olarak bütün yetkileri eline aldı. Bağımsızlık sonrası Avrupalılar artan baskılar üzerine şehri terk etmeye başladı.

²⁰⁰ M.Fatih Andı, "Afrika Bağımsızlık Savaşlarının İkinci Yeni Şiirine Yansımaları ve Sezai Karakaç", Güneşe Tutulan Ayna, HAT Yayınevi, İstanbul, 2010, s.184

Doğu'nun temizliğini vurgularken 'kirlilik' 'Bay Yabancı'nın yani Batı dünyasının bir özelliğidir. Tunuslu kızın yabancından istediği tek şey, kötülüklerini, ahlâksızlıklarını alıp gitmesidir.”²⁰¹ Kirli çamaşırları olan batılılardır.

“Kırmızı kiremitler üzerine yağmur yağıyor” “diye başlayan şiirde yağmur bütün şiir boyunca bir ortam oluşturucu, 'Bay Yabancı'lar ve onların 'tepesi demir' askerlerinin kirlettiği halihazırdaki duruma karşı koyuş ruhunun yeşertici bir metafizik yardım, atmosfer, bir ilahi rahmet ve sekinet, bir eylem bilinci fonksiyonuyla bir 'leit-motive' olarak tekrarlanmıştır.”²⁰²

“Kirli çamaşırları tahta döşemelerin
Üzerinde bırakmamanızı yalvararak isteyeceğim”²⁰³

mısralarında ifade edilen Batı'nın yani Fransa'nın emperyalist kültürü, Tunus'a yani Doğu'ya empoze edilen yaşam biçimleri 'kirli çamaşırlar' imgesiyle verilir. “Yağmur”, Doğu'nun manevî ruhunu, kaynağını dinden alan derin kültürünü temsil eder. Şair, şiir boyunca çeşitli karşılaştırmalar yaparak bütün bir İslam dünyasının ve medeniyetinin Batı'dan üstün olduğunu göstermeye çalışır. Şiirin sonunda ise, bu coğrafyaların Batı karşısındaki ezilmişliğinin biteceğine dair kuvvetli bir ümit ortaya konulur.

3.4.2.CEZAYİR

Sezai Karakoç'un “Ötesini Söylemeyeceğim”den sonra, 1958 yılında yayımladığı “Kutsal At” isimli şiirde, o dönemde Cezayirliilerin Fransa'ya karşı yürüttükleri bağımsızlık mücadelesi anlatılır. “At” imgesiyle Fransızlara karşı savaşıyan Cezayir halkını, bir sembol veya doğrudan kendi anlamı üzerinden

²⁰¹ Murat Kacıroğlu, **İkinci Yeni Şiirinde Öteki Dünya: Ortadoğu ve Afrika**, Türkiyat Mecmuası, C. 21/Güz, 2011, s.200.

²⁰² M.Fatih Andı, **a.g.e.**, HAT Yayınları, 2010, s. 185.

²⁰³ Sezai Karakoç, **a.g.e.**, s. 47.

Afrika'nın da sınırlarını aşarak bütün bir Ortadoğu coğrafyasını kasteder biçimde şiirin merkezine alır.

“Cezayir’in atları
Sever çılgınca Tanrı’yı ve insanı
Ne kırmızı ne kara kutsal
Cezayir’in atı böyledir
Siyah atlar ölür
Al atlar ölür
Cezayir’de atlar ölür”²⁰⁴

mısralarında doğrudan Cezayir atlarının özellikleri kişileştirilerek verilir. Bu atların Fransızlara karşı verilen mücadelede “ölen atlar” bu coğrafyada yaşanan dramın en büyük şahidi durumundadırlar. Fransızların Cezayir’de yaptığı zulme şiirin ikinci bölümünde yer veren şair, Cezayir halkının verdiği mücadelenin büyüklüğüne de vurgu yapar. Bu bir özgürlük mücadelesidir. “Ölüm” bu coğrafya için o dönemde hayatın neredeyse tek gerçeği olmuştur. Artık, “ölüler evlerden çıkmak” yerine evlere girmektedir:

“Ölüler evlerden
Çıkmaz girer
Gençlik açlık masalı
Kadınlar Cezayir’de
Fransa anlamıyor”²⁰⁵

Yukarıdaki mısralarda Fransızların Cezayir halkına yaptığı zulmün boyutlarına dikkat çekilir. Ancak Fransa'nın anlamadığı şey, bu insanların giriştikleri mücadeleden vazgeçmeyecekleridir. Şiirin ikinci bölümünün bütününde “ölüm” kavramı üzerinden Cezayir’in bu trajik, trajik olduğu kadar da onurlu mücadelesi vurgulanır:

²⁰⁴ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.84

²⁰⁵ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.85

“Cezayir’de atların
Gördüğünü kimse görmedi
Kimse bu ölümlerle
Cezayir’li gibi
Ve Cezayir’li kadar
Ölmedi”²⁰⁶

Bu bölümde de yine “atlar” üzerinden Cezayir’de yaşanan insanlık dramına dikkat çekilir. Atlar burada yaşanan dramın en büyük şahididirler. “Kutsal Atlar” şiiri de, “Ötesini Söylemeyeceğim” şiirinde olduğu gibi coğrafyanın geleceğine ve kaderine yönelik ümitlerin canlı olduğu bir ruh hâliyle sona erer.

“Gidelim gidelim Cezayir’e
Dağları kıvrık kıvrım şehir
Ölümü ikiye bölen nehir
Orda akar aşka kine ve zafere”²⁰⁷

Cezayir konusu o yıllarda ülkenin içinde bulunduğu siyasi olaylara duyarlık geliştirerek sonrasında üstü kapatılmış bir konu değildir. Şair yıllar sonra “Sepet” adlı şiirinde de Cezayir’den bahseder. “Bu şiirde Cezayir’in yanına Filistin de eklenmiştir. Bu şiirde sepetler Cezayirli ve Filistinli annelerin çocuklarının düşmandan saklamak ve ondan kaçırmak için başvurduğu bir araç olarak anlatılırlar. Her ekmek sepetinin ardında, bir yandan bu iki milletin maruz bırakıldığı çaresizlik ve sefaleti, çektiği açlığı anlatan bir trajedi vardır.”²⁰⁸

Sezai Karakoç, Asya’yı Afrika’yı ve Ortadoğu’yu da içine alan Doğu coğrafyasına bir bütünlük içinde bakar. Bu bütünlüğü sağlayan güç ise İslam medeniyetidir. Coğrafyayı oluşturan ülkeler arasındaki siyasî farklılık ve ayrımlar coğrafyanın tabii olan sınırlarından farklıdır ve onun düşüncesinde siyasi ayrımlar

²⁰⁶ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.85

²⁰⁷ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.85

²⁰⁸ M.Fatih Andı, **a.g.e.** , “**Afrika Bağımsızlık Savaşlarının İkinci Yeni Şiirine Yansımaları ve Sezai Karakoç**”, Güneşe Tutulan Ayna, HAT Yayınevi, İstanbul, 2010, s.191

bir önem arz etmez. Bu ülkeleri dağılmış bir bütünün parçaları olarak gören şair, “ülkemiz bugünkü ülkemizden ibaret değildir. Çok daha geniştir ve o geniş ülkede yaşayan bir millet vardır. Bu millet, bir medeniyetin, İslam medeniyetinin toplumdur”²⁰⁹ diyerek bu birlikteliğin niteliğini ortaya koyar. Şairin Yüce Diriliş Partisi genel merkezinde kendi ifadeleriyle “Yüzyıldır ve hatta daha fazla zamandan beridir ki bitmeyen tek gündemimiz vardır; O da İslam ülkelerinin ve İslam milletinin dağılıklığıdır. Bu başına gelen en büyük felakettir ve bundan sonra meydana gelen felaketlerde ancak bu felaketin uzantıları ve detaydır. Batı, İslam dünyasına yönelik nihai işgali yapmak ve son darbeyi vurmak peşindedir. Bu durum tehditten de öte yaşadığımız gerçektir. Batı nihai işgali, son işgali yapmak peşindedir. Öyle bir işgal ki, bir daha İslam'ın dirilişi vaki olmasın, İslam haritadan silinsin. Hadise budur. Tehdit hatta tehditten de öte içinde yaşadığımız gerçek budur.”²¹⁰ diyerek İslam birliğine ilişkin fikirlerini bir kez daha zihinlerde tazelemiştir. “Bu bağlamda onun şiirinde çeşitli şekillerde yer alan Ortadoğu veya Afrika’yla ilişkin yaklaşımlarda, bu düşünce her zaman ilk plândadır. Diğer bir taraftan bu kadim coğrafyaların insanlığın medeniyet mirasının da kaynağı olduğu gerçeğidir. Sezai Karakoç da Cemal Süreya gibi Ortadoğu’yu medeniyetin doğduğu bir coğrafya olarak değerlendirir. Şiirleri dışında düzyazılarında da bu coğrafyaların önemi üzerinde duran şair, Doğu toplumlarının Batı karşısında kaybettiği üstünlüğü yeniden *diriliş* sayesinde geri alacağına ve bunda Ortadoğu’nun merkez olacağına inanır.”²¹¹

Ortadoğu’da doğan medeniyet geçici bir süreliğine Batı’ya kaymıştır. Gelecekte yeniden doğduğu topraklara dönecektir. “Ne medeniyet öldü ne de millet Ortadoğu’da. Sadece İslam ülkesi, Birinci Cihan harbinin şokundan henüz kurtulamadı. Ama medeniyetimiz de milletimiz de birkaç kere olduğu gibi içinde yeniden ayağa kalkmanın, yeni dirilmenin maya ve tohumlarını taşıyor”²¹² diyen Karakoç, Ortadoğu’yu İslam medeniyetinin doğduğu bir merkez olarak tarihsel

²⁰⁹ Sezai Karakoç, **Çıkış Yolu I-Ülkemizin Geleceği**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2008, s.70

²¹⁰ **Yücedirilis.org.tr**

²¹¹ Murat Kucuroğlu, **a.g.m.**, s.202

²¹² Sezai Karakoç, **Çağ ve İlham IV**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1986, s.24

derinliğiyle öne çıkarırken diğer taraftan da bütün İslam dünyasının “diriliş” merkezi olarak kuvvetli bir ümidin coğrafyası olarak değerlendirir.

3.4.3.MISIR

Mısır, yakın geçmişte yaşadığı karışıklık bir tarafa bırakılırsa İslam coğrafyası içinde güçlü devletlerden birisidir. Mısır birçok alanda İslam devletleri içerisinde iyi bir konumdadır ve günümüzde İslam’ın başkentliğini yapan bir merkez olarak görülmektedir: “Filmcilikte bizden çok ileri. Yazısını kaybetmediği, geçmişle ilgisini bizim kadar koparmadığı, Ezher’e sahip olmakta devam ettiği için, dejenere bizimki kadar olmamıştır. Orada da batıcılık ve sosyalizm, alabildiğine tahribat yapmış, ama bizimki kadar işler çığırından çıkmamıştır. Yazarları ve şairleri, sadece Mısırlılar tarafından değil, bütün Arap Âlemince okunuyor ve izleniyor. Yüzyıl milyonluk Arap Âlemi, bir nevi merkez olarak Kahire’yi görüyor.”²¹³

Mısır’ın Osmanlı’dan ayrılması ve bu kopuştan sonra güçlenmesi Karakoç’a göre İkinci Dünya Savaşı’nın olumlu sonuçlarından biridir.Şair, İkinci Dünya Savaşı’nı Allah’ın bir lütfu olarak görür, İslam ülkelerinde Asya ve Afrika’nın Avrupa’ya karşı isyan ve savaş bayrakları çekmesiyle beraber, tartışılmaz Batı değerlerinden kuşkulananın baş gösterişin ve bir Batı kritiğinin doğmaya başladığını söyler: “Ancak batının baskısından dolayı sesini tam anlamıyla çıkaramayan ikinci, üçüncü, dördüncü, kalite batılı bir kadro yapısı taşımaktadır. Bundan dolayı direniş ve değişim, yine batı tipi doktrin ve ideolojiler arasında yer ve yön değiştirme şeklinde ortaya çıkmış ve muhtevasını batı kaynaklarından çekmiştir. Her ülkedeki Amerikanizm veya Rus aşkı demokrasi veya sosyalizm, otokrasi veya anarşi düşkünlüğü tarzlarında ortaya çıkan düalizmin asıl kaynağı bu çoktan olup bitmiş adaptasyondan başkası değildir. Kendi kültür tezini, aydınını oluşturmaya çalışan İslam bir kez daha Batıyla karşı karşıya gelmiştir. İslam tezi İslam ülkelerinde böyle doğmuştur ve onun doğmasına engel olunamamıştır.”²¹⁴

²¹³ Sezai Karakoç, **Edebiyat Yazıları II**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2008, s.8

²¹⁴ Sezai Karakoç, **İslamın Dirilişi**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2008, s.21

“Ancak ikili çalışan ve üçüncü bir ihtimale yer vermeyen batılı kafalar bunu bir nevi faşizm gibi görseler de her İslam ülkesinde farklı bir adla ortaya çıkan bu hareket İslam Tezi’dir. Pakistan’da Mevdudi Hareketi, Mısır’da Müslüman Kardeşlerin davranışı, Türkiye’de Nurculuk ve Büyük Doğuculuk, İslam Dirilişinde ilk düşünce, inanç ve aksiyon akımlarıdır.”²¹⁵

Karakoç’a göre, İslam Dünyasının yeniden ayağa kalkması için Mısır’a büyük görevler düşmektedir: “İslam ülkelerinin uyanıp birleşmesi ve büyük bir birlik ve güç doğurması zarureti vardır. Liderlik tek bir ülkede toplanmayabilir. Pakistan, Türkiye ve Mısır ön planda olabilir. Ancak her halükarda, Türkiye’nin, bu birliğin oluşmasında ön planda bir yeri olduğuna şüphe yoktur.”²¹⁶

Batılı devletlerin kalkınmak adına kendi aralarında kurdukları Kuzey Atlantik Paktı, bugünkü adıyla Avrupa Birliği, devletlerin birbirlerini desteklemesi ve ilerlemesi esasına dayanır. Şair, Müslüman devletlerin de İslam Paktı kurması gerektiğini söyler ve bu birliktelikte de Mısır etkin rol oynamalıdır. “Arap dünyasındaki ayrılık, birleşip tek bir devlet kuramama ülkelerini felakete açık hale getirmiştir. Çünkü büyük bir Arap devletine Amerika’nın asker getirmesi ya da işgali kolay kolay mümkün olamayacaktı. Gökalpçılık, Baasçılık, Nasırcılık ve benzeri akımlar hep yerel düzeyde kalmış, “yaşamak için büyük olmak” zorunluluğunu hiç hesaba katmamışlardır. Suriye ve Irak, diktatörlüğün, İslam’a karşı oluşan en zalim ateşinde yanıp durmaktadırlar. Mısır, gözü hep batıda, kendi hazinesini küçümseyen bir insana benzemektedir. Filistin, Lübnan istila ve işgalin cehennemini yaşıyor. Ürdün’de bir afete uğramanın hafakanını yaşamaktadır. Afrika’daki İslam ülkeleri, Sudan ve Nijerya, uzak doğudaki İslam ülkeleri, Endonezya ve Malezya, hep aynı Batılılaşma batağında çırpınıp duran, kendini bir türlü bu kültür tutsaklığından kurtaramayan, kendi benlik ve kimliğini bulamayan ülkeler durumunda.”²¹⁷

²¹⁵ Sezai Karakoç, **İslamın Dirilişi**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2008, s.21

²¹⁶ Sezai Karakoç, **Tarihin Yol Ağzında İki Röportaj**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.59

²¹⁷ Sezai Karakoç, **Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.187

Karakoç şiirlerinde eski Mısır'ı anlatır. Onun şiirlerinde Mısır, Peygamberler diyarı olarak kendisine yer edinir. “Hz. Musa zamanı, Mısır’da uğurlu olanla olmayanın belirginleştiği zamandır. (*Hızır’la Kırk Saat*’in) Yirmi sekizinci bölümündeki şiir, uğurlu olanla olmayanın yaşamına ve Firavun çağı Mısırında Hz. Musa’nın gelişine kesitler koyar. Firavun ve halkı, bir değişim başlangıcındaki ürpertiye duymuştur. “Musa Saati” gelmiştir. Uğursuzluk saydığı kimi olayların oluşu, bu geliş Firavun’a duyurur. İsrailoğulları, Mısır karşısında, kutlu bir oluşun yankı yeri (ma’kesi) olmaktadır o zaman.”²¹⁸

“Musayla büyücüler karşı karşıya geldi
İsrail ve Mısır karşı karşıya geldi
Kızıldeniz bir ceylan derisi gibi gerildi
Kurumuş da olsa ağaçta
Bir can vardı ki
O can canlandırmayı
Musa’nın eli bildi
Ve ağaç cıvayı yendi
İnanç yendi bilgiyi”²¹⁹

Hz. Musa’nın mucizesine göndermede bulunan şair İsrailoğulları’nın bunun da kıymetini bilmediklerini söyler. “İsrailoğulları bir kez daha kutlu bir oluşa sahne olmaktadır ama bu, kendilerine uzanan eli bir süre sonra bırakma alışkanlıklarının sonu olmayacaktır.”²²⁰

İsrailoğulları arasından pek çok peygamber gelmiştir fakat onlar her peygambere zaman içinde çeşitli itirazlarda bulunarak eski alışkanlıklarına geri dönmüşlerdir. Kur’an-ı Kerim’de birçok ayette ve peygamberler tarihinin anlatıldığı birçok eserde İsrailoğullarının bu özelliğinden bahsedilmiştir. Sezai Karakoç da bu özelliğe vurgu yaparak;

“İsrail bir tarihi gece gezerek geçirdi

²¹⁸ Ebubekir Eroğlu; **Sezai Karakoç’un Şiiri**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.63-64

²¹⁹ Sezai Karakoç, **a.g.e.**, s.239

²²⁰ Ebubekir Eroğlu, **Sezai Karakoç’un Şiiri**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.64

Altını altın bildi
Gümüşü gümüş bildi
Elçiyi elçi bilmedi”²²¹

Mısramı kaleme almıştır. Bu şiirin sonuna doğru gelindiğinde kıyamet belirtileri iyiden iyiye ortaya çıkar ve günümüzde İsrail’in Filistin’de kan döktüğü anlatılır.

3.5.BATI

Karakoç’ta Batı, Doğu’nu karşısında sömürgeci bir güç olarak varlık gösterir. Batı Medeniyetinin geçirdiği krizleri tarihsel bir plan dahilinde sıralayan Karakoç, aslında Batı Medeniyetinin, Rönesans’la beraber bugüne geldiğini söyler: “Grek Medeniyetinin hazanında bir Roma, Romanın bağbozumunda bir Hıristiyanlık,Ortaçağın günbatımında bir Rönesans, Rönesans’ın altın noktasında bir Reform, Reformun arkasından aklın diktatörlüğü.”²²²

“Karakoç’un düşünce dünyasında veya şiirlerinde coğrafyanın ele alınışını incelemek, biraz da onun şiirinde medeniyet düşüncesinin izini sürmektir.”²²³ Sezai Karakoç’un eserleri büyük bir bütünü oluşturan parçalar gibidir. “Bu büyük eserin adına ‘diriliş’ diyoruz. Zaten kendisi de sadece eserleriyle değil büyük mücadelesiyle de düşüncesini bu ekseninde oturtur.”²²⁴“Sezai Karakoç’un eserlerinde insanlık tarihinin bir süreci vardır. Bu sürecin bütün dönemlerine ayna tutulmakta ve bu aynada yansıyanlardan yola çıkılarak içinde bulunulan yüzyılın karanlığı nasıl aşılabilir? in “Diriliş”i anlatılmaktadır.”²²⁵

²²¹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** s.199

²²² Sezai Karakoç, **Dirilişin Çevresinde**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.38

²²³ Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.846

²²⁴ Ali Haydar Haksal, **Eleğimsağmalarla Gök Anıtı**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2007, s.15

²²⁵ Ali Haydar Haksal, **ag.e.**, s.17

“Bu Avrupalılara mahsus, tek ırk, tek dil anlayışına dayanan “millet” (nation) kavramı, İslam toplumuna musallat olan azalacağı yerde gittikçe azan bir hastalıktır. Avrupa için irili ufaklı birçok derebeylikten milli birliklerini sağlama imkânını sağlayan millet kavramı için belki faydalı ve birlik oluşturucuyken, İslam toplumu için zararlı ve çözücü bir etki oluşturacaktı. Çünkü Abbasiler, Selçuklular ve Osmanlılar çok ırk ve dilin bağdaştığı çok cepheli bir millet fikrinin devletini gerçekleştiren büyük devletlerdir. Tek dil, tek ırk esasına dayalı bir devlet yoktu.”²²⁶ Karakoç; 20. yüzyılda İslam ülkelerinde de Batı tipi (millet) üretilmek istendiğini, o yüzden suni devletler ve devletçikler doğduğunu, bugün İslam dünyasını kıvrandıran buhranın temelinde, kendi büyük millet ve medeniyetine bağlı millet anlayışını kaybedip yerine bu irili ufaklı suni ve taklit işi millet denemelerinin konmasının yattığını düşünür.²²⁷ Oysaki İslam, “millet” fikrine dayanmaktadır ve Avrupa’daki milliyet anlayışından çok uzakta ve ilerdedir. Parçalanan İslam devletleri İslam milletinin bugün yaşadığı krizin dış nedenlerine değinirken Karakoç, Batı’nın Rönesans öncesi coğrafi keşiflerle Müslümanların elinde bulunan İpek Yolu ticaretini zamanla denizlere kaydırıldığını, bunun da İslam âleminin uzun sürede fakirleşmesine sebep olduğunu düşünür. Bu keşifler sadece ekonomik sonuç doğurmamış, askeri sonuçlar da doğurmuştur. Denizcilikte ilerleyen Avrupalıların Çin ve Hint’i sömürgeleştirilmesi, İslam âlemine akan zenginliğin yönünü kendinde çevirmiştir. Denizlerde sağlanan bu üstünlükle, İslam âlemini kuşatıp, en son, Birinci Dünya Savaşı’nda paramparça etmişlerdir.²²⁸

Karakoç’a göre, insanlık medeniyetin kökleri İslam medeniyetidir. Müslümanların geliştirdiği tarih, coğrafya, teknoloji, denizcilik, bilgi ve tecrübeleri gibi müspet ilimler olmasaydı ve bunlar temel alınmasaydı Avrupalılar sanayilerini ilerleterek zaferlerini elde edemezlerdi. Avrupalılar mülkiyeti İslam Medeniyetine ait bilgi ve usul birikiminden yararlanarak bu sonuca varmışlardır. Avrupalıların bu girişimi, “zaruretin, vahşetin ve cehaletin verdiği bir cesaret ve maceraperestlik ve gözü peklik sonucunda olmuştur. Müslümanlarsa zengin ve medeni olduklarından,

²²⁶ Sezai Karakoç, **Yapı Taşları Ve Kaderimizin Çağrısı II**, Diriliş Yayınları, İstanbul , s.88

²²⁷ Sezai Karakoç, **Günlük Yazılar Iv:Gün Saati**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s,172

²²⁸ Kadir Analay, **a.g.t.** , s.30

bu tür meçhullerde hazine aramaya yeltenmemişlerdir. Avrupalıların bu teşebbüsünü boşa harcanan bir emek ve zahmet saydılar, küçümsediler. Bu gözlem ihmali, içe kapanıp kendi ruhunun zenginliğini temaşaya kapılma aşırılığı, dış dünyayı gereği kadar izleyip kontrol edememe, değişimi tam değerlendirememeye İslam dünyasına pahalıya mal olmuştur.”²²⁹ Ancak Karakoç, “Batı fazla gurura kapılmamalıdır.” der. Çünkü milletlerin ve medeniyetlerin parladıkları çağları yaşadıkları gibi, söndükleri çağları da yaşamalarının kaçınılmaz olduğunu şu şekilde dile getirir: “Şüphesiz düşmez kalkmaz olan Allah’tır. İnsanlar düşebilir. Kaderde bu da vardır. İslam Âlemi gurura saplanmasın diye bu duruma düşmüş ve kaderin hikmet kılıcıyla, tevazu yeniden bulsun, dini yeniden bulsun da ölmüşken yeniden diriliş gibi olsun diye de geçici olarak bu uçuruma yuvarlanmış olabilir. İslam’ın, önümüzdeki üçüncü miladi bin yılda yeni bir gelişimi ve yücelişi olsun diye, ona özlemle dönebilmemiz için, kaderin cilvesiyle Babil esareti gibi bir zillet çukuruna itilmiş olabiliriz. Bu önemli değil. Yeter ki, ayağa kalkalım, üstümüzdeki toz toprağını silkeleyelim.”²³⁰

“Bana ne Paris’ten
Avrupa’nın ölkü mezarlığından
Moskova’dan Londra’dan Pekin’dan
New York
Bütün bu türedi uygarlıklar umurumda mı
Birazcık Roma’yı hesaba katabilirdim
Ama Roma
Kendi kendini inkar edip durmakta
Buz gibi eriyerek
Bir kokakola
Veya bir votka bardağında”²³¹

3.5.1.ROMA

Sezai Karakoç’un şiirinde ve fikri yazılarında batılı devletler arasında en dikkate değer bulunan Roma’dır. Bunda Roma’nın eski bir uygarlık olmasının payı

²²⁹ Kadir Analay, **a.g.t.** , s.31

²³⁰ Sezai Karakoç, **Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.83

²³¹ Sezai Karakoç, **a.g.e.**, s.426

şüphesiz ki yadsınamaz. “Roma, Bizans, Abbasi ve Osmanlı Devletleri uzun ömürlü devletlerin mükemmel örnekleridir. Boyutları, milletleri, nüfusları büyük olan bu devletlerde birçok din ve mezhep bir aradadır.”²³² Ayrıca İstanbul’a hakim olmuş bir imparatorluk olmaları sebebiyle de şair onları bu coğrafyadan dışlayarak ötekileştirmez:

“İstanbul ve Roma’nın silüetleri
Ve önlerinde
Yeşil sancaklı sultan tuğları”²³³

Sezai Karakoç, hemen herkesçe bilinen *Sürgün Ülke’den Başkentler Başkentine* adlı şiirinde Batı’yı “türedi uygarlıklar” olarak niteler. Roma’yı da eski bir medeniyet olması sebebiyle dışarıda tutmaya çalışsa da bu medeniyetin de diğer köksüz uygarlıkların rüzgârıyla kaybolmaya yüz tuttuğunu ifade eder. Karakoç, Roma medeniyetiyle İslam Medeniyetinin de hesaplaştığı ve bir ölçüde onlardan yararlandığını söyler. Şair, bu yararlanmayı kişilikli bir yararlanma olarak görür. Rönesans ve sonrası Batı Medeniyetini değerlendirirken, Batı Medeniyetini Grek ve Roma Medeniyetlerinin bir dirilişi, hem Endülüs yoluyla İslam Medeniyeti öğrenciliği sonucunda oluşmuş bir uygarlık denemesi olarak niteler ve kimi tarih ve medeniyet filozoflarının onu orijinal bir medeniyet olarak bile görmediklerini vurgular. “Yeni kurulan İslam Medeniyeti, Grek düşüncesi ve Roma Medeniyeti ile karşılaştı. Büyük bir sınav oldu bu karşılaşma. Başarıyla verdi bu sınavı ve uzun süre eşine erişilmez bir parlaklıkla gerçek medeniyeti temsil etti. Ancak, Rönesans’tan sonra İslam Medeniyetinden de ders almış olan Batı, antik medeniyetini diriltme denemesine girişti. Yeni bir durum doğdu. Bir yandan İslam Medeniyeti, kendi iç bunalımını yaşarken, Yeni Batı Medeniyetinin baskısı altında kaldı. Bugün İslam dünyasında yaşanan kriz, iç ve dış bunalımın birleşmesinden kaynaklanmaktadır. Köklü bir bunalımdır.”²³⁴

²³² Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu III*, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.83

²³³ Sezai Karakoç, *a.g.e.*, s.229

²³⁴ Sezai Karakoç, *Düşünceler I*, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.19

Karakoç'a göre, Rönesans'la beraber medeniyet atılımını gerçekleştiren Batının metafizikten koparak, maddeci anlayışa sarılması Batı bunalımını örnekleyen esas etkindir. "Rönesans, İslam Medeniyeti karşısında, eski Roma ve Yunan'ın, Hıristiyanlığı da büsbütün gözden çıkarmadan, onu, yolunmuş ve soyulmuş, uslandırılmış bir duygu eğitimi indirgeyen daha çok maddi bir diriliş denemesidir. Ve yüzyılımızda artık bu denemenin de sonu gelmeye yüz tutmuştur."²³⁵

"Roma zamanı diri tutmakta tarihten faydalanıyordu. Bu, bir nevi, zamanın kendi kendisiyle karşılaşmasıydı. Bir anlamda zaman kendi üstüne katlanıyordu. Bir açıdan tarihle zamanın eşleşmesidir Roma. Roma'da zamanın yaşatıcı besini, tarih savaş ve zaferdi. Savaş ve zafer yoksa zaman durmuş demektir, yoktu adeta. Adeta zaman Roma'da daha geçmeden tarih oluyordu. Böylece zaman nerede bitiyordu, tarih nerede başlıyordu, ayrılmıyordu."²³⁶

"Bu uygarlık bunalımı kaynağını, Batı Uygarlığının Rönesans'la başlayan son varyasyonunun açılım imkânını artık tüketmeye başlamış bulunmasından almaktadır. Beş yüzlük gelişme ve açılmadan sonra, modern Batı, nefesinin kesilmeye başladığını duyuyor. Metafiziği ikinci plana atış, arkaik batı medeniyetinin yendiği doğuş biçiminde olan bu gelişmeyi uzun ömürlü kılmayan, ana faktördür. Maddeci akıl, dengede durması gereken fizik-metafizik ilişkisini bozmuş; usul esası, pratik, teoriyi, araç, amacı, yapılan yaparı boyunduruğu altına almaya başlamış; tekniğin, insan ilişkileri ve bilimleriyle orantısız bir güç düzeyine erişmiş, insanın dünya ve zaman içindeki konumunu yeniden absürditenin pürtük yüzüyle karşılaştırmış; onu, varoluşunu yeni ve güvenli bir anlama kavuşturmuş "tasa"sıyla sarsmıştır. Batı'nın bu teknik şoku, yer yuvarlığının her noktasında idrak edilerek, bunalım, sadece Batı için söz konusu olmamış, belki yüzyıllardır uyku içinde ezilen ve sömürülen Asya, Afrika

²³⁵ Sezai Karakoç, **Çağ ve İlham IV**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1996, s.25

²³⁶ Sezai Karakoç, **Kıyamet Aşısı**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2013, s.65

lkelerinin, beyaz, sarı, siyah, esmer tenli insanlarını yeni bir yol aramaya, bilinçli, bilinçsiz, yöneltmiştir.”²³⁷

“Batı, temeli olan Roma’dan, dünyaya hâkimiyet ilkesini aldı. Dünyaya düzen verme ideali vardı Romalıların. Romanın kş, Batılıların ruhlarında, şuuraltılarında geçen bir kompleks doğurdu. Yani ondan sonraki bütün Batı toplumları, hep Roma’yı gerçekleştirmek istemektedirler. En son, arlık, faşizm, nazizm ve hatta komünizm de aslında Roma’nın başka bir şekilde dirilmesi idealiydi. Günümüzde Amerika da, bile başka şekilde, yeni bir roma gerçekleştirme olayıdır. Dünyanın Yeni Düzeni deniyor. Yeni Düzen derken, yine Roma’yı gerçekleştirmek istiyorlar.”²³⁸

“Avrupa medeniyeti kaynaşamadığı Asya ve Afrika ile bir türlü anlaşamamıştır. Dünyadan bu soyutlanış iki dünya savaşıyla beraber bir patlama şeklinde ortaya çıkmıştır. Ancak Avrupa, “Bir asil gibi bile intihara gitmedi; kimseye zarar vermeden bir kılıcın üzerine atlayarak kendini ortadan kaldırma yolunu semedi; kendi yanarken, neron gibi Roma’yı da beraber yaktı.”²³⁹

3.5.2.LONDRA

En büyük imparatorluk olan ve en büyük iki zafer kazanmış olan İngiltere’nin ve dünyanın en büyük devletlerinden olan, en büyük orduya ve nükleer gücüne sahip olan Rusların bugün içine düştükleri bunalımın asıl nedeni olarak zulüm ve hileye dayanan medeniyetler olmalarını gören Karakoç, kuvvete inanan, tapan medeniyet, millet, bir devlet oldukları için bu duruma gelmiş oldukları tespitinde bulunur.²⁴⁰

²³⁷ Sezai Karakoç, **İnsanlığın Dirilişi**, Diriliş Yayınları, İstanbul , s.140.

²³⁸ Sezai Karakoç, **ıkış Yolu I**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.8

²³⁹ Sezai Karakoç, **İslam’ın Dirilişi**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.8

²⁴⁰ Sezai Karakoç, **ıkış Yolu III**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.35–36

Karakoç'a göre, Amerika olsun, Avrupa olsun bir müddet daha gelişme gösterse bile, belli bir dönemden sonra, büyük bir değişim göstermezlerse, onları da bizim geçirdiğimiz kriz gibi bir kriz beklemektedir.

“Leyla’yı götürüp Londra’nın ortasına bıraksam
Bir bülbül gibi yaşamasını bilmez çocuktur”²⁴¹

Leyla İslam medeniyetinde çöl iklimini çağrıştırır. Hepimizin bildiği bu hikayede susuzluk, sonu yokmuş gibi uzayıp giden kum yığınları ve yakıcı güneş aşkın şiddetinin hissedilmesi açısından önemli bir fon oluşturur. Leyla adeta tekleşir. Burada şairimiz Leyla’yı bu çöl ikliminden ve Doğu’nun bağrından çekip alır; onu modernizmin merkezi olan bir mekana ,Londra’ya, götürür. Şekil zemin ilişkisini tepetklak eden bu eylemde Leyla yine aynı Leyla olarak kalır.

Şair, Londra’nın dışında Venedik, Polonya, Peşte, Paris, Roma, New York gibi şehirlere de yer verir. Şair, batı şehirlerini ‘türedi uygarlıklar’ mekânı olarak görmektedir. Bunlardan Roma’yı, bir medeniyet şehri olma iddiasından dolayı ayrı tutma isteğine rağmen onun da ‘kokakola ve votka’nın temsil ettiği çağın eğlence hayatı içerisinde yok olmasından dolayı, kayda değer bulmadığını ifade eder. Karakoç, Batı ülkelerinden/şehirlerinden bazılarını, Polonya ve Peşte’yi, oralarda yaşanan siyasî olaylar dolayısıyla ele alır ve bu olaylar üzerinden bir düşünce geliştirir.

“Karakoç, Batı uygarlığının eskide bir diriliş unsuru ve gücü bulamayacağını, onun için eskinin ancak ‘müzelik’ değer taşıdığını ancak İslam medeniyetinin ‘değerbilirlik’ cihetinde kendi medeniyet köklerinden yeni bir ‘diriliş’ gerçekleştirebileceğini vurgular.”²⁴²

²⁴¹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.56

²⁴² Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.876

3.5.3.MACARİSTAN

Karakoç'un Batı coğrafyası bağlamında şiirine farklı bir yaklaşımla taşıdığı ülke Macaristan'dır. 1956 yılındaki Macar ayaklanması, şairin 'Kan İçinde Güneş' başlıklı şiirine konu olur. Karakoç, şiirinde, düşünce dünyasında ve diğer şiirlerinde Batı medeniyeti hakkında dile getirdiği eleştirilerden öte, zulme uğrayan bir millete destek olma hassasiyetini ortaya koyar:

“Peşte bir kan çemberi
Işıklı çemberler içinde ölüler”²⁴³

Şair, Macarların mücadelelerinin büyüklüğüne vurgu yapar ve şiirinin isminde de kullandığı 'kan içinde güneş' imajı etrafında bu milletin kazanacağı zaferi haber verir:

“Ve güneş yavaş yavaş yükseliyordu Peşte dağlarında
Ve kan pırıl pırıldı
Kızgın ve kaynar
Bir güneş yanıyordu kanda
Küçük fakat sağlam”²⁴⁴

Şairin Macar ayaklanmasını bu mısralarla şiirine taşıması ve yüceltmesi, onun medeniyet algısında çok önemli bir göstergedir. Şair insanlık adına yapılan bütün mücadelelerin tarafı olur. Bu şiirin kaleme alınması da göstermektedir ki Karakoç'un Batı karşıtlığını, duygusal tepkilerle temellendirilen bir 'batı düşmanlığı' değil, entelektüel cehdin sonunda şekillenen bir tepki olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Şair, zulüm gören, Batılı bir coğrafyaya ait olsa dahi, onun yanında yer alır. Bu da onun medeniyet algısının, medeniyetlerin insana verdiği konum etrafında şekillendiğini göstermektedir.

²⁴³ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.75

²⁴⁴ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.77

3.5.4. AMERİKA

Modernleşme bir kavram olarak 17. yüzyıldan beri Batı'da 18. yüzyıldan beri de bizim coğrafyamızda tartışılmaktadır. Osmanlı'nın yıkılış döneminde aydınların tartıştığı ve savunduğu hemen hemen her ideolojinin belki de tek ortak yanı bir şekilde Batı'nın bazı değerlerinin alınmasıdır. Türkçülük, İslamcılık ve Batıcılığın tek buluşma noktası Batı'nın belli değerlerinin topluma kazandırılmasıdır. Sezai Karakoç Amerika'yı dünyaya modernizm pompalayan bir merkez olarak değerlendirir.

Sezai Karakoç modernliğin toplumu ve toplumun bir üyesi olan bireyi ister istemez değiştirdiğini düşünmektedir. Şaire göre bu değişiklik sonucu yeni bir duyuş, yeni bir ifade tarzı ortaya çıkar. Başka bir ifadeyle toplumdaki ve bireydeki değişimi ifadelerdeki değişimden takip etmek mümkündür. Modernlik eleştirisinin en çok üzerinde durduğu konulardan biri Batı'nın tek bir tarih tanıdığı, bu tarihin de kendi tarihi olduğu, tek bir toplum yapısı tanıdığı ve dünyadaki bütün toplumların bu modele benzemek zorunda olduğu şeklindeki anlayışıdır. Bu anlayışa göre insanlığın her açıdan ulaştığı en yüksek zirve Batı medeniyeti, özellikle de Amerika'dır.

Karakoç, Amerika'nın kapitalist bir anlayışla dünyaya baktığını söyler: "Amerikan liberalizminden doğmuş kapitalizm bir gurur psikozudur. "Küçük tepeleri ben yarattım" psikozu."²⁴⁵ "Liberalizm, kapitalizmin fonudur. Sosyalizm ise komünizmin fonudur."²⁴⁶ "Kapitalizm, Tekelcilik insanı sömürme, ülkeleri köleleştirme, dine karşı bağlılığı kemirme, paraya ve insana taptırma gibi insanı küçülten, alçaltan yozlaştırmaların kaynağıdır bu akım."²⁴⁷ Dünyanın süper gücü olarak varlığını devam ettiren Amerika temelde insan sömürmesine dayanır ve zenginliğini de buna borçludur.

²⁴⁵ Sezai Karakoç, *Diriliş Çevresinde*, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.61

²⁴⁶ Sezai Karakoç, *Diriliş Çevresinde*, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.89

²⁴⁷ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I*, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.146

“Ve Irak ve İran’ın
Canım şehirlerine ağlayayım
Ölen kadınlarına ve çocuklarına ağlayayım
Avrupa’dan Rusya’dan Amerika’dan
Kan pahasına alınmış
Ölüm kusan silahlarına”²⁴⁸

Şair bu şiirinde Amerika’nın, Avrupa’nın, Rusya’nın sömürge anlayışına değinir ve İslam ülkelerinin haline üzülür. Yeni yetişen nesilleri de savaşçı bir zihniyette olmaları yönüyle şiirine taşır:

“Bir çocuk doğdu Amerika’da
Bir zenci zincirinin şiiri
Ve bir çocuk Avrupa’da
Radyo bulucusunun dedesi
Savaş koparan çocuklar
Şairler sultanlar müneccimler
Bu gece doğdu”²⁴⁹

Bu mısraların devamında anlıyoruz ki savaş koparan çocuklar Batı’nın çocukları; şair, sultan, müneccim çocuklar ise İslamiyet’in en önemli merkezlerinden biri olan Mekke’nin çocuklarıdır.

Karakoç’a göre “Amerika, dünya ve insan kaygısı bir yana, kendisinin kaygısını anlayacak kompleks bir ruh idrakinde değildir.”²⁵⁰ Şaire göre, İslam âlemi, çok büyük bir kargaşa içindedir. Amerika, Körfez Savaşı’nın arkasından “Yeni Düzen” adı altında Ortadoğu’ya yeni bir şekil vermek istemektedir. “Yeni Dünya Düzeni” içinde Ortadoğu Barış Düzeni gibi bir isim altında verilmek istenen şekil, aslında emperyalist düzenin yumuşak kelimelerle ifade edilmiş şeklinden başka bir şey değildir. Gerçekte, İslam ülkelerinin, belli bir isim altında Amerika ve biraz da Batı yararına sömürülmesi hedef alınmıştır. Karakoç, bu hedefi gerçekleştiremeyeceklerini düşünür. İki dünya savaşı ve Körfez Savaşı bu ülkelerde çok büyük değişimler yapmış, ruhlarda kimi zamanlar yaralar açmış, kimi zaman

²⁴⁸ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.642

²⁴⁹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.266

²⁵⁰ Sezai Karakoç, **Günlük Yazılar II Sütun**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.267

büyük özlemler doğurmuştur. Bu yüzden Amerika'nın ve Batı'nın Ortadoğu'ya önceden tasarladığı klasik şekil verme arzularının gerçekleşmesini olanaksız bulur.²⁵¹

3.6.UZAKDOĞU MEDENİYETİ

Sezai Karakoç, az da olsa Uzakdoğu coğrafyasına şiirlerinde yer verir. Bu coğrafyada Çin ve Hint'ten ülke, daha doğrusu bir kültür coğrafyası olarak bahsedilir. Bu kültür coğrafyasının yaşadığı çalkantıya değinen Karakoç: “İnsanlık tümüyle bir buhran içinde kıvranıp duruyor. Kimi medeniyetler bitiş acısını çekmekte (eski Çin ve Hint inanç ve yaşayışları), kimisi eski ateş ve harareti kaybetmenin, küllenmenin ve külle, ölü toprağıyla örtülmenin azabını yaşamakta (bizim medeniyetimiz), kimileri de sığığın, suyun dibinin çabuk görünmesi, sınırlarına ulaşma sıkıntısı ve korkusuyla ürpermekte (Marksist dünya dâhil Batı Medeniyeti)”²⁵² diyerek eski medeniyetlere göndermelerde bulunur.

Batı'nın Uzakdoğu uyarlıklarına da el attığını söyleyen Karakoç, bu toprakların da Batı için sömürge olmaktan öteye geçemeyişini anlatır. Coğrafi keşifler sadece ekonomik sonuç doğurmamış, askeri sonuçlar da doğurmuştur. Denizcilikte ilerleyen Avrupalıların Çin ve Hint'i sömürgeleştirmesi, İslam âlemine akan zenginliğin yönünü kendine çevirmiştir. Denizlerde sağlanan bu üstünlükle, İslam âlemini kuşatıp, en son, Birinci Dünya Savaşı'nda paramparça etmişlerdir.²⁵³

Uzakdoğu'ya ve Afrikalılara yönelik çağrısında Karakoç: “Buda'yı tanrılaştırma, inek kültü, imparatorun güneş-tanrı soyundan gelmesi, tenasüh gibi inançlarıyla bu doğu dinleri er geç ölmeye mahkûmdu. Bugünkü kültür değişmeleri bu ölümü hızlandırmıştır. Bu tür kültürler bir kere ölünce bir daha da dirilemezler. Çünkü sağduyuya, gerçeklere aykırıdırlar.” demektedir. Din ve tanrı tanımazlara

²⁵¹ Sezai Karakoç, *Tarihin Yol Ağzında İki Röportaj*, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.35-36

²⁵² Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar III Sûr*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1997, s.32

²⁵³ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I*, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.119

yönelik çağrısında Karakoç, Çin ve Rusya gibi eski dindar ülkelerde çağın başından beri yayılmaya başlayan Komünizm’ in dine karşı olan tutumunun sığılına işaret eder ve bu duruma son vermekle kurtuluşlarının mümkün olabileceğini belirtir.²⁵⁴

“Marksizm, farkında olarak, olmayarak, Batı’nın başarı yanına bir tepkiydi. O ‘eziş’e tepki olduğunu iddia ediyordu. Çünkü Batı’nın başarısı, ezişi demektir. Rusya ve Çin’de sahiplenilmesinin nedeni, bu ülkelerin Batı’dan öğ alabilecekleri bir sistem arayışından başka bir şey değildir. Ayrıca I. Dünya Savaşı da gösterdi ki Batı’nın yeni bir saldırısının bu ülkeler için hiç de uzak olmadığı da anlaşılmıştır. Bugün Rusya ve Çin’de hâkim olan psikoloji şudur: Rusya ”Batı’nın bende gözü var, o halde ben ona göz koyayım.”; Çin “Batı beni ezdi; o halde ben de onu ezeyim.”²⁵⁵

“İnsanlığı kurtaran İslam, bugün, kendi büyük krizini atlatıp yeniden dirilirse, bundan insanlığa zarar değil, büyük fayda gelecektir. İnsanlık, gerek Batı’sı ve Doğu’suyla gelip bir noktada tıkanmış kalmıştır. İşte bu tıkanma noktasının aşılışı İslam Medeniyetinin dirilişiyle olacaktır. İslam Medeniyetinin dirilişi, Batının da yararınadır. Çünkü onu, felakete, trajediye götürecek olan ihtiraslardan koruyacaktır. Gerek hırslı Batı gerek de hızla büyüyen Çin tehlikesini sınırlandıracak olan Ortadoğu’da doğacak olan “Büyük İslam Süper Gücü”dür. Çünkü İslam, geçmişte imtihan vermiş bir medeniyettir. Yüz akıyla vermiştir imtihanını. Güçlü olduğu zaman insanlığı ezmemiş, ihya etmiştir.”²⁵⁶

Sezai Karakoç Hızır ile Kırk Saat şiirinde Uzakdoğu’dan bombalanması dolayısıyla bahseder. İnsanlığa zararı dokunan her eylemin karşısında olan şair Amerika’nın Japonya’ya attığı atom bombasını hatırlatır:

²⁵⁴ Sezai Karakoç, **İslamın Dirilişi**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.62-63

²⁵⁵ Sezai Karakoç, **Günlük Yazılar I Farklar**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.112-113

²⁵⁶ Sezai Karakoç, **Tarihin Yol Ağzında İki Röportaj**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.38

“Ay bölündü gece gezimiz gibi
Kopmamak için direnen bir nar kadar bile direnemedi
Solunda ölen çocuk Hiroşima Nagazaki
Sağında bir Cebrail kelebeği”²⁵⁷

Bu mısralarda Hiroşima, II. Dünya savaşında yaşadığı bombalamaya gönderme yapan Karakoç bunun dışında bu coğrafyaya ait kültürel veya tarihi herhangi bir çağrışımında bulunulmaz. Ancak Çin ve Hint’i şair, kültürel kimlikleriyle şiirine taşır. Tarih ve çağlar içindeki yerimizi bulmak ve mevcut durumumuzu daha ileriye taşımak için bizden önceki veya bizden sonra meydana gelen uygarlıkları iyice tanımamız çok faydalı olacaktır. “Alinyazısı Saati’nde, Müslümanları hem Batı’ya karşı hem Doğu’ya karşı uyarır. Şair, bütüncül yaklaşım içerisinde Batı’yı tümünden kötüleme veya Doğu’yu tümünden yüceltme yoluna gitmez. Bu iki coğrafyaya da analizci bir yaklaşımla yaklaşır ve ortaya koyduğu medeniyet tasavvuru çerçevesinde değerlendirir. Nitekim bu çerçevede doğu medeniyetinin temsilcilerinden kabul edilen Çin ve Hind medeniyetlerini şu mısralarla tenkit eder:”²⁵⁸

“Çin, psikolojik incelikler ve duyarlıklar uygarlığı
Gerçekte mahrumdur hakikatın metafizik cevherinden
Onlar ne kadar batılı görünüm alırlarsa alsınlar
Yine Çinlidirler. Ayinleridir sabah akşam jimnastiği
İdealleri, bütün dünyayı istilâ
Kumların çölleri istilasası gibi
Ve Hint, ne kadar metafizik görünümlü olursa olsun
Dinleri ve uygarlıkları: düşüncenin gölgesi duyarlık üstünde
Semboller tabiatın soyutlanışından
Onların da dünyayı istilâ niyetleri
Suların ovaları istilâsı gibi”²⁵⁹

²⁵⁷ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.255

²⁵⁸ Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.878

²⁵⁹ Sezai Karakoç, **a.g.e.** , s.667

Karakoç'un medeniyet tanımı içinde geliştirdiği Diriliş düşüncesi, bütün İslam devletlerinin bir çatı altında toplanmasını öngörür. Tarihte de buna en güzel örnek Osmanlı'dır: "Osmanlı gerçeği, aslında, İslam Medeniyeti gerçeğidir. Ondan ayrı olarak düşünülemez. Osmanlı Medeniyeti, İslam Medeniyetinin bir varyasyonudur. Ama her varyasyon gibi onun da kendine mahsus bazı tafraları vardır. Bir uçta Endülüs, öbür uçta Maverâünnehir ve Hint-İslam medeniyetleri, Dört Halife Devri, Emeviler, Abbasiler devrinde oluşan merkezi medeniyet, daha sonra da Selçuk ve Osmanlı Medeniyetleri, Büyük İslam Medeniyeti kompozisyonunu oluştururlar. Bu gerçeği görmeden, yani İslam'dan koparmaya çalışarak ya da İslam'ın temel olma özelliğini bir kenara iterek bir Osmanlı portesi ortaya çıkarmak mümkün değildir. Osmanlılar denilen atalarımıza "siz nesiniz?" diye sorduklarında "biz Osmanlıyız" demezlerdi, "biz müslümanız" derlerdi."²⁶⁰

"Sezai Karakoç, Çin'in de Hint'in de insanlığa 'diriliş'i getirecek bir medeniyet niteliğinden mahrum olduklarını iddia eder. Şair, Çin medeniyetini kumların çölleri istilasına benzeterek bu medeniyetin insanlık için bir 'hayat emaresi' içermeyeceğini ileri sürer. Aynı şekilde Hind'in insanlıkla kurabileceği ilişkinin suların ovaları istilâsı gibi olacağını söyleyerek Hind'in de diriltmekten ziyade öldürmek sonucunu doğuracağını iddia eder. Ayrıca şairin söz konusu iki medeniyetin insanlıkla kuracağı ilişkiyi 'istilâ' kavramı etrafında değerlendirmesi de bir tavrı göstermesi bakımından dikkat çekicidir."²⁶¹

Din ve Tanrı tanımazlara yönelik çağrısında Karakoç, Çin ve Rusya gibi eski dindar ülkelerde çağın başından beri yayılmaya başlayan Komünizm'in dine karşı olan tutumunun sığlığına işaret eder ve bu duruma son vermekle kurtuluşlarının mümkün olabileceğini belirtir.²⁶²

²⁶⁰ Sezai Karakoç, **Edebiyat Yazıları II Dışımızın Zarı**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.21

²⁶¹ Sezai Coşkun, **a.g.m.**, s.878

²⁶² Sezai Karakoç, **İslam'ın Dirilişi**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.63.

“Çin’de de eski çağlarda iptidai komünizm dinleri görüldüğüne dikkat çeken Karakoç, bugün Rusya ve Çin’in bu doktrini batıdan öç almak için bir alet olarak kullandığını söyler. İnanç bakımından oldukça zayıflamış bulunan, inançsızlığın ilk merhalesini daha önce geçirerek, adeta ahir zamanı hatırlatan yeni ve kesin dinsizlik ve inançsızlık akımına hazır hale gelmiş bulunan İslam dünyasının da, batının ezmesine karşı, kolaylıkla, fırsat kollayan komünizmi imdada çağırdığını söyler. Karakoç, baştan aşağı Arap dünyası ve daha geniş anlamda İslam dünyasının bu inançsızlık, inanç yıkıcılığı akımıyla çalkalandığını ifade eder.”²⁶³

Karakoç’a göre komünizm “İnsanlığı kurtarmayı iddia eden bu doktrin, kinden doğmuştur. Hiçbir medeniyet kinden doğmamıştır. İnsanı bir bitkiye indirmek ister. İdeolojisi bitkiciliktir. İnsanları, bir bitki gibi yaşayan, çalışan, çiftleşen, çoğalıp yeniden çalışan ve devlet denen o kalpsiz makineye bir şeyler yetiştirmeye çalışan kümes hayvanlarından farksızdır. Bu doktrin, bir şeylere inanmak hakkını tanımaz insanlara. Bu doktrin lüğatinde “acımak” kelimesinin yeri yoktur. Bu doktrine göre tarih kendileriyle başlar ve insan devlet önünde, topluluk önünde bir hiçtir. Bu uydurma dinde, Tanrı maddi başarıdır. Ay’a çıkışları insanların faydasına değildir. Bütün iş, Ay’a çıkmak ve oradan öbür insanlara, komünist olmayanlara bir Firavun edasıyla, “Tanrı Benim” demek, “Ben ezerim”...” “Komünizm, Batıya dönen yeni doğmuş kritiği bozup, yıkmaktadır. Batıya olan umudu uzatıp, ertelemektedir; ona göre, adeta, suç Batıda ve Batılıda değil, sistemi olan kapitalizmedir. Mr. Adam Smith kötü, ama Herr Marks iyi bir efendidir, iyi bir derebeyidir. Yaratıcının, büyük günahından ötürü (ona ortak koşmak suçundan ötürü) tek ayak üzerinde durma cezasına çarptırıldığı Batı’nın yorulup, ayak değiştirmesinden, şimdiye kadar sağ ayağı üzerinde dururken, şimdi de sol ayak üzerinde durmak istemesinden başka bir şey değildir komünizm. “Diyalektik” adını verdiği örümcek ağını Asya ve İslam ülkelerine yerleştirmiştir. Doğuluları ve Müslümanları kendi düşüncelerinden, düşünme ve yaşama tarzlarından koparıyor, sonra da, “diyalektik”ini tek ve mutlak düşünce tarzı olarak benimsetmek, bunu tartışılması bile mümkün olmayan bir doğma yapmak istemektedir.”²⁶⁴

²⁶³ Şakir Diclehan, **a.g.e.**, s.43

²⁶⁴ Sezai Karakoç, **Diriliş Çevresinde**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.126

Karakoç, Rusya ve Çin'in Marksizm'i sahiplenme nedeni olarak, eziklik ve oç alma psikolojisi olarak görür. Bu Batıya karşı ezilmişliğin bir psikolojisidir: “Marksizm, farkında olarak, olmayarak, batının başarı yanına bir tepkiydi. O “eziş”e tepki olduğunu iddia ediyordu. Çünkü Batı'nın başarısı, ezişi demektir. Rusya ve Çin'de sahiplenilmesinin nedeni, bu ülkelerin batıdan oç alabilecekleri bir sistem arayışından başka bir şey değildir. Ayrıca I. Dünya Savaşı da gösterdi ki batının yeni bir saldırısının bu ülkeler için hiç de uzak olmadığı da anlaşılmıştır. Bugün Rusya ve Çin'de hâkim olan psikoloji şudur: Rusya ”Batı'nın bende gözü var, o halde ben ona göz koyayım.”; Çin “Batı beni ezdi; o halde ben de onu ezeyim.”²⁶⁵

Ayrıca Rusya'nın tarihten bu yana İslam ülkeleri üzerindeki saldırgan tutumunu da tesadüf bulmaz ve bunun Batı'nın oyunun bir parçası olduğuna inanır: “Rusya'yı, Batı Medeniyeti, bizim başımıza, yani Hıristiyanlık dünyası, İslam Medeniyetinin başına Demokles'in kılıcı gibi asmıştır. Ta ki Müslümanlar kımıldamasın, tepesinde daima Rus'un kılıcı bulunsun.

Karakoç, Marksizm'in de tıpkı diğer insanlığa zararlı fikir akımları gibi ömrünü tamamlamakta olduğunu söyler: “İlkçağlarda Epikürçülük, ortaçağda mutezile, yeniçağlarda, günümüzde pozitivizm, Marksizm, hatta egzistansiyalizm böyle kritik anlarda doğmuş ve geçmişi unutmak için hayat dokusuna katılmak istenmiş doktrinler ve dünya görüşleridir. Fakat tarihin ağır şartları geçince ve değişince, bunların etkileri de ya büsbütün kaybolmakta veya hafiflemektedir. Marksizm'in, Birinci Dünya Savaşında pratiğe geçişi hayata sokuluşu ve İkinci Dünya Savaşı'nda da güçlenişi herhalde bir tesadüf değildir. Tarihi tecrübe bize göstermektedir ki, uzun süren köklü barış geldiği gün, Marksizm de hayatını tamamlamış olacaktır.”²⁶⁶

²⁶⁵ Sezai Karakoç, **Günlük Yazılar I Farklar**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.112–113

²⁶⁶ Sezai Karakoç, **Günlük Yazılar II Sütun**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.205

“Rusya’nın Marksizm ya da komünizm adı altında hedeflediği insan tipi, kişiliği büyük rakamlar ve total global, masif güçler içinde yok olmuş, sınırlandırılmış, ezilmiş, tıraş edilmiş bir insan tipidir. Dünya diktasında bir kitle malzemesidir insan. Eşitlik, hak iddialarının tam aksine, onun dünyasında, insan, sus pus, bir fabrikada bir vida bir makinede bir dişlidir, o kadar. Özgür düşünme hakkını daha doğrusu insana insan olma hakkını tanımamaktadır.”²⁶⁷

SONUÇ

Sezai Karakoç, 1950’lerden itibaren Türk şiirinde kurduğu şiir dili ve şiir dünyasının yanı sıra geliştirdiği medeniyet tasavvuruyla da öne çıkan bir isimdir. Karakoç’un düşünce dünyasında ve şiirinde yer alan coğrafyanın incelemesini esas alan bu çalışmada şu sonuçlara ulaşıldığı belirtilebilir:

Sezai Karakoç, ister şiirinde ister fikrî yazılarında olsun ele aldığı her konuyu medeniyet perspektifinden değerlendirmektedir. Bu bakış açısı, şairin bütün insanlığı kucaklayan bir anlayışla konuları ele aldığını gösterir. Onun için önemli olan medeniyet idrakiyle coğrafyaya bakmaktır.

Karakoç için coğrafya, coğrafya ilminde söz konusu edildiği çerçeveden çok farklıdır. O, coğrafi unsurları anlatmak, bir bölgenin bu yöndeki özellikleri veya güzellikleri üzerinde durmak yerine o coğrafya üzerinde teşekkül etmiş tarihî birikim ve medeniyeti ele alır. Eğer bir coğrafi unsura değinecekse ancak söz konusu tarihî birikim veya medeniyet meselesi etrafında değinir. Coğrafya, yeryüzü şekilleri ilmi olarak değil o coğrafya üzerinde yaşayan uluslar ve bu ulusların coğrafyaya kattıkları şeklinde yorumlanabilir.

Karakoç’un çocukluğunun coğrafyası şiirinin bütününe kaynaklık ettiği gibi memleket algısı da onun şiirinin önemli kaynaklarından biridir. Orijinali arama

²⁶⁷ Sezai Karakoç, **Günlük Yazılar IV Gün Saati**, Diriliş Yayınları, İstanbul, s.74

bağlamında Karakoç'un memleket duygusu güçlü kalmıştır. O, geleneğe bağlı kalarak yenileşmeyi uygun görür. Doğduğu coğrafyayı işleme bakımından genel geçer kaideleri aşmış ve yeni ufuklar açmıştır. Bu bağlamda, Memleketi ve ona dair unsurları bir medeniyet çerçevesinde değerlendiren şairin bu algısı onun şiirine bir güç ve güven vermiştir.

Sezai Karakoç'ta memleket algısı, çocukluk, Ergani ve Diyarbakır'daki coğrafi ve kültürel unsurlardan hareketle belirginleşir. Söz konusu unsurları tarihsel öğelerle birleştirerek özgün imgeler oluşturur. Bu topraklarda yoksulluk, acı ve mistik bir atmosfer egemendir. Şair bu iki unsuru istismar etmez, yönetime karşı isyan ederek bir silah olarak kullanmaz. Karakoç, şiirinde, halkı acı ve yoksulluktan kurtarmaya çağırır. Zira bu iki unsuru doğduğu coğrafyanın kara yazgısı olarak duyumsatır. Coğrafya onda bir kader olarak kendini gösterir.

Karakoç'un şahsiyetinin şekillenmesinde, edebî düşüncelerinin ve fikir dünyasının oluşumunda da coğrafyanın önemli bir yeri vardır. Nitekim biyografisinde coğrafya unsuruna baktığımızda şairin hem şiirinde, hayatının geçtiği coğrafyaya yer verdiği hem de hatıralarında bu coğrafyanın kendisi üzerindeki etkileri veya bu coğrafyayla kurduğu bağa değindiği görülür.

“Modern dönemde şehir, şiirde romantik bir peyzaj olmaktan çıkıp şairin kanı ile karıştığı bir kültür, bir ideoloji olarak karşımıza çıkmaktadır.”²⁶⁸ Karakoç'un düşünce yazılarına ve şiirlerine bakıldığında coğrafyanın derinlemesine işlenen bir mesele olduğu görülür. O, coğrafyanın kaderi üzerine düşünür ve bu düşünce etrafında düşünceler geliştirir, şiirler kaleme alır. Onun düşünce ve şiir coğrafyası bütün dünyadır. Ondaki bu genellik gittikçe daralan ve öze inen bir vasıf gösterir. Şair bütün dünyayı kucaklar fakat daha özelde Ortadoğulu daha da özelde Anadolu'dur. Karakoç, coğrafya üzerinde düşünür veya şiirine taşırken bütün bir dünya coğrafyasını söz konusu eder. Bu söz konusu ediş, bir meselenin derinleştirilmesi çerçevesindedir. “Yoksa parnasyen bir biçimde dünya panoraması

²⁶⁸ Şaban Sağlık, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Şehir, Hece*, nu:105-152, Haziran-Ağustos 2009, s.320

çizmek değildir. Zaten onda coğrafyayla ilişki noktasında parnasyen bir iz bulmak zordur. O, bu genelden özele gidişte entelektüel bir tavır içerisinde hareket eder ve şiirini de böyle kurar.”²⁶⁹

Karakoç her ne kadar bütün dünya coğrafyasını söz konusu etse de esas itibariyle İslam coğrafyasının şiirini yazar. *Hızır la Kırk Saat* kitabında gördüğümüz İslam coğrafyası üzerinde durma özelliğini, bütün şiirlerine adapte etmek mümkündür. O, İslam dünyasının bir yandan çektiği sıkıntılar, maruz kaldığı zulümler ve yaşadığı şuuruzluk hallerini söz konusu ederken bir yandan da bu coğrafyanın bünyesinde taşıdığı inandığı ‘diriliş’ imkânına vurgu yapar.

İslam coğrafyasını oluşturan milletlerin Batı’nın sömürgeci anlayışı karşısında ezildiğini düşünürken bu durumun geçiciliğine olan inancını yitirmez. Batı karşısında İslam birliği kurulması gerektiğinin ve bu birlikteliğin bütün dünyayı saracak gerçek bir kardeşlik olması gerektiğinin üzerinde durur. Gerçek medeniyet İslam medeniyetidir ve bütün insanlığın bu gerçek medeniyet varlığı içinde yaşaması, hakkıdır.

Özetle Karakoç, şiirini kurarken coğrafyayı önemle işler. Coğrafyayı çocukluğunun geçtiği Ergani’den başlatarak geniş bir perspektife yayar ve İslam coğrafyasını merkeze yerleştirir. Sezai Karakoç, İslam coğrafyasını temel alan ve İslam medeniyetini bütün dünyaya yayıp medeniyet perspektifinde algılayan ve bu doğrultuda coğrafyaya tarihi ve kültürel bir derinlik kazandıran, bunu hem düşünce yazılarında hem şiirinde gerçekleştirerek Türk şiirinde oldukça farklı bir yer tutan önemli bir şair olarak öne çıkar.

Bu çerçevede onun şiirinin, coğrafyayı bir medeniyet tasavvuru etrafında inşa eden ve bunu fikri yazılarının yanında şiir diliyle de yapan, şiirinde yakalanması güç bir lirizmle coğrafyayı anlatan bir şair olduğunu belirtmek gerekir. Sezai

²⁶⁹ Sezai Coşkun, **a.g.m.** , s.882

Karakoç'un, coğrafyayı bu şekilde kurucu bir unsur olarak ele alması Türk şiirine yeni bir anlam katmanı kazandırmıştır.

KAYNAKÇA

- Analay, Kadir: “Sezai Karakoç Ve Diriliş Düşüncesi”, **Dicle Üniversitesi**, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2009
- Andı, M.Fatih: “İstanbul'a İki Bakış: Sezai Karakoç ve Cemal Süreya'nın Şiirlerinde İstanbul”, **Güneş Tutulan Ayna**, HAT Yayınevi, İstanbul, Aralık 2010
- Andı, Fatih: “Afrika Bağımsızlık Savaşlarının İkinci Yeni Şiirine Yansımaları ve Sezai Karakoç”, **Güneş Tutulan Ayna**, HAT Yayınevi, İstanbul, 2010
- Arif, Ahmed: **Hasretinden Prangalar Eskittim**, Cem Yayınevi, 15. Basım, İstanbul, 1978
- Ayvazoğlu, Beşir: **Geleneğin Direnişi**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2000
- Baş, Münire Kevser: **Diriliş Taşları -Sezai Karakoç'un Düşünce ve Sanatında Temel Kavramlar-**, Lotus Yayınevi, Ankara, 2008

- Başkal, Zekeriya: Sezai Karakoç'un Şiirlerinde Modernlik Eleştirisi, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi** C. 17, s. 2, Ankara 2010
- Bilgiç, Neşe: "Ahmet Mithat Efendi'nin Letâif-İ Rivâyât Adlı Eserinin 'Edebiyat Coğrafya Merkezli' İncelenmesi", **Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Tezi**, İstanbul, 2008
- Can, Doğan Mehmet: "Sezai Karakoç İkinci Yeni'nin Neresinde?" **Şair Ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu**, Fatih Belediye Başkanlığı, Kasım 2008
- Can, Hamit: "Siyasal Bir Tasarım Olarak: Dirilişi Partisi", **Hece Dergisi**, Özel Sayı, 2003
- Coşkun, Sezai: "Sezai Karakoç'un Şiirleri Üzerinde Edebiyat – Medeniyet-Coğrafya İlişkisi Bağlamında Bir İnceleme", **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 5/1 Winter 2010
- Diclehan, Şakir: **Sanat Ve Düşünce Dünyasında Sezai Karakoç**, PİRAN YAYINEVİ, İstanbul, 1980
- Eliot, T.S: "Gelenek ve Şair", **Edebiyat Üzerine Düşünceler**, (Çev. Prof. Dr. Sevim Kantarcıoğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s.3
- Geçgel, Hulusi: "İkinci Yeni Şiirinde Sapmalar", Uluslararası IV. Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu Bidirisi, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi**, 17-19 Haziran 2004
- Haksal, Ali Haydar: **Eleğimsağmalarla Gökanıtı**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2007

- Halman, Talat: “Karakoç: Özgün Bir Sentez”, **Hece Dergisi**, S.73,
- Kaplan, Mehmet: **Nesillerin Ruhü**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1999
- Karakoç, Sezai: **Hatıralar**, Diriliş, Nu: 1, 25 Temmuz 1988
- Karakoç, Sezai: **Hatıralar III-IV: Dört Yıkılmışlık İçinden**, Diriliş, Nu:3-4, 8 Ağustos-15 Ağustos 1988
- Karakoç, Sezai: **Hatıralar V: Doğduğum Ve Doğmadığım Şehir: Ergani**, Diriliş, Nu:5, 22 Ağustos 1988
- Karakoç, Sezai: **Hatıralar V-VII: Doğduğum Ve Doğmadığım Şehir: Ergani**, Diriliş, Nu:5-7, 22 Ağustos-29 Ağustos-5 Eylül 1988
- Karakoç, Sezai: **Hatıralar: VIII: Kimlik Ve Aile**, Diriliş, Nu:8, 12 Eylül 1988
- Karakoç, Sezai: **Hatıralar:XXVIII: Maraş**, Diriliş, Nu:28, 30 Ocak 1989
- Karakoç, Sezai: **Çağ Ve İlham I-Metafizik Gerilim Şartı**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1999
- Karakoç, Sezai: **Çağ Ve İlham II-Sevgi Devrimi-** Diriliş Yayınları, İstanbul, 2007
- Karakoç, Sezai: **Çağ Ve İlham III**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1986
- Karakoç, Sezai: **Çağ Ve İlham IV**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1986
- Karakoç, Sezai: **Çıkış Yolu I-Ülkemizin Geleceği-**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2008

- Karakoç, Sezai: **Çıkış Yolu II - Medeniyetimizin Dirilişi-**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2003
- Karakoç, Sezai: **Dirilişin Çevresinde**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2000
- Karakoç, Sezai: **Diriliş Neslinin Âmentüsü**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2007
- Karakoç, Sezai: **Düşünceler I-Kavramlar-**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2005
- Karakoç, Sezai: **Gün Doğmadan**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2011
- Karakoç, Sezai: **Günlük Yazılar I-Farklar-**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1986
- Karakoç, Sezai: **Günlük Yazılar II-Sütun-**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1999
- Karakoç, Sezai: **İnsanlığın Dirilişi**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2008
- Karakoç, Sezai: **Edebiyat Yazıları I-Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir-**,Diriliş Yayınları, İstanbul, 2007
- Karakoç, Sezai: **Makamda**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1985
- Karakoç, Sezai: **Kıyamet Aşısı**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1986
- Karakoç, Sezai: **Ruhun Dirilişi**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2007
- Karataş, Turan: **Doğu'nun Yedinci Oğlu**, KAYNAK yayınları, İstanbul, 1998
- Kaya, Can: "Abdülhak Hamid Üzerinde Edebiyat Coğrafyası Bakımından Bir Araştırma", **İstanbul Üniversitesi**, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1952

- Kefeli, Emel: “Coğrafya Merkezli Okuma”, **Turkish Studies**, C.4, Kış 2009
- Kefeli, Emel: **Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz**, 3f Yayınevi, İstanbul, 2006
- Okay, Orhan: **Batı Medeniyeti Karşısında Ahmed Midhat Efendi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991
- Ömerustaoğlu, Fatma: **Hatıralar İçindeki Otobiyografik Çizgi, Kitap Dergisi**, Özel Sayı, 1998
- Özer, Hanife: "Safahat'ta İstanbul Ve Semtlerinin Tematik Tasvirleri", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C: 6, S: 24, Kış 2013
- Sağlık, Şaban: “Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Şehir”, **Hece Dergisi**, nu:105-152, Haziran-Ağustos 2009
- SÜREYA, Cemal: **Sevda Sözleri**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005
- Ünlü, Özcan: “Doğu'nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç”, **Türk Edebiyatı Dergisi**, Eylül, 2002
- YAŞAR, Hüseyin: “Sezai Karakoç'un Şiir Evreninde Memleket Algısı Veya OÜlke”, **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 7/3, Summer 2012, p. 2611-2633, Ankara